

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2016 - 2017

Straffeloosheid in Guatemala

Een beschrijvend onderzoek naar de rol van ESBA-ngo's in de strijd tegen de straffeloosheid van femicide tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog, gedurende de periode van 1960 tot 1996

Promotor: Prof. S. Parmentier
Begeleidster: E. Van Damme

Verhandeling, ingediend door EMMA DEBECKER, bij
het eindexamen voor de graad van MASTER IN DE
CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2016 - 2017

Straffeloosheid in Guatemala

Een beschrijvend onderzoek naar de rol van ESBA-ngo's in de strijd tegen de straffeloosheid van feminicide tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog, gedurende de periode van 1960 tot 1996

Promotor: Prof. S. Parmentier
Begeleidster: E. Van Damme

Verhandeling, ingediend door EMMA DEBECKER, bij het eindexamen voor de graad van MASTER IN DE CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

Samenvatting

In deze kwalitatieve gevalstudie staat Guatemala centraal. Guatemala is een land in Centraal-Amerika dat bekend staat om zijn hoog feminicidecijfer en zijn straffeloosheid daaromtrent (Nowak, 2012, p. 2; Stewart, 2009, p. 6; Widmer & Pavesi, 2016, p. 2; X, 16.12.2014). Volgens enkele bronnen zou dit Guatemalteekse feminicidecijfer te wijten zijn aan het tactisch geweld dat werd gepleegd op de vrouw gedurende Guatemala's 36-jarige burgeroorlog van 1960 tot 1996 (De Schrijver, 2008, p. 40; GHRC, 2009, pp. 2-3; Guinan, 08.04.2015, para. 7; IACHR, 2015; Piette, 05.12.2015, para. 8; Steenkamp, 2011, p. 357; Suarez & Jordan, 2007). Bijgevolg gaat dit onderzoek kijken naar de strijd tegen de straffeloosheid van feminicide die werd gepleegd tijdens de burgeroorlog. Dit zal onderzocht worden aan de hand van *Self-beneficiary Social movement Advocacy NGO's* (ESBA-ngo). Kortweg hebben ESBA-ngo's een *advocacy* functie die wordt gehanteerd om het beleid en de praktijk in Guatemala te veranderen (Keck & Sikkink, 1998, p. x; Ross, 2013, p. 2; Steinberg, 2011, p. 27; Yaziji & Doh, 2009, pp. 8-9). Om de rol van het werk van deze ESBA-ngo's in hun strijd tegen de straffeloosheid van feminicide na te gaan tijdens de burgeroorlog, worden zowel de succes als belemmerende factoren van Klugman (2011) voor een geslaagde *advocacy* toegepast op de Guatemalteekse gevalstudie, namelijk: 'versterking van het organisatorisch vermogen', 'steun', 'bondgenootschappen', 'kennis', 'overeenstemming inzake de probleemdefinitie en beleidsinvullingen', 'toename van de zichtbaarheid van het probleemperspectief', 'verandering in sociale normen' en 'impactverandering'. Met behulp van zes interviews die een combinatie zijn van halfgestructureerde en vrije attitude interviews, werd meer inzicht verkregen in bovenstaande factoren.

Uit deze masterproef blijkt dat de straffeloosheid van feminicide niet werd bestreden door ESBA-ngo's. Zo werd er eerder niet aan de factoren van Klugman (2011) voldaan, met uitzondering van de succesfactor 'organisatorisch vermogen'. Tevens werden er extra belemmerende factoren gevonden voor het werk van ESBA-ngo's omtrent de strijd tegen de straffeloosheid van feminicide, zoals 'militarisering' en 'amnestiewetgeving'. Daarenboven werden er twee additionele bevorderende factoren geïdentificeerd, namelijk 'democratie' en 'sponsoring V.S.'. Desalniettemin, kan deze laatste factor ook belemmerend werken.

Dankwoord

Ik wil graag enkele mensen bedanken die hebben meegeholpen aan de totstandkoming van mijn masterproef.

Eerst wil ik graag mijn promotor Stephan Parmentier en mijn begeleidster Ellen Van Damme van harte bedanken met hun zeer goede begeleiding. Zij waren telkens heel ontvankelijk voor vragen en problemen aangaande de masterproef, zelfs indien zij zich niet in België bevonden.

Daarnaast wil ik ook mijn mama bedanken voor de tijd en moeite die zij heeft besteed aan het vertalen van de interviewvragen naar het Spaans, alsook het vertalen van de Spaanstalige respondentenantwoorden naar het Nederlands. Zonder haar had ik nooit de respondenten kunnen verwerven die nu hebben geparticipeerd aan het onderzoek.

Uiteraard wil ik ook Marleen Renders bedanken om mijn nieuwsgierigheid te prikkelen over het feminicidethema, dat uiteindelijk het onderwerp is geworden van mijn masterproef.

Ten slotte wil ik graag iedereen bedanken die steun en een luisterend oor aan mij heeft geboden, waaronder: Charlotte, Laetitia, mijn mama, 'de criminelen in spe' en mijn lieve 'peperbollen'. Deze laatste twee wens ik heel veel succes toe met hun thesis.

Emma Debecker

Inhoud

Inleiding	1
DEEL 1: SITUERING VAN HET ONDERZOEK	4
1.1. Conceptuele definities.....	4
1.1.1. Definiëring van de primaire concepten.....	4
1.1.2. Definiëring van secundaire concepten	10
1.2. Achtergrondcontext.....	12
1.2.1. Situatie tijdens de burgeroorlog van 1960 tot 1996.....	12
1.2.2. De Waarheidscommissie en de Vredesakkoorden van 1996	15
1.3. Toepassing van de primaire concepten in de praktijk.....	16
1.3.1. Het concept ‘straffeloosheid’ toegepast in de burgeroorlog.....	16
1.3.2. Het concept ‘femicide’ toegepast in de burgeroorlog.....	17
1.3.3. Het concept ‘ESBA-ngo’ toegepast in de burgeroorlog	21
1.4. Theoretische basis: ‘ <i>Theory-of-change framework for social justice advocacy</i> ’ (Klugman, 2011).....	24
1.4.1. Verantwoording: theorie Klugman (2011).....	24
1.4.2. Toelichting: theorie Klugman (2011)	25
1.5. Conceptueel kader.....	28
1.6. Besluit literatuurstudie	32
DEEL 2: PROBLEEMSTELLING EN METHODOLOGIE	33
2.1. Probleemstelling	33
2.2. Methodologie	35
DEEL 3: RESULTATEN	44
3.1. Consensus probleemdefinitie	44
3.2. Zichtbaarheid van het probleem.....	48
3.3. Organisatorisch vermogen, kennis, steun en doelpubliek.....	50

3.4. Sociale normen en impactsverandering	53
3.5. Overige factoren.....	54
DEEL 4: DISCUSSIE	56
4.1. Aangehaalde ngo's	56
4.2. Consensus probleemdefinitie	57
4.3. Zichtbaarheid van het probleem.....	60
4.4. Organisatorisch vermogen, kennis, steun en doelpubliek.....	63
4.5. Sociale normen en impactsverandering	67
4.6. Overige factoren.....	69
DEEL 5: BESLUIT EN AANBEVELINGEN	71
5.1. Besluit	71
5.2. Aanbevelingen	73
Bibliografie	76
Lijst van bijlagen.....	88

Lijst van afkortingen

AAAS	- <i>American Association for the Advancement of Science/ Amerikaanse Associatie voor de Vooruitgang van Wetenschap</i>
ADIVIMA	- <i>Association for the Integral Development of the Victims of the Violence in the Verapaces, Maya Achí/ Vereniging voor de Integrale Ontwikkeling van Slachtoffers van Geweld in de Verapaces, Maya Achí</i>
AEU	- <i>Asociación de Estudiantes Universitarios/ Vereniging van Universiteitsstudenten</i>
AVANCSO	- <i>Asociación para el Avance de las Ciencias Sociales en Guatemala/ Vereniging voor de Vooruitgang van de Sociale Wetenschappen in Guatemala</i>
CALDH	- <i>Centro de Acción Legal de los Derechos Humanos/ Centrum voor Wettelijke Verdediging van de Mensenrechten</i>
CEDAW	- <i>Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women/ Conventie over de Eliminatie van Alle Vormen van Discriminatie tegen Vrouwen</i>
CEH	- <i>La Comisión para el Esclarecimiento Histórico/ Waarheidscommissie</i>
CERJ	- <i>Comunidades Etnicas Runujel Junam/ Raad van Etnische Gemeenschappen ‘Runujel Junám’</i>
CIEPRODH	- <i>Centro de Investigación, Estudio y Promoción de los Derechos Humanos en Guatemala/ Centrum voor Onderzoek, Studie en Promotie van Mensenrechten</i>
CIIDH	- <i>Centro Internacional Para Investigaciones en Derechos Humanos/ Internationaal Centrum voor Onderzoek naar Mensenrechten</i>

CONAVIGUA	- <i>La Coordinadora Nacional de Viudas de Guatemala/</i> Nationale Coördinerende Organisatie voor Weduwen van Guatemala
EGP	- <i>Ejército Guerrillero de los Pobres/</i> Guerrilla Strijdmacht van de Armen
EIGE	- <i>European Institute for Gender Equality/</i> Europees Instituut voor Gendergelijkheid
ESBA-ngo	- <i>Self-beneficiary Social movement Advocacy NGO/</i> Eigenbelang Sociale beweging Advocacy ngo
FAMDEGUA	- <i>Familiares de los Desaparecidos/</i> Familieleden van Gevangenen en Vermisten in Guatemala
FAR	- <i>Fuerzas Armadas Rebeldes/</i> Gewapende Krachten van de Rebellen
GAM	- <i>Grupo de Apoyo Mutuo/</i> Wederzijdse Steungroep
GGM	- <i>Grupo Guatemalteco de Mujeres/</i> Guatemalteekse Vrouwengroep
GHRC	- <i>Guatemala Human Rights Commission/</i> Guatemalteekse Mensenrechten Commissie
IAP	- <i>International Association of Prosecutors/</i> Internationale Associatie van Procureurs
MINUGUA	- <i>United Nations Verification Mission in Guatemala/</i> Verificatie Missie van de Verenigde Naties in Guatemala
Ngo	- <i>Non-governmental organization/</i> Niet-gouvernementele organisatie
NISGUA	- <i>Network in Solidarity with the People of Guatemala/</i> Netwerk in Solidariteit met de Mensen van Guatemala
ORPA	- <i>Organización Revolucionaria del Pueblo en Armas/</i> Revolutionaire Organisatie van het Gewapend Volk
PAC	- <i>Patrullas de Autodefensa Civil/</i> Burgerwachtpatrouilles
PBI	- <i>Peace Brigades International/</i> Internationale Vredesbrigades
PGT	- <i>Partido Guatemalteco del Trabajo/</i> Guatemalteekse partij van de Arbeid

- Rednovi - *La Red de No Violencia contra las Mujeres/* Netwerk tegen Geweld Tegen de Vrouwen
- RUOG - *Representación Unitaria de la Oposición Guatemalteca/* Vertegenwoordiging van de Verenigde Guatemalteekse Opositie
- UNAMG - *Unión Nacional de Mujeres Guatemaltecas/* Nationale Unie voor Guatemalteekse Vrouwen
- URNG - *Unidad Revolucionaria Nacional Guatemalteca/* Nationale Revolutionaire Eenheid van Guatemala
- V.S. - Verenigde Staten

Lijst van bijlagen

Bijlage 1. Tabel inzake de Latijns-Amerikaanse burgeroorlogen, 1945 tot 2016	88
Bijlage 2. Figuur inzake het totaal aantal mensenrechtenschendingen en geweldsplegingen per etnische groep (Guatemala 1962-1996).....	89
Bijlage 3. Tabel inzake de chronologische verantwoording voor de niet-opname van organisaties/ngo's	90
Bijlage 4a. Interviewschema: Nederlands.....	94
Bijlage 4b. Interviewschema: Engels.....	97
Bijlage 4c. Interviewschema: Spaans	100
Bijlage 5. Codeboom	104
Bijlage 6. Tabel aangaande de 'als dan test'	106
Bijlage 7. Figuur inzake het nieuw conceptueel schema: factoren die een rol spelen in de strijd tegen de straffeloosheid van feminicide door ESBA-ngo's	111
Bijlage 8. Toelichting nieuw conceptueel schema.....	114
Bijlage 9. <i>Analyses and assessment</i> tabel: Klugman's theorie (2011).....	116

Inleiding

Femicide is een term die in essentie verwijst naar het vermoorden van vrouwen omwille van hun vrouw-zijn. In elke maatschappij is er sprake van femicide (Vranckx & Longman, 2009, p. 74). Enkel naargelang het type regio vertoont femicide zich anders qua verschijning en frequentie (Vranckx & Longman, 2009, p. 74). Zo behoort Centraal-Amerika wereldwijd, van alle landen die cijfers beschikbaar stelden voor 2010 tot 2015, tot één van de regio's met het hoogste vrouwenmoordcijfer (Nowak, 2012, p. 2; Widmer & Pavesi, 2016, p. 2). Wat betreft het absolute vrouwenmoordcijfer in 2014, waarbij 17 landen in acht worden genomen van Latijns-Amerika en de Caraïben die femicide strafbaar stelden, telt Honduras, met 531 moorden, het hoogste aantal femicides. Op de tweede plaats staat Argentinië met 225 femicides, gevolgd door Guatemala met 217 femicides (Gender Equality Observatory for Latin America and the Caribbean, 2014). Hoewel Honduras en Argentinië een hoger femicidecijfer hadden in 2014, ligt de nadruk in dit werk op het Centraal-Amerikaanse Guatemala. Enerzijds, omwille van haar opvallend femicidecijfer dat gepaard ging met een straffeloosheid van 98% in 2013 (X, 16.12.2014). Anderzijds, omdat Guatemala zich onderscheidt van Honduras en El Salvador door haar 36-jarige burgeroorlog die samen met Colombia één van de meest repressieve burgeroorlogen vormden van heel Latijns-Amerika (Hartzell, 2000, p. 70; Roht-Arriaza, 2015, p. 341).

Naast het feit dat Guatemala in de media en in de literatuur bekend staat om zijn hoog femicidecijfer, zou deze agressie volgens bepaalde auteurs te wijten zijn aan het tactisch geweld dat werd gepleegd op de vrouw gedurende Guatemala's 36-jarige burgeroorlog strekkende van 1960 tot 1996 (De Schrijver, 2008, p. 40; GHRC, 2009, pp. 2-3; Guinan, 08.04.2015, para. 7; IACHR, 2015; Piette, 05.12.2015, para. 8; Steenkamp, 2011, p. 357; Suarez & Jordan, 2007). Dit betekent dat de gepleegde femicide in oorlogscontext inzicht kan bieden in de femicide gepleegd na de oorlog. Tevens wordt er door Godoy-Paiz (2012, p. 90) en Sanford (2008, p. 120) een tweede mogelijke verklaring gegeven voor de manifestatie van femicide in het naoorlogse Guatemala, namelijk: de straffeloosheid van femicide. Dientengevolge zal de straffeloosheid van femicide worden onderzocht tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog aan de hand van het werk van *Self-beneficiary Social movement Advocacy NGO's* (ESBA-ngo) (Godoy-Paiz, 2012, p. 90; Sanford, 2008, p. 120).¹

---

¹ Dit is een onofficiële afkorting die in de thesis zal worden gebruikt. Deze soort ngo's worden niet naar het Nederlands vertaald in dit werk, omdat er geen vertaling werd gevonden die gerechtigheid doet aan het begrip.

Deze ngo's genieten de voorkeur, omdat in landen waar de visie van de staat domineert, zoals in het toenmalige Guatemala, beleids- en praktijkverandering centraal staan (Keck & Sikkink, 1998, p. x; Ross, 2013, p. 2; Steinberg, 2011, p. 27; Yaziji & Doh, 2009, pp. 8-9). In deze masterproef zullen de factoren worden geïdentificeerd die mogelijks een belemmerende of bevorderende rol hebben gespeeld in het werk van ESBA-ngo's, om zo de rol van ESBA-ngo's te achterhalen in hun strijd tegen de straffeloosheid van feminicide tijdens de burgeroorlog. Dit vertaalt zich naar volgende onderzoeksvragen:

Welke rol heeft het werk van ESBA-ngo's, die werden opgericht tijdens de burgeroorlog gedurende 1960 tot 1996, gespeeld in het tegengaan van de straffeloosheid inzake feminicide gepleegd tijdens de burgeroorlog?

- i. Wat zijn de factoren die hebben bijgedragen aan het werk van die ngo's in hun strijd tegen de straffeloosheid ten aanzien van feminicide?
- ii. Wat zijn de factoren die het werk van die ngo's hebben belemmerd in hun strijd tegen de straffeloosheid ten aanzien van feminicide?

Verder worden zowel de maatschappelijke als wetenschappelijke relevantie aangehaald. Het maatschappelijk nut van dit onderzoek slaat op twee zaken. Ten eerste is feminicide de meest extreme vorm van gendergerelateerd geweld gericht tegen de vrouw, dat in combinatie met straffeloosheid kan leiden tot de normalisatie van feminicide (Godoy-Paiz, 2012, p. 95; Wright, 2013, p. 838). Via het verwerven van inzicht over de factoren die een rol spelen in de straffeloosheid van feminicide, kan de normalisatie van feminicide worden tegengegaan. Naast de hedendaagse Guatemalteekse feminicide, kan deze studie ook bijvoorbeeld helpen om de straffeloosheid van feminicide gepleegd in andere burgeroorlogen beter te begrijpen (Leys, Zaitch & Decorte, 2010, p. 180; Hartzell, 2000, p. 65; Roht-Arriaza, 2015, p. 341).

Verder is onderzoek naar de straffeloosheid van feminicide ook wetenschappelijk relevant. Zo is feminicide gepleegd in oorlogscontext een verwaarloosd onderzoeksthema (Alisic, Krishna, Groot & Frederick, 2015, p. 343; Azziz-Baumgartner, Mckeown, Melvin, Dang & Reed, 2011, pp. 1077-1078; Campbell, Glass, Sharps, Laughon & Bloom, 2007, p. 252). Aansluitend ontbreken er wetenschappelijke studies over *advocacy* ngo's in hun aanpak van de straffeloosheid van feminicide gepleegd tijdens de oorlog. Voortbouwend op deze lacunes, zal dit werk trachten de basis te leggen voor verder onderzoek.

Indien er toch interesse zou zijn voor de Nederlandse vertaling van 'ESBA-ngo', kan de lijst met afkortingen worden geraadpleegd.

Ten slotte wordt de structuur van dit werk toegelicht, dat bestaat uit volgende componenten: situering van het onderzoek, probleemstelling, methodologie, resultaten, discussie, besluit en aanbevelingen. Zoals de theorie van Layder (1998, pp. 136-138) stelt, zal in de situering van het onderzoek de literatuur worden besproken waarin de theorie, namelijk de theorie van Klugman (2011), aan bod komt. Tevens worden in dit literaire gedeelte de concepten gedefinieerd. Deze concepten zullen na een korte toelichting van de Guatemalteekse burgeroorlog, in hun context worden geplaatst. Ook wordt er een conceptueel schema afgebeeld in het conceptueel kader in 1.5. De literatuurstudie wordt beëindigd met een besluit. Het tweede deel van de thesis heeft betrekking op de probleemstelling en de methodologie waarin volgende thema's worden behandeld: probleemstelling, onderzoeksdesign, steekproef, dataverzameling, data-analyse en kwaliteit van het onderzoek. Daarna worden de resultaten gepresenteerd in het derde deel van de masterproef. Zoals Layder (1998) stelt, zal de theorie van Klugman (2011) worden nagegaan in de praktijk aan de hand van het conceptueel kader. Deze resultaten dienen om verfijningen en tegenstrijdigheden in de discussie aan het licht te brengen omtrent de theorie van Klugman (2011). Ter afronding van de thesis, wordt in het besluit de onderzoeksvraag beantwoord waar eveneens enkele aanbevelingen zullen worden geformuleerd.

DEEL 1: SITUERING VAN HET ONDERZOEK

1.1. Conceptuele definities

In dit deel worden de concepten gedefinieerd. Eerst zullen de belangrijkste termen in dit onderzoek worden toegelicht onder de koepel ‘primaire concepten’. Nadien worden minder essentiële secundaire concepten aangehaald.

1.1.1. Definiëring van de primaire concepten

Eerst worden de primaire concepten gedefinieerd. Meer bepaald zal er een definitie worden gegeven aan het concept ‘straffeloosheid’. Ten tweede wordt het onderscheid tussen femicide en feminicide toegelicht. Zo zal eerst de algemene term ‘femicide’ worden besproken en hoe deze wordt gebruikt in de criminologische literatuur. Nadien zal het conceptueel debat over femicide en feminicide in Latijns-Amerika worden besproken. In dit werk wordt geopteerd voor het concept ‘feminicide’. Ten derde wordt ‘ngo’ gedefinieerd waarbij de voorkeur uitgaat naar ESBA-ngo’s. Het is relevant om al deze concepten te bespreken vermits in dit onderzoek ESBA-ngo’s centraal staan in hun strijd tegen de straffeloosheid van feminicide tijdens de burgeroorlog.

1.1.1.1. Het concept ‘straffeloosheid’

Ten eerste wordt ‘straffeloosheid’ gedefinieerd. Hier wordt geopteerd voor de indeling van Sánchez (2008, p. 867). Deze indeling benadrukt zowel de rol van de staat als de wetgeving die de straffeloosheid in stand houdt.

In algemene zin heeft straffeloosheid betrekking op het achterwege blijven van een straf (Sánchez, 2008, p. 867; Varona, 2013, p. 224). Een specifiekere definitie omtrent straffeloosheid zou volgens Varona (2013, p. 224) betrekking hebben op de afwezigheid van een veroordeling, strafvervolging, inhechtenisneming en rechterlijke uitspraak. Ook Sánchez (2008, p. 867) specificeert de definitie aan de hand van een aantal dimensies. Deze drieledige indeling van Sánchez (2008, p. 867) geniet de voorkeur in dit onderzoek. Meer bepaald is er ten eerste de feitelijke straffeloosheid (*factual impunity*) die wijst op de statelijke afwezigheid om wettelijk in te grijpen in de feiten. Ten tweede is er de wettelijke straffeloosheid die actief of door omissie kan zijn. Actieve wettelijke straffeloosheid (*active legal impunity*) houdt in dat delicten niet kunnen worden vervolgd of bestraft omwille van bepaalde wetgeving die bestraffing verhindert, zoals immuniteitswetgeving. Indien geen maatregelen worden

getroffen om deze actieve wettelijke straffeloosheid te beëindigen, is er sprake van wettelijke straffeloosheid door omissie (*legal impunity by omission*).

1.1.1.2. Het concept ‘femicide’ of ‘feminicide’?

Vervolgens wordt er dieper ingegaan op het definiëren van ‘femicide’ en ‘feminicide’, waarbij eerst het concept ‘femicide’ aan bod komt. Voornamelijk blijkt femicide zich te onderscheiden van andere misdrijven omwille van de focus op het vrouwelijk slachtofferschap, dat in de criminologische literatuur betrekking heeft op het vermoorden van vrouwen (Godoy-Paiz, 2012, p. 93; Muftić & Baumann, 2012, p. 2824; Sanford, 2008, p. 112; Stamatel, 2016; WHO, 2012, p. 1). Een gehanteerd synoniem voor femicide is ‘dodelijk partnergeweld’ dat soms vertaald wordt naar intieme femicide (Alisic, Krishna, Groot & Frederick, 2015, p. 343; Azziz-Baumgartner, Mckeown, Melvin, Dang & Reed, 2011, pp. 1077-1078; Campbell, Glass, Sharps, Laughon & Bloom, 2007, p. 252; Echeburúa, Fernández-Montalvo, de Corral & López-Goñi, 2009, p. 925; Mathews, Jewkes & Abrahams, 2015, p. 107; Sela-Shayovitz, 2010, p. 1424). Dit sluit aan bij de bevinding van Campbell en Runyan (1998, p. 348) die stellen dat dodelijk partnergeweld vaak wordt bestudeerd als een aparte categorie van moord, in tegenstelling tot moord op basis van gender als bijzonder fenomeen, zoals femicide. Bijgevolg door femicide enkel als moord te definiëren of niet te onderscheiden van moord, wordt het genderspect van femicide geneutraliseerd (Corradi, Marcuello-Servós, Boira & Weil, 2016, p. 976).

Naast het definiëren van femicide als dodelijk partnergeweld gericht op de vrouw, is er in Latijns-Amerika een conceptueel debat aan de gang (Godoy-Paiz, 2012, p. 95; Salgado, 2016, p. 1055). Aan de ene kant zijn er de aanhangers van het concept ‘femicide’ (*femicidio*), dat verder gaat dan enkel het vermoorden van vrouwen. Aan de andere kant zijn er de voorstanders van ‘feminicide’ (*feminicidio*) dat naast een genderspect ook een politieke dimensie omvat (Corradi et al., 2016, p. 983). Meer bepaald, gaat femicide over het opzettelijk vermoorden van vrouwen omwille van hun vrouwelijk geslacht (CATAPA et al., 2008; Chew Sánchez, 2014, p. 266; GHRC, 2009, p. 1; GHRC, 2013, p. 1; Prieto-Carrón, Macdonald & Macdonald, 2007, p. 28; Russell & Radford, 1992; Weil, 2016, p. 3).² Femicide heeft twee kenmerken. Het eerste kenmerk heeft volgens De Schrijver (2008, p. 35) betrekking op femicide als een vorm van terrorisme waarbij de dader het vrouwelijke lichaam

---

² Gender-related killing of women and girls: promising practices, challenges and practical recommendations (11-13 november 2014), *UN Doc. CCPCJ/EG. 8/2014/1* (2014).

gebruikt om te provoceren. Enkel is de provocatie geslaagd wanneer de dodelijke werkwijze van de dader zwaar genoeg is om te intimideren.

Ten tweede wordt femicide door Campbell en Runyan (1998, p. 347) en De schrijver (2008, p. 35) gekarakteriseerd als haatmisdrijf. Volgens de Internationale Associatie van Procureurs (*International Association of Prosecutors* IAP) (2014, pp. 20-21) moet een haatmisdrijf altijd in combinatie zijn met een handeling die als misdrijf wordt gedefinieerd in de wet van een land, zoals moord met femicide tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. Bovendien moet een haatmisdrijf gelinkt zijn aan de slachtofferkeuze. Deze slachtofferkeuze moet gebaseerd zijn op een vooroordeel dat de dader heeft over de karakteristieken van de groep waartoe het slachtoffer behoort. Dit wilt zeggen dat de vrouw als slachtoffer wordt gekozen omdat de dader een vooroordeel heeft over de vrouw in het algemeen. Een haatmisdrijf moet dus niet noodzakelijk met haat worden gepleegd, hoewel er wordt gesteld dat het haataspect in femicide tot uiting komt door de voorafgaande foltering, verkrachting en/of mutilatie van de vrouwelijke lichaamsdelen om zo de vrouwelijke waardigheid te vernietigen (García-Del Moral, 2016, p. 1025; GHRC, 2009, p. 1; Godoy-Paiz, 2012, p. 91; Holling, 2014, p. 325; Prieto-Carrón et al., 2007, pp. 25-26; Volk, 2015, p. 32). Dit wordt ook beschouwd als een *overkill* (Ball et al., 1999, p. 71).

In tegenstelling tot femicide, is het concept 'femicide' een politieke term die verder gaat qua betekenis dan femicide. Femicide legt nadruk op de straffeloosheid, de sociale constructie en de gendergebaseerde oorzaken rond het vermoorden van vrouwen omwille van hun vrouwelijke geslacht (GHRC, 2009, p. 1; Godoy-Paiz, 2012, p. 112; MESECVI, 2008, pp. 3-4). Omwille van het accent op de straffeloosheid, wordt er voor femicide geopteerd in plaats van femicide. Femicide heeft twee bijkomende kenmerken ten aanzien van femicide. Ten eerste is femicide gendergerelateerd geweld in zijn meest verregaande vorm (Chew Sánchez, 2014, p. 266; Holling, 2014, p. 315, p. 26; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 28). Dit geweld omvat daden die lichamelijk, mentaal en of seksueel lijden veroorzaken dat de vrouw in disproportionele mate treft (Beltrán & Freeman, 2007, pp. 2-3). In een aanbeveling van de Conventie over de Eliminatie van alle Vormen van Discriminatie tegen Vrouwen (*Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women* CEDAW-comité), dat werd opgericht naar aanleiding van art. 17 van het verdrag aangaande de Eliminatie van Alle Vormen van Discriminatie tegen de Vrouw, wordt gendergerelateerd geweld gedefinieerd als een vorm van discriminatie waarbij vrouwen niet kunnen genieten

van dezelfde rechten en vrijheden als mannen.³ Volgens het *European Institute for Gender Equality* (n.d.) kan er een categorisering worden aangebracht in gendergerelateerd geweld. Ten eerste is er het direct gendergerelateerd geweld dat direct wordt uitgeoefend op de vrouw, zoals verkrachting, moord, mutilatie et cetera. Indirect geweld daarentegen is structureel geweld, omdat de ongelijke machtsverhoudingen tussen man en vrouw in de patriarchale maatschappij liggen ingeworteld door middel van waarden, normen en stereotypes (Chew Sánchez, 2014, pp. 265-266; De Schrijver, 2008, p. 35; GHRC, 2009, p. 1; Russell & Radford, 1992). Bijgevolg moet feminicide verklaard worden vanuit een structureel perspectief aan de hand van het bestuderen van de maatschappelijke ongelijkheden op economisch, politiek en sociaal vlak (Chew Sánchez, 2014, p. 266; Holling, 2014, p. 315). Dit betekent dat het direct geweld een deelverzameling is van indirect gendergerelateerd geweld, omdat feminicide wordt gepleegd door individuen in een bepaalde samenleving.

Het tweede kenmerk van feminicide heeft betrekking op de statelijke verantwoordelijkheidstelling. Zo blijft de overheid de straffeloosheid van feminicide in standhouden door het falen van de strafrechtsketen, en haar onverschilligheid om maatregelen te nemen. Tevens wordt de mannelijke dader beschuldigd. Dit wekt de indruk dat feminicide enkel gepleegd kan worden door een mannelijke dader (GHRC, 2009, p. 1; GHRC, 2013, p. 1; Holling, 2014, p. 315; Sanford, 2008, p. 112). Integendeel, vrouwen kunnen ook feminicide plegen. Echter is de vrouwelijke daderrol een onderbelicht *onderzoekstopic* in de wetenschappelijke literatuur (Campbell et al., 2007, p. 259; Muftić & Baumann, 2012, p. 1). Om een duidelijker beeld te verkrijgen van feminicide gepleegd door mannen en vrouwen, maar ook om meer zicht te verkrijgen in hoe femicide verschilt van moord, opteren Campbell en Runyan (1998, p. 350) voor meer onderzoek naar feminicide. Deze studies moeten diversifiëren in onderzoeksmethodieken, tijdsperiodes en culturele context. Hier komt deze masterproef aan tegemoet.

---

³ Convention of the Elimination of All Forms of Discrimination against women (1992).

1.1.1.3. Het concept ‘ngo’ en de typologie van Yaziji en Doh (2009, p. 5)

Een laatste primair concept heeft betrekking op ‘ngo’. Ngo’s zijn belangrijk in het afrekenen met delicten uit het verleden (Lessa, Olsen, Payne, Pereira & Reiter, 2014, p. 76). Omwille van het bestaan van diverse types van ngo’s, wordt in dit werk voor ESBA-ngo’s gekozen.

In de literatuur zou er een tamelijke consensus zijn omtrent het definiëren van ‘ngo’, waarbij het doel van ngo’s betrekking heeft op het stimuleren van bepaalde sociale normen. Deze stimulering zou bijvoorbeeld kunnen plaatsvinden door middel van dienstverlening, sensibilisering en het uitoefenen van beleidsinvloed (Brodhead, 1987, p. 2; Fernández-Aballí, 2016, p. 362; Jordan & van Tuijl, 2000, pp. 2052-2053). Er zijn vijf kenmerken die volgens Salamon en Anheier (1996, p. 2) typerend zijn voor een ngo. Ten eerste moet een ngo in zekere mate georganiseerd zijn. Dit betekent dat de organisatie zowel een bepaalde structuur als identiteit nodig heeft. Ten tweede moet het een niet-gouvernementele organisatie zijn. Bijgevolg kan een ngo geen statelijke macht uitoefenen. Ten derde beheert de organisatie zichzelf waardoor er sprake is van een eigen autonomie. Verder is een ngo niet winstgedreven waardoor gemaakte winsten wederom in de organisatie moeten worden geïnvesteerd. Ten slotte is er ook nog het vrijwillige aspect van een ngo.

Voorts blijkt uit Frantz (1987, p. 121) dat ngo’s heel divers kunnen zijn ten opzichte van elkaar. Hierdoor zal de typologie van Yaziji en Doh (2009, p. 5) worden toegepast om het onderzoek te focussen op een specifiek ngo-type. Deze typologie werd gekozen omwille van de opname van *advocacy* ngo’s die verandering willen teweegbrengen in de samenleving (Jordan & van Tuijl, 2000, pp. 5052-2053; Ross, 2013, p. 2; Yaziji & Doh, 2009, p. 9). De typologie wordt weergegeven in tabel 1.1.1.3.1. Deze typologie maakt een onderscheid naargelang het type activiteit dat een ngo verricht (*advocacy* of dienstverlening) en aan wie de activiteit wordt besteed (eigenbelang of ten aanzien van het belang van anderen) (Yaziji & Doh, 2009, p. 5).

Zoals reeds vermeld, wordt er ten eerste gefocust op *advocacy* ngo’s. *Advocacy* ngo’s zetten zich af van dienstverlening-ngo’s omdat ze verandering willen creëren op grotere schaal via beleid, terwijl dienstverlening-ngo’s eerder lokaal verandering teweeg willen brengen voor een specifieke doelgroep via dienstverlening (Ross, 2013, p. 2; Yaziji & Doh, 2009, p. 9). In *advocacy* ngo’s moet er voorts een onderscheid worden gemaakt tussen ‘waakhond ngo’s’ (*Watchdog NGO’s*) en ‘sociale beweging ngo’s’ (*social movement NGO’s*). Hierbij hebben sociale beweging ngo’s als doel om het systeem compleet te veranderen. Waakhond ngo’s

daarentegen worden niet onderzocht omdat ze eerder instaan voor het waarborgen van de vereisten van het systeem (Yaziji & Doh, 2009, p. 9).

Tabel 1.1.1.3.1. Ngo typologie

Beneficiary	Self	Alcoholics Anonymous Chess clubs	Labor unions Trade associations
	Others	Salvation Army CARE	WWF Amnesty International
		Service	Advocacy
Type of activity			

Bron: Yaziji & Doh, 2009, p. 5

Ten tweede wordt in dit onderzoek de focus gelegd op ‘eigenbelang ngo’s’, wat de voornaamste trend lijkt te zijn in Guatemala (*self-beneficiary advocacy* ngo’s). Dit zijn *advocacy* ngo’s die in hun eigen belang werken omdat ze activiteiten uitvoeren voor hun eigen leden of groep waarmee ze zichzelf identificeren (Yaziji & Doh, 2009, p. 6).

Uit bovenstaande uiteenzetting vloeit voort dat de focus in dit werk ligt op *Self-beneficiary Social movement Advocacy NGO’s* of kortweg ESBA-ngo’s.

1.1.2. Definiëring van secundaire concepten

Ten slotte zullen de secundaire termen in dit onderzoek worden gedefinieerd. Omdat deze concepten niet heel belangrijk zijn voor dit werk, zal niet lang bij deze begrippen worden stilgestaan: ‘genocide’, ‘massamoord’, ‘guerrilla’, ‘Maya’s’ en ‘*Mestiezen*’. Andere concepten, zoals ‘gedwongen verdwijning’ en ‘foltering’ worden niet gedefinieerd vermits zij enerzijds niet de essentie van de thesis zijn en anderzijds beperkt worden vermeld.

1.1.2.1. Het concept ‘genocide’ en ‘massamoord’

Eerst zal de enige wettelijke definitie van genocide worden gepresenteerd (Education Working group, z.d., p. 9). In tegenstelling tot intenties, zijn motivaties onbelangrijk voor het plegen van genocide daden (CEH, 2011, pp. 387-388). Genocide staat beschreven in het genocideverdrag dat Guatemala ratificeerde in 1950.⁴ Omwille van de ratificatie is Guatemala aan dit verdrag gebonden. Bijgevolg dient deze definitie als uitgangspunt. In het verdrag staat genocide gedefinieerd als:

... daden die gepleegd worden met de intentie om gedeeltelijke of gehele nationale, etnische, raciale of religieuze groepen uit te roeien, zoals:

- a. leden vermoorden van de groep;*
- b. veroorzaken van ernstige fysieke of psychische schade aan groepsleden;*
- c. opzettelijk levensvoorwaarden opleggen om de groep geheel of gedeeltelijk te vernietigen;*
- d. maatregelen nemen om geboortes in een groep te voorkomen;*
- e. het dwingen van kinderen om de groep te verlaten en naar een andere groep over te brengen.⁵ (CEH, 2011, p. 387; Sanford, 2008, p. 106).*

Ten slotte zou genocide volgens de *Education Working group* (z.d., pp. 6-8) uitzonderlijk niet gepaard gaan met massamoord. Genocide onderscheidt zich van massamoord, omdat bij massamoord het oogmerk ontbreekt om een bevolkingsgroep helemaal of partieel uit te roeien. Desalniettemin kan massamoord leiden tot genocide maar dit hoeft niet noodzakelijk zo te zijn. Daarentegen verstaat de Waarheidscommissie onder massamoord, het doden van een groep weerloze burgers (CEH, 1999, p. 43). Deze definitie wordt gehanteerd omdat de

---

⁴ Conv. on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (19 december 1948), General Assembly of the United Nations.

⁵ Art. 2 Conv. on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (19 december 1948), General Assembly of the United Nations.

gehanteerde informatie over massamoord hoofdzakelijk uit het werk van de Waarheidscommissie komt.

1.1.2.2. Het concept 'guerrilla'

Een ander concept dat definiëring in dit werk verdient, is het begrip 'guerilla'. Met 'guerrilla' wordt bedoeld het gewapend verzet (X, z.d.). In het geval van Guatemala vertaalt dit zich naar de vier vrijheidsbewegingen, namelijk: Guerrilla Strijdmacht van de Armen (*Ejército Guerrillero de los Pobres* EGP), Guatemalteekse partij van de Arbeid (*Partido Guatemalteco del Trabajo* PGT), Revolutionaire Organisatie van het Gewapend Volk (*Organización Revolucionaria del Pueblo en Armas* ORPA) en Gewapende Krachten van de Rebellen (*Fuerzas Armadas Rebeldes* FAR). Deze vier bewegingen vormden samen de Nationale Revolutionaire Eenheid van Guatemala (*Unidad Revolucionaria Nacional Guatemalteca* URNG) (Ball, Kobrak & Spierer, 1999).

1.1.2.3. Maya's en Mestiezen

Verder heeft de etnische verdeeldheid in Guatemala een rol gespeeld in de prevalentie van feminicide tijdens de burgeroorlog. Hier zal dieper op worden ingegaan in 1.3. De twee grootste etnische groepen die in dit werk van belang zijn, omvatten de Maya's en de Ladino's of *Mestiezen* (Smets, z.d.; Stewart, 2009, p. 7).

Voorts wordt kort het onderscheid toegelicht tussen Maya's en Ladino's. Maya's hebben zich voornamelijk gevestigd in het Guatemalteekse westelijke hoogland (Stewart, 2009, p. 429). Zij bestaan uit 21 volkeren met elk hun eigen gewoontes, tradities en taal (Smets, z.d.). Reeds vanaf het Spaans kolonialistische bewind worden de Maya's gezien als een minderwaardige bevolkingsgroep, die het racistisch geconnoteerde *label* kregen van *indigenismo* (indianen) (CEH, 1999, p. 30; Konefal, 2011, p. 331; McAllister, 2011, p. 352). Anderzijds bestaat de tweede grootste groep van de bevolking uit Ladino's of *Mestiezen*. Zij zijn half Spaans en half Maya en hebben in tegenstelling tot de Maya's, een Europese cultuur en een Spaanse moedertaal (Pelàez, 2011, pp. 129-130; Smets, z.d.; Smith, 2011, pp. 187-188; Stewart, 2009, p. 7).

1.2. Achtergrondcontext

Nu de primaire en secundaire concepten werden gedefinieerd, wordt kort de Guatemalteekse geschiedenis overlopen die bestaat uit enerzijds de burgeroorlog en anderzijds de Vredesakkoorden. Het is belangrijk om de achtergrondcontext te bespreken, omdat Guatemala in dit onderzoek wordt beschouwd als een gevalstudie. De essentie van deze gevalstudie is om de straffeloosheid van feminicide te begrijpen tijdens de context van de Guatemalteekse burgeroorlog (Leys, Zaitch & Decorte, 2010, p. 175). Bijgevolg wordt hier de context van de burgeroorlog verduidelijkt.

1.2.1. Situatie tijdens de burgeroorlog van 1960 tot 1996

Vooraleer de Vredesakkoorden worden besproken, wordt er dieper ingegaan op de Guatemalteekse burgeroorlog (1960 tot 1995). Guatemala situeert zich, zoals figuur 1.2.1.1. laat zien, in Centraal-Amerika ten zuiden van Mexico (Stewart, 2009, p. 6).

Figuur 1.2.1.1. Kaart Guatemala

Bron: Google Maps, 05.05.2017

De Guatemalteekse burgeroorlog begon in 1960. Deze burgeroorlog vond plaats tegen de achtergrond van de Koude Oorlog (1945-1989), die een prominente rol heeft gespeeld in het Guatemalteekse gewapend conflict (CEH, 1999, p. 19; X, 20.05.2017). Zo probeerde de Verenigde Staten (V.S.) die kapitalistisch gezind waren, hun eigenbelangen in Guatemala te beschermen. Immers had de V.S. een aantal bedrijven in Guatemala, zoals *United Fruit Company*, die de Guatemalteekse economie aanzienlijk overheersten (Stewart, 2009, pp. 403-404). Op de sterke economische afhankelijkheid van de V.S. kwam reactie van communistisch gezinde actoren die onder andere deze afhankelijkheid probeerden te

doorbreken (Stewart, 2009, p. 404). Met dit idee was de V.S. niet gediend. Dientengevolge gingen ze steun genereren bij machtige Guatemalteekse actoren, zoals grootgrondbezitters en extreem rechtse Guatemalteekse politieke partijen. In ruil voor steun, gaf de overheid van de V.S. militaire bijstand en legeropleidingen. Deze hebben volgens de Waarheidscommissie bijgedragen aan de hoeveelheid gepleegde mensenrechtenschendingen (CEH, 1999, p. 19; Stewart, 2009, p. 402). Eveneens ging de kapitalistische ideologie gepaard met een anticommunistisch bewind waarin linksgeïnspireerde ideeën werden onderdrukt met als doel om de macht te behouden bij grootgrondbezitters en buitenlandse bedrijven, waaronder die van de V.S. (Stewart, 2009, p. 435). De onderdrukking uitte zich in verschillende militaire staatsgrepen die zich positioneerden op het rechtse politieke spectrum (Cullather, 2011, p. 230; Stewart, 2009, p. 406, 420; X, 2011a, pp. 197-199). In onderstaande chronologische uiteenzetting worden enkele staatsgrepen weergegeven.

De coup die de eerste militaire president, namelijk Miguel Ydígoras, van de troon stootte, gebeurde in 1958. Ydígoras was lid van de Nationale Democratische Verzoeningspartij (*Partido Redención*). Door de coup kwam Enrique Peralta aan de macht. Peralta was onder het bewind van Ydígora minister van Defensie en Landbouw. Via een staatsgreep wilde hij voorkomen dat de voormalig communistisch gezinde president Arévalo opnieuw ging meedoen aan de verkiezingen. Tijdens Peralta zijn driejarige macht begon de burgeroorlog (Ball et al., 1999, pp. 13-14; CIA, 2011b, p. 256; Corstange, 2000; Guevara, 2002, p. 181; Lentz, 2014, pp. 344-345; Stewart, 2009, pp. 404-407).

Na Peralta werd Julio César Méndez Montenegro in 1966 president. Hij was aangesloten bij de Revolutionaire Partij (*Partido Revolucionario*) (Lentz, 2014, p. 345). Gedurende zijn presidentschap werd Méndez gedwongen om de militairen monopolie te geven over de Guatemalteekse nationale veiligheid (Ball, 1999, p. 15; Stewart, 2009, p. 407). Dit leidde tot een antiguerrillacampagne met behulp van de V.S. en haar leger (Corum, 2011, p. 269; Stewart, 2009, p. 407; X, 2011a, p. 199). Het duurde slechts twee jaar na de aantreding van Méndez om de guerrillabeweging 'FAR' in het oosten te elimineren onder leiding van legeraanvoerder kolonel Carlos Arana in 1968 (FAR, EGP, ORPA & URNG, 2011, p. 335). Arana werd uiteindelijk in 1970 zelf president, als lid van de extreem rechtse Nationale Verlossingsbeweging (*Movimiento de Liberación Nacional*) (Corstange, 2000; Lentz, 2014, p. 345; Stewart, 2009, p. 407).

Twee jaar later regeerde het leger opnieuw onder leiding van brigadier-generaal Fernando Lucas García (1978-1982) (Lentz, 2014, pp. 345-346). Tijdens zijn leiderschap zou de

onderdrukking het ergst zijn geweest. Naar schatting werden er 35.000 Guatemalteken vermoord (Stewart, 2009, p.408). Een bekende massamoord gebeurde in 1978 in Panzós, waarbij protesterende inheemse boeren werden vermoord door militairen. Dit werd beschouwd als een oorlogsverklaring van de overheid aan de Maya's (Konefal, 2011, pp. 327-328; X, 2011b, p. 284). Toen nieuwe guerrillabewegingen ontstonden als reactie op het geweld, vermeden zij het oosten en zochten zij - in tegenstelling tot de verslagen FAR - steun bij de Maya's (Ball et al., 1999, p. 22; CEH, 1999, p. 34; X, 2011b, pp. 283-284).

Na García kwam generaal Efraín Ríos Montt (1982-1983) via een staatsgreep aan de macht (Lentz, 2014, pp. 345-346; Stewart, 2009, p. 420). De onderdrukking die piekte ten tijde van García daalde in de steden door het ontslag van corrupte politieofficieren. Met zijn campagne *frijoles y fusile* (bonen en geweren) kregen dorpingen voedsel en wapens. Met deze wapens werden ze verplicht zich aan te sluiten bij de burgerwachtpatrouilles (*Patrullas de Autodefensa Civil* PAC). Montt zijn regeerperiode was van korte duur want in 1983 werd hij ingewisseld via een militaire coup door zijn eigen minister van Defensie, namelijk Generaal Mejía Víctores (Lentz, 2014, p. 346). In deze periode werden 600 dorpen verwoest en had de oorlog reeds 180.000 mensenlevens genomen (Stewart, 2009, p. 409).

Uiteindelijk werden er dankzij Víctores in 1985 de eerste vrije verkiezingen georganiseerd, waarbij Vinicio Cerezo, van de Christen Democraten, won (*Democracia Cristiana Guatemalteca*) (Stewart, 2009, p. 409; X, 2011d, p. 364). Ondanks zijn negatieve houding tegenover voorgaande militaire regeerperiodes, stelde hij vast dat 75% van de macht nog in militaire handen was (Lentz, 2014, p. 347; Stewart, 2009, p. 410; X, 2011d, p. 364).

1.2.2. De Waarheidscommissie en de Vredesakkoorden van 1996

Vervolgens worden de Vredesakkoorden besproken en de door de Vredesakkoorden opgerichte Waarheidscommissie. Deze sectie van de masterproef geeft een algemeen beeld van de schade die de burgeroorlog heeft veroorzaakt (CEH, 1999).

De vrede werd betekend in 1996 in de Vredesakkoorden na 10 jaar lang onderhandelen over vrede (CEH, 1999, p. 44). In dit akkoord werd er echter niet gesproken over genocide of femicide, noch waren er procedures voorzien voor het aanpakken van daders van mensenrechtenschendingen (Brett, 2016, p. 299). Wel voorzagen de Vredesakkoorden in de oprichting van een Waarheidscommissie die onder toezicht stond van de Verificatie Missie van de Verenigde Naties in Guatemala (*United Nations Verification Mission in Guatemala* MINUGUA). Dit niet-rechterlijk orgaan werd in leven geroepen om mensenrechtenschendingen te onderzoeken die tijdens de burgeroorlog waren gepleegd (CEH, 1999, p. 11; CEH, 2011, p. 386; Sanford, 2008, p. 106; Stewart, 2009, p. 437). Uiteindelijk kwamen ze met het rapport *Memoria de Silencio* (*Memory of Silence* of Herinnering van het Stilzwijgen) in 1999 (AHPN, 2013, p. 60; CEH, 1999). Voorts zullen enkele statistieken uit dit rapport worden gepresenteerd om een algemeen zicht te krijgen op de schade van de burgeroorlog.

In totaal werden er 42.275 slachtoffers geregistreerd, waarvan 23.671 slachtoffers deel uitmaakten van willekeurige executies en 6.159 van gedwongen verdwijningen (CEH, 1999, p. 17). Naar schatting van de Waarheidscommissie zouden 200.000 mensen overleden zijn tijdens de oorlog (CEH, 1999, p. 17). Dit is een groot verschil met het aantal geregistreerde slachtoffers. Inzake de etnische identiteit van slachtoffers, vormden Maya's de grootste geregistreerde slachtoffergroep met 83% ten aanzien van 17% Ladino-slachtoffers over heel de periode van 1962 tot 1996 (CEH, 1999, pp. 17-40; Vanthuyne, 2009, p. 195). Aansluitend op het Maya-slachtofferschap, werden 415 van de 669 massamoorden gepleegd in regio's waar voornamelijk etnische groepen zich hadden gevestigd (Quiché, Alta en Baja Verpaz, Huehuetenango en Chimaltenango) in de door de Waarheidscommissie vastgestelde genocideperiode van 1980 tot 1983 (CEH, 1999, p. 22; Vanthuyne, 2009, p. 195). Het *labelen* van deze periode als genocide werd gedaan aan de hand van het analyseren van de context van de *crime scene* om af te leiden of militairen de intentie hadden om zo veel mogelijk Maya's uit te roeien (CEH, 1999, p. 39; CEH, 2011, p. 392). Hierbij moet vermeld worden dat een *climate of terror* werd gecreëerd door mensen fysiek, seksueel en/of psychologisch te misbruiken (CEH, 1999, pp. 23-26; CEH, 2011, p. 392). Dit verzwakte de sociale cohesie.

Tevens werd het publiekelijk uiten van slachtofferschap ‘gecriminaliseerd’ waardoor er werd gezwegen over het geweld (*climate of silence*) (CEH, 1999, pp. 26-27). Niet minder dan 93% van de mensenrechtenschendingen zouden gepleegd zijn door de overheid in de periode van 1962 tot 1996 (CEH, 1999, p. 42). Bijgevolg zal dit werk eerder betrekking hebben op ‘statelijke feminicide’ met de overheid als pleger van feminicide.⁶

1.3. Toepassing van de primaire concepten in de praktijk

In de vorige hoofdstukken werd een algemene achtergrondschets gegeven en werden de primaire concepten gedefinieerd, waaronder: ‘feminicide’, ‘straffeloosheid’ en ‘ESBA-ngo’. De bedoeling van dit hoofdstuk is om specifiek in te gaan op het onderzoeksthema door deze concepten in de achtergrondcontext te plaatsen.

1.3.1. Het concept ‘straffeloosheid’ toegepast in de burgeroorlog

Eerst wordt het concept ‘straffeloosheid’ toegepast op de burgeroorlog, dit concept werd gedefinieerd aan de hand van de indeling van Sánchez (2008, p. 867). Zo is er zowel sprake van actieve wettelijke straffeloosheid (*active legal impunity*) als feitelijke straffeloosheid (*factual impunity*). Eerst zal de feitelijke straffeloosheid worden besproken. Daarna wordt er ingegaan op de wettelijke straffeloosheid in zowel actieve vorm als door omissie.

Hoewel enkele daders publiekelijk gekend waren, vertaalt de feitelijke straffeloosheid zich naar het in gebreke blijven van de Guatemalteekse overheid om iets te doen aan de straffeloosheid *an sich*. Omdat de overheid in het algemeen niets deed aan straffeloosheid, wordt aangenomen dat er ook geen actie werd ondernomen tegen de straffeloosheid van feminicide (Molden, 2016; Vanthuyne, 2009, p. 195; Sánchez, 2008, p. 867). Volgens Roht-Arriaza (2015, p. 341, 346) zou de straffeloosheid kunnen worden opengetrokken naar heel Latijns-Amerika omwille van de gelijkenissen tussen de landen in deze regio op vlak van de gepleegde delicten en de passieve houding van de overheid. Deze straffeloosheid zou volgens de Waarheidscommissie te wijten zijn aan de militarisering van Guatemala (CEH, 1999, p. 24). Militarisering betekent dat de regeermacht in handen is van het leger (Stewart, 2009, p.435).

Ten tweede is er de actieve wettelijke straffeloosheid dat in Guatemala betrekking heeft op amnestiewetgeving. Reeds in 1982 en 1986 had het leger zich eigen amnestiewetten toegekend waardoor vervolging en bestraffing niet kon voor delicten gepleegd tijdens de

---

⁶ Statelijke feminicide is geen officiële term.

burgeroorlog (Brett, 2016, p. 289; Cassel, 1997, p. 222; Pensky, 2008, p. 7; Roht-Arriaza, 2015, p. 350; X, 2015). Deze amnestieregeling werd ongedaan gemaakt door een akkoord in 1994. In dit akkoord werd er gesteld dat ernstige mensenrechtenschendingen niet onbestraft mogen blijven door amnestiewetten, wat een vorm is van het tegengaan van *legal impunity by omission* (Cassel, 1997, p. 222). Later weerspiegelde deze idee zich in de Nationale Verzoeningswet van 1996 die amnestie verleende aan alle misdrijven, met uitzondering van genocide, foltering, gedwongen verdwijning en alle andere delicten waarvoor de Guatemalteekse rechtsorde amnestie uitsloot (Bosdriesz & Wirken, 2014, p. 1069; Cassel, 1997, p. 223; Henkin, 2000, p. 222). Ondanks de amnestiebeperingen werd er een ruime draagwijdte aan de amnestiewet toegekend waardoor vele delicten onder de amnestie vielen en bijgevolg onbestraft bleven (Cassel, 1997, p. 223; Henkin, 2000, p. 222). Volgens Roht-Arriaza (2015, p. 364) zou Guatemala dan ook, in vergelijking met andere landen van Latijns-Amerika, laattijdig tot vervolgingen zijn overgegaan. Dit strookt met de verwachting dat de amnestiewet weinig rechtsvervolging en onderzoek met zich mee zou brengen (Cassel, 1997, p. 223; Sanford, 2008, p. 120).

1.3.2. Het concept ‘femicide’ toegepast in de burgeroorlog

Ten tweede wordt ‘femicide’ in de context van de Guatemalteekse burgeroorlog geplaatst. Om te achterhalen of er sprake was van femicide in de burgeroorlog, moet er gekeken worden naar statistisch materiaal omtrent het vrouwelijk slachtofferschap. Dit statistisch materiaal komt van Ball en collega’s (1995, p. 5). Wegens plaatsgebrek, zullen er geen methodologische kanttekeningen worden gemaakt over hun werk. Immers worden deze in het begin van hun onderzoek opgesomd (Ball et al., 1995, p. 5). Ten slotte worden er drie knelpunten besproken aangaande de toepassing van het femicideconcept op het vrouwelijk slachtofferschap in de burgeroorlog.

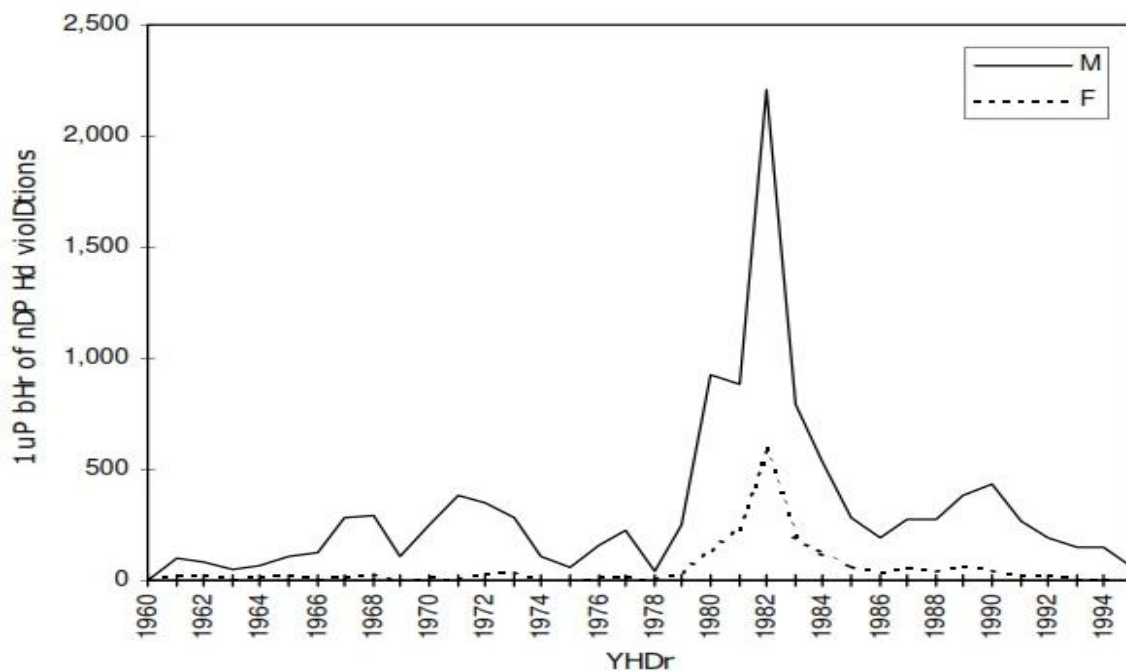
1.3.2.1. Aandeel vrouwelijk slachtofferschap

Eerst wordt het vrouwelijk slachtofferschap besproken. Volgens de Waarheidscommissie waren 25% van de vrouwen tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog slachtoffer van mensenrechtenschendingen. Deze gepleegde inbreuken beslaan op: foltering, verkrachting en moord (CEH, 1999, p. 23). Er wordt geen afzonderlijk slachtofferpercentage geplakt op de opgesomde inbreuken waardoor de bijdrage van vrouwenmoord onbekend is in de statistieken van de Waarheidscommissie. Hierdoor moeten statistieken worden gezocht die wel categoriseren naargelang delict. Aansluitend worden enkele statistieken overlopen uit het rapport van de Amerikaanse Associatie voor de Vooruitgang van de Wetenschap (*American*

Association for the Advancement of Science AAAS) in samenwerking met het Internationaal Centrum voor Onderzoek naar Mensenrechten (*Centro Internacional para Investigaciones en Derechos Humanos* CIIDH). Er zullen twee figuren worden besproken die een idee geven over de prevalentie van vrouwenmoord en de vorm van het vrouwelijk moordslachtofferschap, namelijk massamoord of individuele moord.

De eerste grafiek heeft betrekking op figuur 1.3.2.1.1., deze gaat over het aantal moorden en verdwijningen naargelang het slachtoffergeslacht gedurende de periode van 1960 tot 1995. Uit deze figuur worden drie conclusies getrokken. Een eerste vaststelling is dat vrouwenmoord in mindere mate voorkwam dan mannenmoord tijdens de burgeroorlog (Ball et al., 1999, p. 79). Dit is aan de ene kant logisch aangezien daders zowel langs de kant van de staat als langs de kant van de guerrilla's hoofdzakelijk mannen waren (Ball et al., 1999, p. 79).

Figuur 1.3.2.1.1. Het aantal moorden en verdwijningen naargelang jaar en geslacht van het slachtoffer (1960-1995)

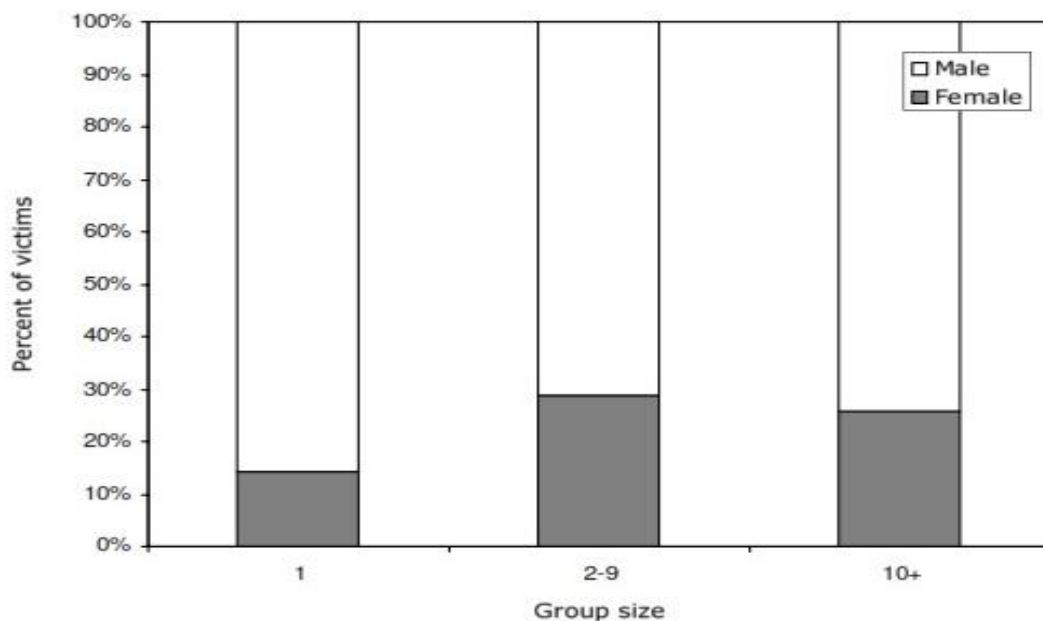

Bron: Ball et al., 1999, p. 79

Ten tweede laat de grafiek een enorme stijging zien van vrouwelijk slachtofferschap inzake moord en verdwijning van 1980 tot 1983. Deze stijging komt zowel voor bij mannelijke als vrouwelijke slachtoffers (Ball et al., 1999, p. 79). Hierbij valt de periode van 1980 tot 1983 samen met de regeerperiode van García en Montt die door de Waarheidscommissie wordt

bestempeld als genocide. In die periode zou er de intentie zijn geweest om de Maya's uit te roeien (CEH, 1999). Deze bevinding weerspiegelt zich ook in de figuur in de tweede bijlage die een onderscheid maakt tussen Maya's en Ladino's in het aantal mensenrechtenschendingen en gewelddadige handelingen gepleegd van 1962 tot 1996. Meer specifiek zou een verandering in slachtofferkeuze van de overheid de aanleiding zijn geweest voor genocide omdat guerrillabewegingen steun zochten bij de Maya's (Ball et al., 1999, p. 22; CEH, 1999, p. 34; Konefal, 2011, p. 332). Ten derde laat de grafiek in vergelijking met het mannelijk slachtofferschap geen hoge statistieken zien voor vrouwelijke slachtoffers over heel de periode van 1960 tot en met 1995 (Ball et al., 1999, p. 79). Echter stellen Ball en collega's (1999, p. 80, 91) dat in zaken waar etniciteit werd opgenomen er meer inheemse vrouwen in vergelijking met niet-inheemse vrouwen zijn vermoord. Dit geldt ook ten aanzien van de statistieken voor mannen.

Figuur 1.3.2.1.3. Het percentage mannelijke en vrouwelijke slachtoffers van moord, bij groepsomvang (1959-1995)

Bron: Ball et al., 1999, p. 82

Vervolgens wordt de tweede figuur besproken. Uit figuur 1.3.2.1.3. kan er worden afgeleid dat vrouwelijk moordslachtofferschap zich eerder voordeed in de vorm van massamoord (Ball et al., 1999, p. 79, 81). Zo is 26% van de vrouwen in de periode van 1959 tot 1996 vermoord in een groep van tien of meer personen. Niet minder dan 29% werd vermoord in een groep kleiner dan 10 personen. Slechts 14% van de vrouwelijke slachtoffers werd niet in

groep vermoord. Dit is een groot verschil met 86% van de mannelijke moordslachtoffers die alleen werden vermoord (Ball et al., 1999, p. 81).

Kortom, waren mannen vaker dan vrouwen moordslachtoffer tijdens de burgeroorlog, waarbij zowel het mannelijk als vrouwelijk slachtofferschap enorm toenam in 1980 tot 1983. Het mannelijk slachtofferschap is duidelijk aanwezig over heel de burgeroorlog, terwijl het vrouwelijke slachtofferschap pas prominent werd in 1980 tot 1983 toen het geweld zich voornamelijk fixeerde op de Maya's. Hierdoor wordt er aangenomen dat feminicide zich eerder situeerde in de Mayabevolking in de vorm van massamoord (Ball et al., 1999, pp. 79-83).

1.3.2.2. Bedenkingen en knelpunten over de toepassing van 'feminicide' op de burgeroorlog

In wat volgt worden drie bedenkingen gepresenteerd over de toepassing van 'feminicide' als concept op de burgeroorlog. De eerste bedenking heeft te maken met de afwezigheid van het feminicideconcept. Meer specifiek werd er geen vermelding gemaakt van dit concept in het rapport van de Waarheidscommissie en het rapport van het CIIDH en de AAAS, ondanks het begrip reeds bestond vóór de burgeroorlog en in populariteit toenam in 1976 (CEH, 1999; Ball et al., 1999; Driver, 2012; Russel & Radford, 1992; Vranckx & Longman, 2009, p. 71). De afwezigheid van het feminicideconcept kan verklaard worden aan de hand van twee redenen. Deze redenen kunnen tegelijkertijd verklaren waarom er geen informatiebronnen werden gevonden over feminicide gepleegd tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. Meer bepaald werd in 1993 pas de eerste *case* in Centraal-Amerika als feminicide (*feminicidio*) gelabeld, toen zaken van verkrachte, gemutileerde en vermoorde vrouwen, op de grens tussen Mexico en de V.S. aan het licht kwamen in de media (Boesten, 2011, p. 293; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72). Volgens Corradi en collega's (2016, p. 976) werd feminicide in Mexico pas zichtbaar wanneer feiten echt werden benoemd als 'feminicide' (*feminicidio*). Daarnaast heeft eveneens de wetenschappelijke literatuur inzake feminicide een late start gekend. Zo verscheen het eerste wetenschappelijk artikel rond feminicide pas in 1992 door Karen Stout (Corradi et al., 2016, p. 975; Karen Stout, 1992).

Ten tweede, houdt de afwezigheid van het concept niet per se in dat er geen feminicide werd gepleegd tijdens de burgeroorlog. Zo kan het fenomeen bijvoorbeeld verstopt zitten onder bredere termen, zoals genocide. Dit sluit aan bij de bevinding van Roht-Arriaza (2015, p. 346) die stelt dat de term 'genocide' werd gebruikt voor de rechtbanken in Latijns-Amerika om de algemeen gepleegde misdaden aan te tonen.

Ten derde, is het moeilijk om femicide/feminicide op basis van statistisch materiaal na te gaan. Zo behelzen de statistieken mogelijks bepaalde informatie niet, zoals: het motief, de dader-slachtofferrelatie en de omstandigheden van de moord, zoals de voorafgaande mutilatie of verkrachting van de vrouw (WHO, 2012, p. 1). Hierdoor presenteren de weergegeven statistieken enkel het vrouwenmoordcijfer en niet vrouwenmoord omwille van het vrouwelijke geslacht. Bijgevolg geven de statistieken, zoals in deel 1.3.2.1., enkel een beeld over de prevalentie van vrouwenmoord tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. Uiteraard wilt dit niet zeggen dat feminicide niet werd gepleegd in Guatemala (Musalo & Bookey, 2014, p. 106; Sanford, 2008, p. 120). Zo wordt in dit onderzoek voorzichtig aangenomen dat feminicide wel werd gepleegd tijdens de burgeroorlog, ondanks de moeilijke toepassing van het concept in de praktijk en de afwezigheid van het concept tijdens de burgeroorlog.

1.3.3. Het concept 'ESBA-ngo' toegepast in de burgeroorlog

In de volgende chronologische uiteenzetting wordt er gekeken naar het werk van ESBA-ngo's die werden opgericht tijdens de burgeroorlog. De chronologische uiteenzetting moet voorzichtig worden geïnterpreteerd omwille van drie redenen. Ten eerste ligt de focus van ESBA-ngo's in onderstaande uiteenzetting op geweldpleging en niet op feminicide. Dit kan verklaard worden door de afwezigheid van het feminicideconcept tijdens de burgeroorlog waardoor ngo's niet uitdrukkelijk werkten rond feminicide in Guatemala (Boesten, 2011, p. 293; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72). Ten tweede omvat de uiteenzetting geen volledig werk van alle ESBA-ngo's die tijdens de burgeroorlog bestonden. Zo blijft veel informatie onduidelijk wegens de beperkte literatuur aangaande dit onderwerp. Deze onduidelijkheden worden nog eens versterkt door de vaag gehanteerde scheidinglijn in Latijns-Amerika tussen de verschillende onderzoekscentra en ngo's die een *advocacy* functie hebben (Rodríguez & Jonas, 2015, p. 98). Bijgevolg wordt het moeilijk om na te gaan of er wel sprake is van zowel een ngo als een ESBA-ngo in het bijzonder. De niet volledige opname van ngo's in deze masterproef is niet per se negatief wegens het woordenlimiet van de thesis. Ten slotte bestaan sommige ngo's niet meer, wat maakt dat beperkte, meestal niet diepgaande en hoofdzakelijk oude bronnen over dit onderwerp moeten worden geraadpleegd. Om met deze moeilijkheden transparant om te gaan, wordt in de derde bijlage een tabel opgenomen waarin chronologisch wordt verantwoord waarom bepaalde organisaties niet werden vermeld in de thesis. In wat volgt, worden eerst de ESBA-ngo's gepresenteerd van 1960 tot 1983. Nadien wordt de periode van 1983 tot 1996 behandeld.

1.3.3.1. ESBA-ngo's van 1960 tot 1983

In de literatuur werden geen ESBA-ngo's gevonden in de periode van 1960 en 1970 die zich focusten op geweldpleging. Eerder richtten deze ngo's hun aandacht op het vinden van verdwenen personen (America's Watch, 1989, pp. 43-45). Vervolgens kwam in 1980 een dieptepunt in de oorlog door de enorme toename van dodelijk geweld tijdens de regeerperiode van García en Montt. Hierdoor functioneerde geen enkele ESBA-ngo in Guatemala (Simon, 1988, p. 66; Ball et al., 1999, p. 5; Human Rights Watch, 1991, p. 6). Dit komt overeen met de bevinding van Sikkink (2011, p. 81) en Hartzell (2000, p. 70) die stellen dat Guatemala en Colombia de zwaarste repressie in Latijns-Amerika doorstonden tijdens hun burgeroorlogen. Bijgevolg hadden internationale ngo's tot 1984 geen samenwerkingspartners in Guatemala (Burgerman, 2001, p. 67). Als reactie op het geweldsgevaar gingen organisaties zich vestigen in het buitenland om van daaruit gewaarwording te creëren in andere landen (Burgerman, 2001, p. 67; Stewart, 2009, p. 410). Deze strategie wordt benoemd als 'ballingschap'. Ballingschap werd gehanteerd door vijf ESBA-ngo's. De eerste en oudste vrouwenrechtenorganisatie opgericht in 1980, heeft betrekking op de Nationale Unie voor Guatemalteekse Vrouwen (*Unión Nacional de Mujeres Guatemaltecas* UNAMG). Pas na de Vredesakkoorden verhuisde ze terug naar Guatemala (De Schrijver, 2008; UNAMG, s.f.). Twee jaar later kwam de Vertegenwoordiging van de Verenigde Guatemalteekse Oppositie (*Representación Unitaria de la Oposición Guatemalteca* RUOG) tot stand die voornamelijk actie ondernam vanuit New York (Burgerman, 2001, p. 12; Carey-Webb & Benz, 1996, p. 35). De organisatie werd opgericht met een lobbyfunctie bij de Verenigde Naties om internationale mensenrechten te bevorderen. Bijvoorbeeld poogde RUOG om een resolutie te laten doorvoeren door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties met als doel om daders van massamoorden te veroordelen (Burgerman, 2001, p. 12, 68; Carey-Webb & Benz, 1996, p. 35). Vervolgens werd in 1989 het Centrum voor Wettelijke Verdediging van de Mensenrechten opgericht (*Centro de Acción Legal de los Derechos Humanos* CALDH) in Washington D.C. (Burgerman, 2001, p. 13). Hun functie was om Guatemalteekse mensenrechtzaken voor de Inter-Amerikaanse Commissie te brengen (Burgerman, 2001, p. 35, 68). Daarnaast streed het ook voor basismensenrechten (CALDH, n.d.). Ten vierde werd in 1982 de Guatemalteekse Mensenrechten Commissie (*Guatemala Human Rights Commission* GHRC) opgericht (Burgerman, 2001, p. 68). Deze had zich gevestigd in Mexico en verhuisde in 1995 naar Guatemala (Ball et al., 1999, p. 31; Burgerman, 2001, p. 68). GHRC rapporteerde en documenteerde mensenrechtenschendingen in Guatemala. Tevens trachtte het de V.S. te

sensibiliseren en te onderwijzen inzake de gepleegde inhumane daden in Guatemala. Daarnaast werd er gepleit voor het nemen van betere beleidsbeslissingen ten aanzien van Guatemala door de V.S. (GHRC, n.d.). Ten slotte werd in 1981 in de V.S. het Netwerk in Solidariteit met de Mensen van Guatemala (*Network in Solidarity with the People of Guatemala* NISGUA) opgericht. Het wilde de inmenging van de V.S. in de Guatemalteekse politiek doorbreken (NISGUA, n.d.).

1.3.3.2. ESBA-ngo's van 1983 tot 1996

Na de regeerperiode van Montt in 1983, begon het geweld langzaam te dalen. Hierdoor bouwden organisaties zich opnieuw op (Nelson, 1998, p. 21; PBI, n.d.). Zo ontstonden in 1988 drie nieuwe organisaties die grotendeels uit vrouwen bestonden. Ten eerste was er de Raad van Etnische Gemeenschappen (*Comunidades Etnicas Runujel Junam* CERJ) die werd opgericht door de bevolking van Quiché. Ze steunden de westelijk Hooglandse gemeenschappen die zich niet wilden inburgeren in de PAC's en vochten voor de rechten van de Maya's (Simon, 1988, p. 26, 48; Burgerman, 2001, p. 69; Human Rights Watch, 1994, p. 61; Nelson, 1998, p. 21). Naast de CERJ was er *Tierra Viva* (levend land), die zich in het algemeen focuste op vrouwenrechten en geweld tegen vrouwen (LAB, n.d.). Ten derde was er de Nationale Coördinerende Organisatie voor Weduwen (*la Coordinadora Nacional de Viudas de Guatemala* CONAVIGUA) (Berger, 2010, pp. 97-108; CEH, 1999, p. 23; GGM, s.f.). CONAVIGUA werd gevormd als reactie op het geweld op inheemse vrouwen waarbij de organisatie de rechten wilde bevorderen van inheemse vrouwen en kinderen. Eveneens was er een sterke focus op het tegengaan van de gedwongen rekrutering van mannen en kinderen in de PAC (Paz y Paz Bailey, 2006, p. 101). Volgens Berger (2010, pp. 79-108) was CONAVIGUA een zeer vernieuwende organisatie omdat het één van de eerste ngo's was die de link maakte tussen democratie, etniciteit, sociale klasse en rechten tussen man en vrouw. Vrouwen waren dus niet enkel slachtoffers, ook waren zij hervormers (Ball et al., 1999, p. 83). Hun rol ging verder dan de traditionele rol in het huishouden (Ball et al., 1999, p. 84; Stewart, 2009, pp. 439-440).

In 1990 ontstonden organisaties rond vluchtelingenkampen zoals *Mamá Maquín*, *Madre Tierra* en *Lxmucané* (Baines, 2000). Over deze laatste twee organisaties werd geen verdere informatie gevonden. Tevens werd de organisatie *Mamá Maquín* twijfelachtig opgenomen in dit onderzoek omdat het onduidelijk is hoe er voor bepaalde rechten werd gestreden. Meer concreet ontstond deze organisatie in 1990 in de Guatemalteekse vluchtelingenkampen aan de grens van Mexico. De organisatie zorgde dat vluchtelingen konden terugkeren naar hun

Guatemalteekse thuisbasis. Ook stredden ze voor gelijkheid tussen: mannen en vrouwen; de inheemse bevolking en de niet-inheemse bevolking; de rijken en de armen (Blue, 2005, pp. 106-107). Bovendien stelde de organisatie vrouwen in staat om te leren schrijven en bracht hun kennis bij over mensenrechten (Blue, 2005, pp. 108-109).

Vervolgens ontstond in 1991 het Netwerk tegen Geweld tegen Vrouwen (*La Red de No Violencia contra las Mujeres* Rednovi). Zij drongen aan op beleid, wetten en sociale dienstverlening om het geweld ten aanzien van vrouwen te verminderen (Red Feminista Centroamericana contra la Violencia hacia las Mujeres, 2016).

1.4. Theoretische basis: ‘Theory-of-change framework for social justice advocacy’ (Klugman, 2011)

In dit deel wordt de theorie van Klugman (2011) gehanteerd als theoretisch vertrekpunt. Deze theorie zal worden nagegaan in de praktijk aan de hand van de Guatemalteekse gevalstudie. Eerst komt de verantwoording van de theoriekeuze aan bod. Vervolgens wordt de theorie toegelicht. Om meer te weten over de theorie van Klugman wordt een tabel toegevoegd aan bijlage 9. In deze bijlage wordt kritisch gereflecteerd over Klugman’s werk aan de hand van enkele criteria.

1.4.1. Verantwoording: theorie Klugman (2011)

Eerst zal de theoriekeuze in deze masterproef worden verantwoord. Meer bepaald staat de theorie van Klugman (2011) inzake *the theory-of-change framework for social justice advocacy* centraal in dit werk. Klugman’s (2011) theorie kan gebruikt worden om een evaluatie te maken van het werk van ESBA-ngo’s in hun strijd tegen de straffeloosheid van feminicide (Molden, 2016; Vanthuyne, 2009, p. 195; Sánchez, 2008, p. 867). Deze evaluatie zal gebeuren aan de hand van verschillende belemmerende en succesfactoren (Klugman, 2011, p. 148). Bijgevolg is de theorie criminologisch relevant, omdat op deze succes- en belemmeringsfactoren kan worden ingespeeld door ESBA-ngo’s waardoor ze meer succesvol kunnen zijn in hun opzet, zoals het tegengaan van de straffeloosheid van feminicide (Klugman, 2011).

Voorts zijn er drie redenen die de theorie van Klugman (2011) als theoretische basis verantwoorden. Ten eerste is er weinig theorie omhanden voor *advocacy* uitgeoefend door organisaties (Gen & Wright, 2013, pp. 163-164). Ten tweede is er consensus om *advocacy* en de evaluatie ervan te begrijpen aan de hand van een veranderingstheorie (Klugman, 2011, p.

147). Omtrent de evaluatiemethode van *advocacy* is echter geen consensus (Reisman, Gienapp & Stachowiak, 2007, p. 22). Ten derde is er weinig wetenschappelijk onderzoek omhanden voor de evaluatie van *advocacy* omdat er een gebrek zou zijn in het begrijpen van *advocacy an sich* (Starling, 2010, p. 278; Stewart & MacIntyre, 2013, p. 2).

1.4.2. Toelichting: theorie Klugman (2011)

In dit deel worden de factoren van Klugman (2011) die de *advocacy* van ESBA-ngo's al dan niet belemmeren, besproken en toegepast op het *onderzoekstopic*, namelijk de straffeloosheid van feminicide gepleegd tijdens de burgeroorlog. Eerst komen de basisfactoren aan bod: 'versterking van het organisatorisch vermogen', 'steun', 'bondgenootschappen' en 'kennis'. Nadien, worden de factoren behandeld die voortvloeien uit de verwezenlijking van de basisfactoren: 'overeenstemming inzake de probleemdefinitie en beleidsinvullingen', 'toename van de zichtbaarheid van het probleem perspectief', 'verandering in sociale normen' en 'impactverandering'.

1.4.2.1. Basisfactoren voor een geslaagde advocacy

Om te beginnen heeft de eerste basisfactor betrekking op 'het verstevigen van het organisatorische vermogen', dat volgens Klugman (2011, p. 151) eerder een randvoorwaarde zou zijn om te slagen in de *advocacy*-opzet. De overige zeven factoren dienen eerder behaald te worden in samenwerking met andere organisaties waardoor concurrentie uit den boze is (Klugman, 2011, p. 153). Inhoudelijk heeft het organisatorisch vermogen betrekking op vijf subfactoren: 'strategieën', 'communicatieve en netwerk vaardigheden', 'stabiliteit', 'financieel beheer' en 'voortbrengen van nieuwe bestuurders' (Klugman, 2011, p. 151; Reisman et al., 2007, pp. 22-23). Aansluitend is het ook belangrijk dat een organisatie zich kan aanpassen aan zijn omgeving (Klugman, 2011, p. 151; Martineau, Hannum & Reinelt, 2006, p. 404). Toegepast op Guatemala, functioneerden organisaties vooral in een repressieve omgeving. Dit heeft er toe geleid dat organisaties werden geëlimineerd of zich moesten vestigen buiten Guatemala (Burgerman, 2001, p. 67; CEH, 1999; Stewart, 2009, p. 410). Burgerman (2001, p. 67) en Stewart (2009, p. 410) voegen hier aan toe dat in het buitenland voornamelijk een sensibiliseringsstrategie werd aangewend om gewaarwording te creëren in andere landen.

Ten tweede moet er volgens Klugman (2011, p. 153) een toename zijn van kennis. De factor 'kennis' omvat persoonlijke getuigenissen en wetenschappelijk onderzoek. Inzake persoonlijke getuigenissen werd het publiekelijk uiten van slachtofferschap in Guatemala

tijdens de burgeroorlog ‘gecriminaliseerd’. Hierdoor ontstond er zowel een *climate of terror* als een *climate of silence* (CEH, 1999, pp. 26-27). Ook kwam kennis voor in de vorm van onderzoek waarbij mensenrechtenschendingen werden vastgelegd, zoals in het geval van de GHRC (GHRC, n.d.). Volgens Klugman (2011) zou kennis belangrijk zijn omwille van drie redenen. Ten eerste kan een stijging in kennis er voor zorgen dat bepaalde groepen overtuigd worden om samen met de ngo te strijden voor een bepaald doel, zoals het tegengaan van de straffeloosheid van feminicide. Eveneens kunnen die versterkte allianties belangrijk zijn voor de kennistoename, aangezien meer actoren mogelijks meer informatie kunnen aanreiken over de straffeloosheid van feminicide (Klugman, 2011, p. 148). Ten tweede kan kennis het organisatorisch vermogen verbeteren. Zo kunnen de strategieën van de organisatie door middel van een kennistoename worden aangepast. Ten derde verscherpt kennis eventueel de inhoud van het probleem en het beleid (Klugman, 2011, p. 148).

De volgende twee factoren omvatten de nood aan een bepaalde mate van ‘steun’ om aan beleidsverandering te doen en het aangaan van ‘bondgenootschappen’. In tegenstelling tot het gebrek aan een definitie bij bondgenootschappen, wordt ‘steun’ gedefinieerd als de omvang, de intensiteit en de impact van de steun bij de bevolking en belangengroepen. Zo was de Internationale Vredesbrigades (*Peace Brigades International* PBI) de eerste internationale ngo die aandacht gaf aan Guatemala eind jaren 1980, ondanks het conflict toen reeds twintig jaar bezig was (Americas Watch, 1989, p. 47; Burgerman, 2001, p. 70; Gonzales, 2013; PBI, n.d.). Volgens Shaw (2010, p. 3) moeten ngo’s gericht zijn op een bepaald doelpubliek dat bestaat uit drie mogelijke personencategorieën. Ten eerste zijn ‘zondaars’ (*sinners*) actoren waar de ngo niet op kan rekenen voor steun. ‘Heiligen’ (*saints*) daarentegen, zullen altijd de ngo steunen. Shaw (2010, p. 3) stelt dat de meeste middelen moeten uitgaan naar ‘de potentieel geredde personen’. Deze categorie omvat diegenen die nog geen standpunt hebben ingenomen en dus nog te overtuigen zijn.

1.4.2.2. Factoren die voortvloeiën uit de verwezenlijking van de basisfactoren

In dit deel worden verder de vier factoren besproken die voortbouwen op de grondslagfactoren. De eerste factor is de ‘eensgezindheid over de probleemdefinitie en het anticiperend beleid’ (Klugman, 2011, p. 148). Immers om een gedeelde boodschap te presenteren, is eensgezindheid noodzakelijk. Dit betekent dat er een akkoord moet zijn over de onderliggende waarden van de boodschap. Consensus leidt tot een toegenomen definitiestandaardisatie. Echter, indien er te veel belangen aanwezig zijn door een alliantietoename, kan de eensgezindheid omtrent een probleem en zijn definitie bemoeilijkt

worden (Klugman, 2011, p. 148). Aan de andere kant, kan een scherpere probleemdefinitie ook leiden tot een alliantie- en steuntoename omdat actoren zich mogelijks meer identificeren met de scherpere probleemstelling (Klugman, 2011, p. 148, 155).

Een tweede mogelijke succesfactor heeft betrekking op 'zichtbaarheid van het probleemperspectief' dat Klugman (2011) lijkt te beperken tot de beleidscontext. Hierbij kan de vraag worden gesteld: Werd de straffeloosheid van feminicide waargenomen als probleem (Klugman, 2011, p. 156; Shaw, 2001, p. 58)?

Een derde indicator is 'impactsverandering'. Dit zijn de gehoopte langetermijneffecten die de levens en levensomstandigheden van de inwoners veranderen. Deze veranderingen worden niet enkel gecreëerd door een beleidswijziging, maar ook door steun van de gemeenschap voor een bepaald probleem (Klugman, 2011, p. 158; Reisman et al., 2007, pp. 22-23). Een voorbeeld van een impactverandering is de afname van de straffeloosheid van feminicide (Klugman, 2011, p. 149).

Ten slotte is er de factor 'sociale normen'. Sociale normen zijn de houding, waarden en gedragingen in een samenleving die bepalend zijn voor de langetermijnwerking van een bepaald beleid (Klugman, 2011, pp. 148-149). Bij feminicide komen bijvoorbeeld de sociale normen tot uiting in de denigrerende houding naar vrouwen. Opvattingen die veronderstellen dat de vrouw minderwaardig is ten aanzien van de man, zouden kenmerkend zijn voor het *machismo* klimaat in Guatemala (Bellino, 2009, p. 7; GHRC, 2009, p. 4; Mayo & Resnick, 1996, p. 257). Een attitudewijziging komt pas in beeld wanneer de probleemdefinitie en probleemoplossing sociaal worden geaccepteerd. Dit betekent dat er steun nodig is om de straffeloosheid van feminicide te beschouwen als een probleem (Klugman, 2011, p. 149, 157).

1.5. Conceptueel kader

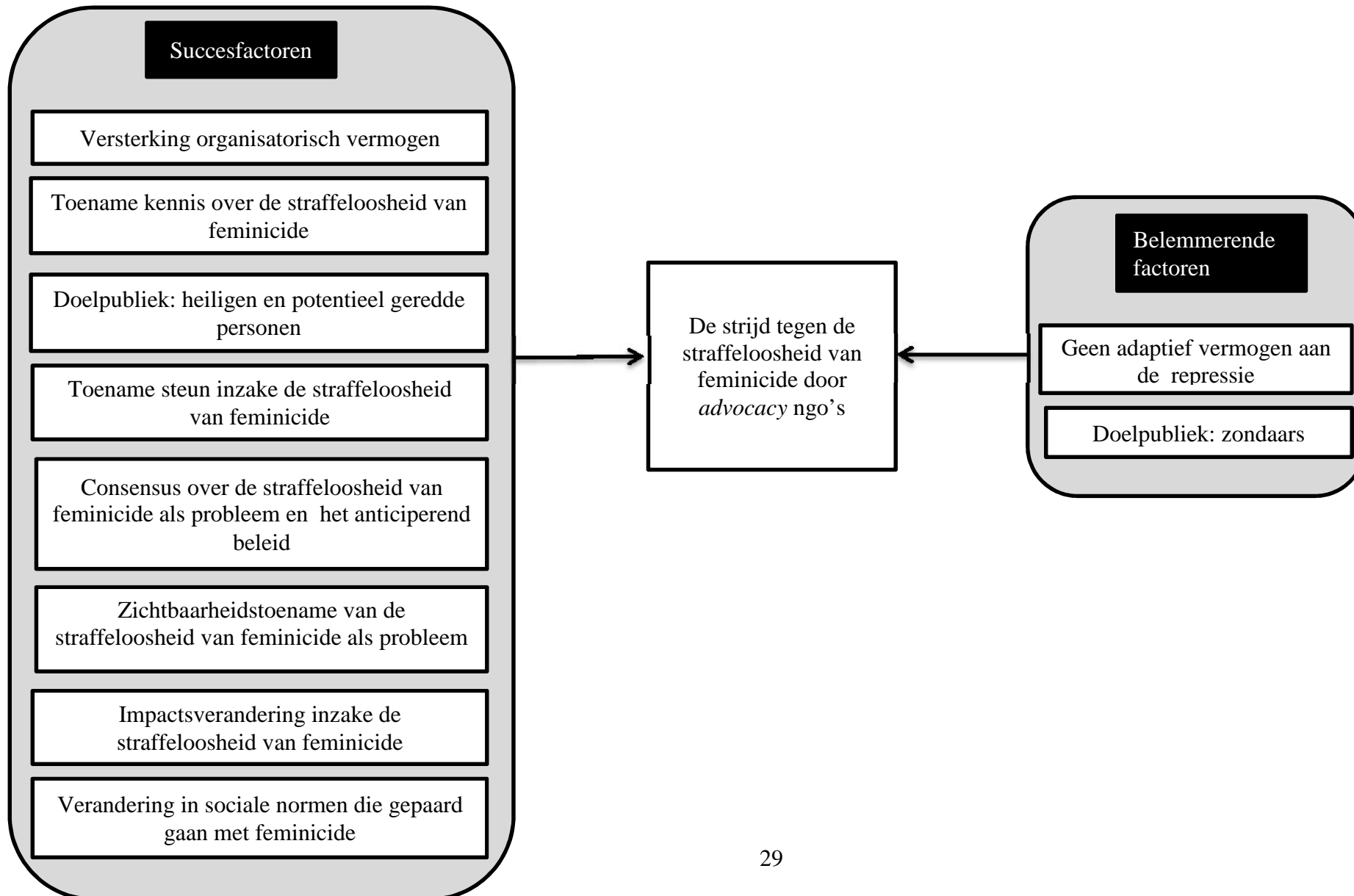
Vooraleer er wordt overgegaan tot een besluit, zal eerst een conceptueel schema worden weergegeven in figuur 1.5.1., dat grotendeels is gebaseerd op het werk van Klugman (2011, p. 149). Dit conceptueel schema zal later worden nagegaan in de praktijk. Om figuur 1.5.1. te kunnen interpreteren, worden de symbolen in het conceptueel schema toegelicht. De betekenis van deze symbolen wordt tevens weergegeven in de legende in tabel 1.5.1. Daarna wordt er stilgestaan bij de concepten in het conceptueel schema.

Tabel 1.5.1. Legende bij het conceptueel schema

Symbool	Betekenis
	Concept
	Spelen mogelijk een rol in
	Conceptuele hoofdcategorie
	Horen samen tot één categorie

Eerst worden de symbolen in het conceptueel schema toegelicht. Meer bepaald bevinden alle concepten zich in een witte rechthoek. De concepten die verzameld worden in een grijs oppervlak, behoren tot één categorie. De conceptuele hoofdcategorie wordt gepresenteerd in een zwarte rechthoek in het grijze oppervlak. Dit kunnen enerzijds de acht succesfactoren zijn. Anderzijds slaat een tweede categorie op twee belemmerende factoren. Deze twee hoofdcategorieën spelen mogelijk een rol in de strijd tegen de straffeloosheid van feminicide door ESBA-ngo's. In wat volgt, zullen de succesfactoren en belemmerende factoren worden besproken. Tevens zal er bij elke factor een veronderstelling worden gemaakt.

Figuur 1.5.1. Conceptueel schema: theorie van Klugman (2011) toegepast op de straffeloosheid van feminicide tijdens de burgeroorlog

De eerste succesfactor is de ‘versterking van het organisatorisch vermogen’. Deze factor omvat zowel in Klugman’s (2011) werk als in het werk van Reisman en collega’s (2007, p. 22): ‘strategieën’, ‘communicatieve en netwerkvaardigheden’, ‘stabiliteit’, ‘financieel beheer’ en ‘voortbrengen van nieuwe bestuurders’. Volgens Klugman (2011, p. 151) is de factor ‘organisatorisch vermogen’ sowieso nodig om succesvol te kunnen zijn in *advocacy*. Inzake de subfactor ‘strategieën’ zijn er twee assumpties. Ten eerste hadden ngo’s drie keuzemogelijkheden bij de repressie dat samenhangt met het adaptief vermogen van ESBA-ngo’s, namelijk: ballingschap; het stopzetten van de organisatie; het blijven verder functioneren in Guatemala. Deze laatste keuzemogelijkheid is gebaseerd op de Wederzijdse Steungroep (*Grupo de Apoyo Mutuo* GAM) die niet in dit werk werd opgenomen als ESBA-ngo (Ball et al., 1999, p. 5; Human Rights Watch, 1991, p. 6; Martineau, Hannum & Reinelt, 2006, p. 404; Simon, 1988, p. 66). Ten tweede wordt geponeerd dat in ballingschap sensibiliserend werd gewerkt (Burgerman, 2001, p. 67; Stewart, 2009, p. 410). Ten slotte wordt inzake de subfactor ‘leiderschap’ gesteld dat ESBA-ngo’s werden stopgezet na de moord op hun oprichter(s) (Americas Watch, 1989, p. 44).

Een tweede succesfactor heeft betrekking op de ‘versterking van kennis’ omtrent de straffeloosheid van feminicide via persoonlijke getuigenissen van indirecte slachtoffers. Indirect, omdat bij feminicide het direct slachtoffer het delict niet overleefd (CATAPA et al., 2008; Chew Sánchez, 2014, p. 266; GHRC, 2009, p. 1; GHRC, 2013, p. 1; Prieto-Carrón, Macdonald & Macdonald, 2007, p. 28; Russell & Radford, 1992; Weil, 2016, p. 3). Anderzijds kan de factor ‘kennis’ worden versterkt door het voeren van wetenschappelijk onderzoek naar feminicide en haar straffeloosheid (Klugman, 2011, p. 153). Inzake de factor ‘kennis’ wordt verondersteld dat het delen van kennis werd bemoeilijkt in Guatemala door het *climate of terror* en het *climate of silence* (CEH, 1999, pp. 26-27).

Een derde factor is het ‘doelpubliek’ dat niet uitdrukkelijk door Klugman (2011) werd opgenomen. Deze factor is gebaseerd op de indeling van Shaw (2010, p. 3), die stelt dat *advocacy* gericht moet zijn op actoren die het tegengaan van de straffeloosheid van feminicide mogelijks of effectief gaan steunen. Hierbij wordt het investeren van tijd en middelen in personen (zondaars) die de strijd tegen de straffeloosheid van feminicide niet gaan steunen, gezien als een belemmerende factor (Shaw, 2010, p. 3). Er wordt verwacht dat ESBA-ngo’s zich te veel op ‘zondaars’ toeleiden (Gonzales, 2013; PBI, n.d.).

Verder werd in Klugman's (2011) werk gesteld dat er een toename moet zijn van steun en bondgenootschappen. In Klugman's (2011, p. 148) werk wordt 'steunbasis' gedefinieerd als de omvang, de intensiteit en de impact van de steun bij de bevolking en belangengroepen (Klugman, 2011, p. 148). Omtrent de factor 'bondgenootschappen' werd geen definitie voorzien door Klugman (2011, p. 152). Dit maakt het onderscheid vaag tussen 'bondgenootschappen' en 'steunbasis' (Klugman, 2011, p. 152). Omwille van deze reden wordt enkel het concept 'steun' gebruikt.

Ten vijfde, is er consensus nodig over de probleemdefinitie en het anticiperend beleid. Zo moeten mensen het eens zijn over de inhoud van het probleem, namelijk de straffeloosheid van feminicide, en hoe dit probleem kan worden opgelost via het nemen van beleidsmaatregelen. In dit werk wordt er verondersteld dat er geen eensgezindheid was over het beschouwen van de straffeloosheid van feminicide als probleem, omdat feminicide niet als begrip werd gehanteerd tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog (Boesten, 2011, p. 293; Klugman, 2011, p. 156; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72).

Ten zesde, is er de factor 'toegenomen zichtbaarheid van het probleemperspectief' waarbij wordt gevraagd of feminicide en haar straffeloosheid zichtbaar waren als probleem? Deze factor lijkt Klugman (2011) te beperken tot de beleidscontext. Echter, wordt in dit onderzoek de context voor deze factor opengetrokken naar heel de Guatemalteekse samenleving. Aansluitend wordt de assumptie gesteld dat feminicide en haar straffeloosheid niet zichtbaar waren als probleem in heel de Guatemalteekse samenleving waardoor er geen actie van ESBA-ngo's werd ondernomen rond dit thema (Boesten, 2011, p. 293; Klugman, 2011, p. 156; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72).

Ook is er een impactsverandering nodig om van succes te kunnen spreken (Klugman, 2011, p. 158). Dit zijn de gehoopte langetermijneffecten van het beleid die de levens en levensomstandigheden van de inwoners veranderen, zoals de bestraffing van feminicide en de afname van feminicide (Klugman, 2011, p. 149, 158; Reisman et al., 2007, pp. 22-23). In dit onderzoek wordt gesteld dat er geen impactsverandering heeft plaatsgevonden omdat er geen specifiek beleid werd gevoerd naar feminicide tijdens de oorlog (Boesten, 2011, p. 293; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72).

Ten slotte heeft de laatste succesfactor betrekking op 'sociale normen' dat Klugman (2011, pp. 148-149, 157) definieert als de houding, waarden en gedragingen in een samenleving die

nodig zijn om een bepaald beleid te behouden. Hier wordt gesteld dat er geen verandering in sociale normen heeft plaatsgevonden, omdat *machismo* een rol speelt in het plegen van feminicide. *Machismo* zou nog steeds aanwezig zijn in het naoorlogs Guatemala (Bellino, 2009, p. 7; GHRC, 2009, p. 4).

1.6. Besluit literatuurstudie

Ten slotte wordt de literatuurstudie afgerond met een beknopt besluit. Meer concreet wordt in dit onderzoek de straffeloosheid rond feminicide tijdens de burgeroorlog, strekkende van 1960 tot 1996, bestudeerd. Deze burgeroorlog eiste volgens de Waarheidscommissie 200.000 levens waarbij er een enorme stijging plaatsvond van vrouwelijk slachtofferschap omtrent moord en verdwijning van 1980 tot 1983. Deze periode valt samen met de associatie van de Maya's met de statelijke aartsvijand 'guerrilla's' waardoor het geweld zich meer richtte op de inheemse bevolking (Ball et al., 1999, p. 79). Bijgevolg wordt er voorzichtig gesteld dat de meeste feminicides in de periode van 1980 tot 1983 plaatsvonden. Voorzichtig, omdat de statistieken niet het feminicidecijfer weergegeven maar 'moord' en 'verdwijning'.

Verder bleef de grote meerderheid van de mensenrechtenschendingen gepleegd tijdens de burgeroorlog onbestraft (De Schrijver, 2008, p. 40; Godoy-Paiz, 2012, p. 90; Sanford, 2008, p. 120). Om deze straffeloosheid beter te verstaan, wordt er gekeken naar ESBA-ngo's, omdat deze het beleid en de praktijk in een bepaald land willen wijzigen (Ross, 2013, p. 2; Steinberg, 2011, p. 27; Yaziji & Doh, 2009, pp. 8-9). Aansluitend werden de factoren in kaart gebracht in 1.4. die volgens Klugman (2011) zouden samenhangen met het al dan niet slagen van de *advocacy*. Deze belemmerende en succesfactoren zullen in de praktijk worden afgetoetst aan het werk van ESBA-ngo's in de periode van 1960 tot 1996. In totaal gaat het volgens Klugman (2011) om acht *advocacy* factoren die in dit werk grotendeels van haar onderzoek werden overgenomen: 'organisatorische vermogen', 'steun', 'doelpubliek', 'kennis', 'consensus beleidskeuzes en probleemdefinitie', 'zichtbaarheid van de probleemdefinitie', 'sociale normen' en 'impactsverandering'. Tevens werden er twee belemmerende factoren aangehaald, waaronder: 'gebrek aan adaptief vermogen aan de repressie' en 'zondaars' (Shaw, 2010, p. 3; Klugman, 2011).

DEEL 2: PROBLEEMSTELLING EN METHODOLOGIE

In het tweede deel worden de probleemstelling en methodologie besproken. Eerst komt de probleemstelling aan bod. Nadien wordt de methodologie toegelicht dat bestaat uit vijf delen, namelijk: het onderzoeksdesign, de steekproef, de dataverzamelmethode, de data-analyse en de kwaliteit van het onderzoek.

2.1. Probleemstelling

Om te beginnen wordt er dieper ingegaan op de probleemstelling. Femicide/feminicide is in hedendaags Guatemala een *hot topic* dat naar aanleiding van verschillende incidenten werd omgevormd tot een wettelijk omschreven delict in 2008 (Godoy-Paiz, 2012, p. 91). Ondanks deze wettelijke omschrijving, blijft feminicide nog steeds gekenmerkt door een hoge straffeloosheid. Deze naoorlogse feminicide zou haar oorsprong hebben in het tactisch geweld dat werd gepleegd op de vrouw gedurende Guatemala's 36-jarige burgeroorlog (De Schrijver, 2008, p. 40; GHRC, 2009, pp. 2-3; Guinan, 08.04.2015, para. 7; IACHR, 2015; Piette, 05.12.2015, para. 8; Steenkamp, 2011, p. 357; Suarez & Jordan, 2007). Hieruit vloeit voort dat de straffeloosheid omtrent feminicide wordt bestudeerd door in te zoomen op de factoren die het werk van ESBA-ngo's bevorderden of belemmerden in hun strijd tegen de straffeloosheid van feminicide tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. Ngo's werden gekozen omdat zij in het Guatemalteekse gemilitariseerd landschap één van de weinige waren die zich nog konden verzetten tegen de overheid. Er werd voor het specifieke ngo-type 'ESBA-ngo' geopteerd vermits bij deze ngo's beleids- en praktijkverandering centraal staan (Keck & Sikkink, 1998, p. x ; Ross, 2013, p. 2; Steinberg, 2011, p. 27; Yaziji & Doh, 2009, pp. 8-9).

Verder is het onderzoeksthema maatschappelijk relevant omwille van twee redenen. Ten eerste is feminicide de meest extreme vorm van gendergerelateerd geweld gericht tegen de vrouw, dat in combinatie met straffeloosheid kan leiden tot de normalisatie van feminicide (Godoy-Paiz, 2012, p. 95; Wright, 2013, p. 838). Hierbij kan de normalisatie van feminicide worden tegengaan door het inzicht dat verworven werd in de straffeloosheid van feminicide gepleegd in naoorlogs Guatemala. Volgens bepaalde auteurs zou er inzicht verkregen kunnen worden in de naoorlogse feminicide via het bestuderen van de straffeloosheid van feminicide gepleegd tijdens de burgeroorlog (De Schrijver, 2008, p. 40; GHRC, 2009, pp. 2-3; Guinan, 08.04.2015, para. 7; IACHR, 2015; Piette, 05.12.2015, para. 8; Steenkamp, 2011, p. 357; Suarez & Jordan, 2007; X, 16.12.2014). Zo kunnen bepaalde factoren die al dan niet

belemmerend werkten voor het succes van ESBA-ngo's, in hun strijd tegen de straffeloosheid van feminicide, nog steeds aanwezig zijn in het naoorlogse Guatemala. Zodoende kan er via dit inzicht worden ingespeeld op zowel de bevorderende als belemmerende factoren waardoor ESBA-ngo's succesvoller kunnen optreden om de praktijk en/of het beleid in Guatemala te veranderen. Ten tweede kan het bestuderen van de straffeloosheid van feminicide gepleegd tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog bijvoorbeeld helpen om de straffeloosheid van feminicide gepleegd in andere burgeroorlogen beter te begrijpen, zoals in de regio van Latijns-Amerika (Leys, Zaitch & Decorte, 2010, p. 180; Hartzell, 2000, p. 65; Roht-Arriaza, 2015, p. 341). Deze 14 Latijns-Amerikaanse burgeroorlogen worden weergegeven in bijlage 1 (Hartzell, 2000, p. 65; Onyanga-Omara, 01.12.2016, para. 1).

Daarnaast zijn er drie wetenschappelijke lacunes met betrekking tot het onderzoeksthema waar deze masterproef aan tegemoetkomt. Ten eerste is feminicide volgens Campbell en Runyan (1998, p. 348) een thema dat aparte toewijding verdient in de wetenschappelijke literatuur. Zo moet er vermeden worden dat feminicide opgaat in de ruimere categorie van moord omdat dit het genderspect van feminicide neutraliseert. Ten tweede wordt feminicide als onderzoeksthema in oorlogscontext verwaarloosd (Alisic, Krishna, Groot & Frederick, 2015, p. 343; Azziz-Baumgartner, Mckeown, Melvin, Dang & Reed, 2011, pp. 1077-1078; Campbell, Glass, Sharps, Laughon & Bloom, 2007, p. 252). Zo zijn er heel wat determinanten van feminicide en haar straffeloosheid geïdentificeerd in het naoorlogse Guatemala. Echter leggen geen van deze factoren een diepgaande link met de burgeroorlog of met feminicide gepleegd tijdens die burgeroorlog (Beltrán & Freeman, 2007, pp. 7-14; CATAPA, Wereldsolidariteit & Steungroep voor Rechtvaardigheid en Vrede in Guatemala, 2008; De Schrijver, 2008; Godoy-Paiz, 2012, p. 90; Suarez & Jordan, 2007; Velasco, 2008, pp. 405-412). Ten derde, werd geen wetenschappelijke literatuur gevonden omtrent het werk van *advocacy* ngo's in de aanpak van de straffeloosheid van feminicide gepleegd tijdens de burgeroorlog. Voortbouwend op deze lacunes, zal deze explorerende studie trachten de basis te leggen voor verder onderzoek. Hieruit vloeit de volgende onderzoeksvraag voort:

Welke rol heeft het werk van ESBA-ngo's, die werden opgericht tijdens de burgeroorlog, gespeeld in het tegengaan van de straffeloosheid inzake feminicide gepleegd tijdens de burgeroorlog?

- i. Wat zijn de factoren die hebben bijgedragen aan het werk van ngo's in hun strijd tegen de straffeloosheid ten aanzien van feminicide?

- ii. Wat zijn de factoren die het werk van ngo's hebben belemmerd in hun strijd tegen de straffeloosheid ten aanzien van feminicide?

2.2. Methodologie

Verder wordt er stilgestaan bij de methodologie. Eerst zal er dieper worden ingegaan op het onderzoeksdesign en de steekproef. Daarna worden de dataverzameling en data-analyse besproken. Er wordt geëindigd met de bespreking van de kwaliteit van het onderzoek.

2.2.1. Onderzoeksdesign en steekproef

Eerst zal het onderzoeksdesign en nadien de steekproef worden besproken. In dit werk wordt kwalitatief onderzoek gehanteerd omwille van vier redenen. Ten eerste is kwalitatief onderzoek geschikt omdat het onderzoek eerder verkennend en beschrijvend van aard is, wegens een gebrek aan onderzoek. Ten tweede is kwalitatief onderzoek flexibel waardoor oorspronkelijke vragenlijsten gericht kunnen worden aangepast aan nieuw verkregen informatie. Bijgevolg kan dit de theoretische generalisatie van de bevindingen vergroten (Silverman, 2013, p. 153, 156). Ten derde is kwalitatief onderzoek geschikt omdat de onderzoeksvragen kwalitatief van aard zijn (Silverman, 2013, p. 153). Ten vierde wordt kwalitatief onderzoek gehanteerd aangezien in deze gevalstudie de straffeloosheid van feminicide tijdens de burgeroorlog in haar diepte tracht te worden begrepen, om zo de theorie van Klugman (2011) eventueel te kunnen verfijnen (Mortelmans, 2010, p. 84). Guatemala als gevalstudie wordt verduidelijkt in volgende alinea.

Vooraleer er wordt ingegaan op de steekproef, wordt eerst stilgestaan bij Guatemala als gevalstudie. Deze gevalstudie is enkelvoudig omdat slechts de onderzoekseenheid 'Guatemala' centraal staat (Leys, Zaitch & Decorte, 2010, p. 177). Er werd voor een gevalstudie gekozen omdat er getracht wordt om de straffeloosheid van feminicide tijdens de burgeroorlog in haar diepte te begrijpen vermits het volgens enkele auteurs een link zou hebben met de straffeloosheid van feminicide gepleegd na de oorlog (De Schrijver, 2008, p. 40; GHRC, 2009, pp. 2-3; Guinan, 08.04.2015, para. 7; IACHR, 2015; Leys, Zaitch & Decorte, 2010, p. 175; Piette, 05.12.2015, para. 8; Steenkamp, 2011, p. 357; Suarez & Jordan, 2007). Dit wilt zeggen dat de straffeloosheid van feminicide in het verleden wordt bestudeerd om inzicht te kunnen verwerven op de complexiteit van de straffeloosheid van feminicide (Leys, Zaitch & Decorte, 2010, p. 175; Silverman, 2013, p. 142). Daarnaast is de gevalstudie ook instrumenteel van aard. Zo zullen bevindingen gehanteerd worden om een bijdrage te

leveren aan de theorie van Klugman (2011). Dit betekent dat het doel is om de bevindingen van dit onderzoek voorzichtig over te brengen naar de theorie van Klugman (2011), en niet naar de Guatemalteekse populatie *an sich* (Silverman, 2013, p. 143, 145). Anders geformuleerd, wordt er gepoogd om de voorwaarden aan te scherpen waaronder *advocacy* ngo's al dan niet slagen in hun *advocacy*-opzet. Vervolgens kan deze aangescherpte theorie van Klugman (2011) enerzijds voorzichtig inzicht bieden in het ruimere probleem van feminicide en haar straffeloosheid, en de straffeloosheid van feminicide gepleegd in andere naoorlogse landen (Leys, Zaitch & Decorte, 2010, p. 180; Roht-Arriaza, 2015, p. 341; Silverman, 2013, pp. 142-143). Kortom verfijnt dit werk de voorwaarden waaronder *advocacy* ngo's al dan niet slagen in hun *advocacy*-opzet in de theorie van Klugman (2011) door middel van de factoren te bestuderen die al dan niet belemmerend hebben gewerkt voor het werk van ESBA-ngo's in hun strijd tegen de straffeloosheid van feminicide.

Tabel 2.2.1.1. Steekproefmatrix

Type deelnemer	Werkthema
	Geweld op vrouwen tijdens de burgeroorlog in Guatemala
Leden van organisaties	3
Experten	3

Inzake de steekproefmethode zal er in dit werk gebruik worden gemaakt van een doelgerichte steekproef. Dit wilt zeggen dat eenheden worden gekozen die meer inzicht kunnen verschaffen in onder meer de theorie van Klugman (2011) die aansluit bij de gestelde onderzoeksvraag (Decorte & Zaitch, 2010, p. 100; Klugman, 2011; Silverman, 2013, 148). Bij het selecteren van respondenten zullen twee specifieke steekproefmethodes worden gebruikt, vermits er diverse vormen van doelgerichte steekproeven bestaan (Mortelmans, 2010, p. 102). De eerste steekproefmethode heeft betrekking op de typische *case*. Deze methode werd gekozen omdat er naar weten van de onderzoekster geen onderzoek werd gevoerd naar de straffeloosheid van feminicide gepleegd tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. Hierdoor zal er getracht worden

om de basisinformatie in kaart te brengen rond feminicide gepleegd tijdens de burgeroorlog. Bijgevolg werd het nuttig geacht om vrij algemeen te blijven in de selectiecriteria die later in het onderzoek zullen worden toegelicht. Een tweede steekproefmethode die gehanteerd wordt, is de sneeuwbalsteekproef. Deze methode houdt in dat op het einde van de afgenomen interviews gevraagd zal worden aan de respondenten of zij eventueel de onderzoekster kunnen doorverwijzen naar andere contactpersonen (Mortelmans, 2010, pp. 102-104). Met deze contactpersoon zal met zijn of haar goedkeuring een interview worden afgenomen.

Tabel 2.2.1.2. Steekproefmatrix met criteria naargelang specifieke respondent

Type deelnemer	Werkthema
	Geweld op vrouwen tijdens de burgeroorlog in Guatemala
Leden van organisaties	Respondent 1 Respondent 4 Respondent 5
Experten	Respondent 2 Respondent 3 Respondent 6

Vervolgens worden de eenheden in de doelgerichte steekproef gekozen op basis van twee selectiecriteria die gerelateerd zijn aan het onderzoeksthema. De steekproefmatrix met het aantal respondenten wordt weergegeven in tabel 2.2.1.1. Om te weten welke specifieke respondenten voldoen aan welke criteria kan tabel 2.2.1.2. worden geraadpleegd. Meer specifiek hebben deze twee selectiecriteria betrekking op ‘type deelnemer’ en ‘werkthema’. Ten eerste werd de categorie ‘type deelnemer’ gekozen, omdat er zowel organisaties als experts bezig zijn met geweld gepleegd op de vrouw tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. Deelnemers van organisaties zijn respondenten die in een organisatie zitten. Dit kunnen organisaties zijn die zowel tijdens als na de burgeroorlog in Guatemala werden opgericht. Experts, daarentegen, zijn respondenten die niet in een organisatie zitten, maar wel vakkundig

competent zijn omdat zij eventueel zelf onderzoek hebben verricht naar het geweld gepleegd op de vrouw tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. Ten tweede werd de indeling ‘werkthema’ gekozen vermits respondenten een bepaalde vorm van kennis moeten bezitten. Het werkthema heeft slechts betrekking op één categorie, namelijk ‘geweld op vrouwen tijdens de burgeroorlog in Guatemala’. Hier werd bewust gekozen om niet specifiek te zoeken naar feminicide omwille van twee redenen. Ten eerste omdat feminicide een deelverzameling en/of eindpunt is van geweld gepleegd op de vrouw (CATAPA et al., 2008; Chew Sánchez, 2014, p. 266; GHRC, 2009, p. 1; GHRC, 2013, p. 1; Prieto-Carrón, Macdonald & Macdonald, 2007, p. 28; Russell & Radford, 1992; Weil, 2016, p. 3). Ten tweede is het ook niet relevant om naar feminicide te zoeken aangezien feminicide tijdens de burgeroorlog niet werd beschouwd of benoemd als feminicide. Bijgevolg is er voldoende ruimte om het onderwerp te exploreren (Boesten, 2011, p. 293; Mortelmans, 2010, p. 100; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72). Bovendien betekent dit tevens dat meer respondenten kunnen worden gecontacteerd wat tegengewicht biedt aan de lage verwachte respondentenrespons. Deze lage respons is te wijten aan onder meer de geografische kloof tussen de onderzoekster en het onderzoeksobject.

Ten slotte zal de grootte van de steekproef in dit werk niet worden beïnvloed door theoretische saturatie (Mortelmans, 2010, p. 110). Theoretische saturatie wil volgens Mortelmans (2010, p. 110) zeggen dat het formaat van de steekproef bepaald zal worden door drie zaken. Zo zal het verwerven van nieuwe respondenten beëindigd worden indien: geen nieuwe data meer wordt gevonden over de straffeloosheid inzake feminicide; conceptuele relaties in het conceptueel schema verstaanbaar zijn; categorieën in heel hun omvang zijn ontdekt. Eerder zal in dit onderzoek de steekproef bepaald worden door de haalbaarheid van het onderzoek dat gekoppeld is aan het tijds kader waarin het onderzoek zich situeert. Hierdoor zal het steekproefformaat vooraf zijn vastgelegd. Zo werd er gestreefd naar tien interviews (Mortelmans, 2010, p. 110). Uiteindelijk werden er zes respondenten verkregen waarbij slechts één respondent werd verworven zonder doorverwijzing. In beginsel werd er verwacht dat er zeven respondenten gingen worden geïnterviewd. Deze zevende respondent heeft uiteindelijk niets meer van zich laten horen nadat de interviewvragen herhaaldelijk op haar vraag werden doorgestuurd. Van de zes respondenten hoorden drie respondenten thuis in de categorie ‘experten’ en drie in de categorie ‘leden van organisaties’. In totaal werden 51 mensen gecontacteerd via e-mail met de vraag om te participeren aan het onderzoek. Aan de overgrote meerderheid van deze respondenten werd deze e-mail drie maal verzonden. Hoewel

de onderzoekster een sneeuwbalsteekproef uitvoerde, leverde dit slechts één respondent op. Van deze respondent werd geen interview afgenomen omwille van tijd en kosten die verbonden waren aan de verplaatsing. Zo wilde deze respondent enkel elkaar in persoon ontmoeten waardoor andere middelen, zoals skype, niet konden worden aangewend.

2.2.2. Dataverzamelmethode en data-analyse

Voorts worden de dataverzameling en data-analyse toegelicht. Inzake de dataverzameling zal er een combinatie worden gebruikt van halfgestructureerde en vrije-attitude interviews om het conceptueel kader te toetsen aan de praktijk (Baarda, van der Hulst & De Goede, 2012, pp. 18-19). Halfgestructureerde interviews zijn interviews waarbij de aan bod te komen onderwerpen vaststaan en waarbij elk onderwerp begint met een nieuwe beginvraag. Omdat nieuwe onderwerpen tijdens de interviews kunnen opduiken, wordt via de combinatie met het vrije-attitude interview de ruimte gelaten om op deze nieuwe thema's dieper in te gaan aan de hand van doorvragen (Baarda, van der Hulst & De Goede, 2012, p. 19). Deze interviews hebben niet als doel om causale relaties na te gaan.

Verder kan er een onderscheid worden gemaakt in de interviews op basis van het doelpubliek en de materie. Zo worden enerzijds retrospectieve interviews gehanteerd omdat er wordt gesproken over het verleden, namelijk de burgeroorlog strekkende van 1960 tot 1996 (Baarda et al., 2012, p. 23). Anderzijds worden experts geïnterviewd omdat respondenten gekozen kunnen worden op basis van hun deskundigheid (Baarda et al., 2012, pp. 22-23).

Inzake de interviewafname, gebeurt deze *face-to-face* indien de respondent zich in België bevindt. Bij een geografische kloof tussen de respondent en de onderzoekster wordt het interview via skype afgenomen. Een obstakel bij de interviewafname is de taalbarrière tussen de onderzoekster en de respondent wanneer er niet in het Nederlands of Engels gecommuniceerd kan worden. Als alternatief is er de mogelijkheid voor Spaanstalige respondenten om het interview via e-mail in het Spaans te doen met behulp van de vertaling door een familielid. Echter, kunnen er via e-mail beperktere vragen worden gesteld. Bovendien werd er niet doorgevraagd in de e-mails aangezien respondenten lieten weten dat ze hier geen behoefte aan hadden. Enerzijds, omdat ze het te druk hadden en anderzijds, omdat ze van zichzelf vonden dat ze geen bijkomende bijdrage konden leveren aan het onderzoek. Het gevolg is dat de informatiediepte bij de e-mails volledig afhankelijk was van de respondent *an sich*. Daarenboven werd er voor interviews gekozen omwille van de mogelijke geografische

afstand en taalkloof waardoor bepaalde vormen van onderzoek zijn uitgesloten zoals etnografisch onderzoek. Ook kan dit er toe leiden dat *face-to-face* interviews niet kunnen plaatsvinden. Om aan deze beperkte verwachte respondentenrespons tegemoet te komen, werden respondenten reeds begin september gezocht (Mortelmans, 2010, p. 96; Silverman, 2013, pp. 213-216).

Ten slotte zal aangaande de dataverzameling, het interviewschema kort worden besproken. Dit schema bevindt zich in de vierde bijlage. In dit schema staan vier onderwerpen centraal. Eerst wordt er gepolst naar hoe respondenten het concept feminicide beschouwen, vermits verschillende definities kunnen worden gehanteerd (Godoy-Paiz, 2012, p. 95; Salgado, 2016, p. 1055). Ten tweede wordt er gevraagd naar de prevalentie van feminicide tijdens de burgeroorlog om te achterhalen of er al dan niet feminicide in 1960 tot 1996 werd gepleegd. Om af te ronden wordt de rol van de overheid en de rol van ngo's besproken in de straffeloosheid van feminicide, of als alternatieve formulering voor feminicide 'het geweld gepleegd op de vrouw'. Geweld op vrouwen werd gekozen indien de respondent antwoordt dat er geen feminicide werd gepleegd tijdens de burgeroorlog.

Na de dataverzameling zullen de interviews *verbatim* worden getranscribeerd. Dit betekent dat de letterlijke bewoording zal worden uitgetypt (Zaitch, Mortelmans & Decorte, 2010, p. 309). Deze documenten zullen geanalyseerd worden met de kwalitatieve data-analyse software 'Nvivo'. Hierbij zullen de interviews hiërarchisch worden gecodeerd, of met andere woorden, worden omgezet naar codes (Decorte, 2010, p. 457). Bij het coderen vormden de factoren in de theorie van Klugman (2011) een leidraad. Deze codes worden in de vorm van een codeboom toegevoegd aan de bijlage. In de codeboom worden vijf hoofdcodes weergegeven, namelijk: 'aanbeveling', 'geen code', 'overige factoren', 'aangehaalde ngo's' en 'factoren van Klugman'.

In het coderingsproces, kunnen zoals Decorte (2010, pp. 456-465) stelt drie stadia worden onderscheiden. De eerste fase is het open coderen. Hierbij werden er *labels* gegeven aan verschillende delen van het interview waardoor de data werd verkleind, zoals de code 'rol van de vrouw'. Een tweede fase heeft betrekking op axiaal coderen waarbij verschillende subcodes in hoofdcodes werden gecategoriseerd, zoals de 'rol van de vrouw' in de categorie van de 'bevorderende factoren'. Een laatste fase omvat selectief coderen. Hierbij werd er nagedacht over de verschillende coderelaties om tot een theorie te komen, zoals de relatie tussen de rol van de vrouw en de straffeloosheid (Lucassen & Hartman, 2007, p. 89, 92).

Ten slotte werden er technieken gehanteerd om enerzijds betekenis te geven aan de data, en anderzijds om de bevindingen te testen. Een techniek om betekenis te geven, is *clustering* (Miles & Huberman, 1994, pp. 248-250). Zo is figuur 3.1. een voorbeeld van clustering waarbij de figuur het concept ‘femicide/feminicide’ wilt situeren naargelang het soort geweld. Daarnaast werd ook de ‘als dan’ test gebruikt om te kijken naar de theoretische samenhang tussen concepten (Miles & Huberman, 1994, p. 271). De ‘als dan’ test wordt schematisch weergegeven in bijlage 6.

2.2.3. *Kwaliteit van het onderzoek*

In deze laatste sectie van de methodologie, worden er vijf knelpunten gegeven die mogelijk een invloed hebben gehad op de kwaliteit van het onderzoek. Een eerste knelpunt heeft te maken met het concept ‘feminicide’. Hoewel in dit onderzoek voorzichtig werd gesteld dat feminicide werd gepleegd tijdens de burgeroorlog, werd het feminicideconcept niet op deze oorlog toegepast. Bijgevolg werden er geen ESBA-ngo’s gevonden die in deze tijdsperiode werkten rond het feminicidethema. Hierdoor werd er in deel 1.3.3. gefocust op ESBA-ngo’s die zich richtten op geweld. Hierin schuilt het gevaar dat organisaties werden opgenomen die mogelijk geen verband houden met feminicide. Daarnaast is feminicide in de praktijk moeilijk na te gaan omwille van haar conceptuele complexiteit. Zo is er een motief nodig om van feminicide te spreken. Dit motief kan moeilijk worden nagegaan vermits bij feminicide vrouwen moeten worden vermoord omwille van hun vrouw-zijn (CEH, 1999; Ball et al., 1999; Driver, 2012; Vranckx & Longman, 2009, p. 71). Gevolglijk, bemoeilijkt de vereiste van het motief het nagaan van de prevalentie van feminicide aan de hand van de statistieken. Dit betekent dat de statistieken enkel het vrouwenmoordcijfer weergeven waardoor de statistische prevalentie van feminicide tijdens de burgeroorlog, onbekend is (WHO, 2012, p. 1).

Een tweede knelpunt heeft betrekking op de moeilijkheid om het werk van ESBA-ngo’s na te gaan. Zo blijft veel onduidelijk omwille van de beperkte literatuur (Rodríguez & Jonas, 2015, p. 98). Tevens bestaan sommige ngo’s niet meer, waardoor de onderzoekster zich moet beroepen op de beperkte en meestal niet diepgaande informatie. Hierdoor wordt het lastig om te achterhalen of er sprake is van een ESBA-ngo. Dit heeft als gevolg dat het werk van ESBA-ngo’s niet grondig op alle succes- en belemmeringsfactoren kon worden toegepast in hoofdstuk 1.4. Het zal dan ook opvallen dat veel oude bronnen, dit zijn bronnen die ouder zijn dan tien jaar, werden gebruikt om het werk van ESBA-ngo’s in kaart te brengen

(America's Watch, 1989; Baines, 2000; Ball et al., 1999; Blue, 2005; Burgerman, 2001; Carey-Webb & Benz, 1996; Human Rights Watch, 1991; Nelson, 1998; Simon, 1988). Het gebruiken van oude bronnen is niet per se negatief, omdat het onderzoek retrospectief van aard is. Deze bronnen werden zowel geschreven tijdens de burgeroorlog als in de korte nasleep van de oorlog wat maakt dat er minder geheugenfouten optreden. Bijgevolg is de betrouwbaarheid van de oude bronnen hoger in vergelijking met bronnen die decennia na de burgeroorlog werden geschreven (Decorte & Zaitch, 2010, p. 152).

Ten derde is de theorie van Klugman (2011) niet helemaal duidelijk. Zo zijn enkele concepten en conceptuele relaties vaag of niet geformuleerd, zoals: 'bondgenootschappen' en 'zichtbaarheid van het probleemperspectief' (Klugman, 2011, pp. 152-153). Dit heeft als gevolg dat concepten lijken te overlappen zoals 'steun' met 'bondgenootschappen'. Hierdoor werd de theorie van Klugman (2011) niet in haar volledige omvang en diepte begrepen.

Een voorlaatste knelpunt heeft te maken met de diversiteit van de respondenten, dat moet zorgen voor een divers beeld over het werk van ESBA-ngo's inzake de straffeloosheid van feminicide (Mortelmans, 2010, pp. 101-106). Twee factoren hebben in dit werk een rol gespeeld op het beperken van die diversiteit, namelijk de beperkte diversiteit van de achtergronden van de respondenten en de beperkte hoeveelheid aan interviews. Inzake de achtergronden van de respondenten, werden er in eerste instanties uiteenlopende experten en organisaties gecontacteerd om te vermijden dat respondenten in hetzelfde milieu vertoefden. Echter was de respondentenrespons zeer beperkt. Hoofdzakelijk antwoorden respondenten die een connectie hadden met de docenten aan de Katholieke Universiteit Leuven. Ten tweede zijn er slechts zes interviews afgenomen. Het problematiseren van het beperkt aantal interviews moet gerelativeerd worden omwille van twee redenen. Enerzijds, omdat respondenten naar mening van de onderzoekster over voldoende kennis beschikten, ondanks respondenten onzeker waren over hun eigen kenniscapaciteit. Anderzijds, omdat feminicide in oorlogscontext nog niet lijkt te zijn bestudeerd in Engelstalige of Nederlandstalige bronnen. Aansluitend kan het niet machtig zijn van de Spaanse taal als gevolg hebben gehad dat er belangrijke Spaanstalige bronnen en documenten werden misgelopen. Omwille van de taalbarrière werd er geen documentenanalyse uitgevoerd.

Ten slotte kunnen er nog opmerkingen worden gegeven over de interviewafname waarvan drie interviews via e-mail verliepen en drie via *face-to-face*. In de *face-to-face* interviews werden er zeer veel doorvragen gesteld om tegemoet te komen aan de beperktere informatie

die werd verkregen in de interviews via e-mail. In de e-mails antwoorden respondenten éénmalig waardoor doorvragen niet werden gesteld. De afwezigheid van doorvragen via mail valt enerzijds te verklaren door onwil van respondenten om verder te participeren aan het onderzoek. Vaak hadden respondenten het te druk om te antwoorden. Zo had één respondent bijvoorbeeld te weinig tijd om te antwoorden vermits nieuwe feminicide-incidenten haar aandacht vereisten. Anderzijds wisten respondenten niet hoe ze dit onderzoek van dienst konden zijn waardoor ze afhaakten. Zo is het mogelijk dat de retrospectieve aard van het onderzoek en de schaarse wetenschappelijke aandacht naar het onderzoeksthema er toe geleid kunnen hebben dat respondenten zich niet gekwalificeerd voelden voor het onderzoek. Het valt dan ook op dat alle respondenten zeer voorzichtig antwoorden op de vragen omtrent feminicide.

DEEL 3: RESULTATEN

In dit deel zullen de resultaten overlopen worden op basis van de interviews, maar eerst worden twee opmerkingen gegeven. Deze opmerkingen opteren om zowel de bevindingen als discussie op een voorzichtige manier te interpreteren. Ten eerste lossen respondentenantwoorden geen causaliteitsvraagstukken op. Ten tweede zijn er slechts een beperkt aantal interviews afgenomen waarbij er niet werd doorgevraagd in drie van de zes interviews. Omwille van de afwezigheid van doorvragen bij de e-mails en de beperkte *face-to-face* interviews, is er tot op zekere hoogte een gebrek aan diepte. Dit dieptegebrek bemoeilijkt het weerleggen van de gemaakte veronderstellingen in dit onderzoek.

Vervolgens wordt de resultatensectie overlopen. Eerst worden de resultaten weergegeven per *advocacy* factor van Klugman (2011) die al dan niet een positieve of negatieve rol hebben gespeeld in het werk van ESBA-ngo's, waaronder: 'consensus probleemdefinitie', 'zichtbaarheid van het probleem', 'organisatorisch vermogen', 'doelpubliek', 'kennis', 'steun', 'sociale normen' en 'impactsverandering'. Sommige van deze factoren worden samen besproken indien ze verband houden met elkaar. Eveneens worden de factoren weergegeven die niet in het werk van Klugman (2011) maar wel in de interviews werden vermeld. Deze factoren hebben betrekking op: 'amnestiewetgeving', 'sponsoring door de V.S.', 'democratie' en 'militarisering'. Ten slotte zullen in de resultatensectie de citaten worden weergegeven op basis van de antwoorden in de interviews. Om te weten of de respondent van het citaat behoort tot de categorie 'lid van een organisatie' of 'expert' moet tabel 2.2.1.2. worden geraadpleegd.

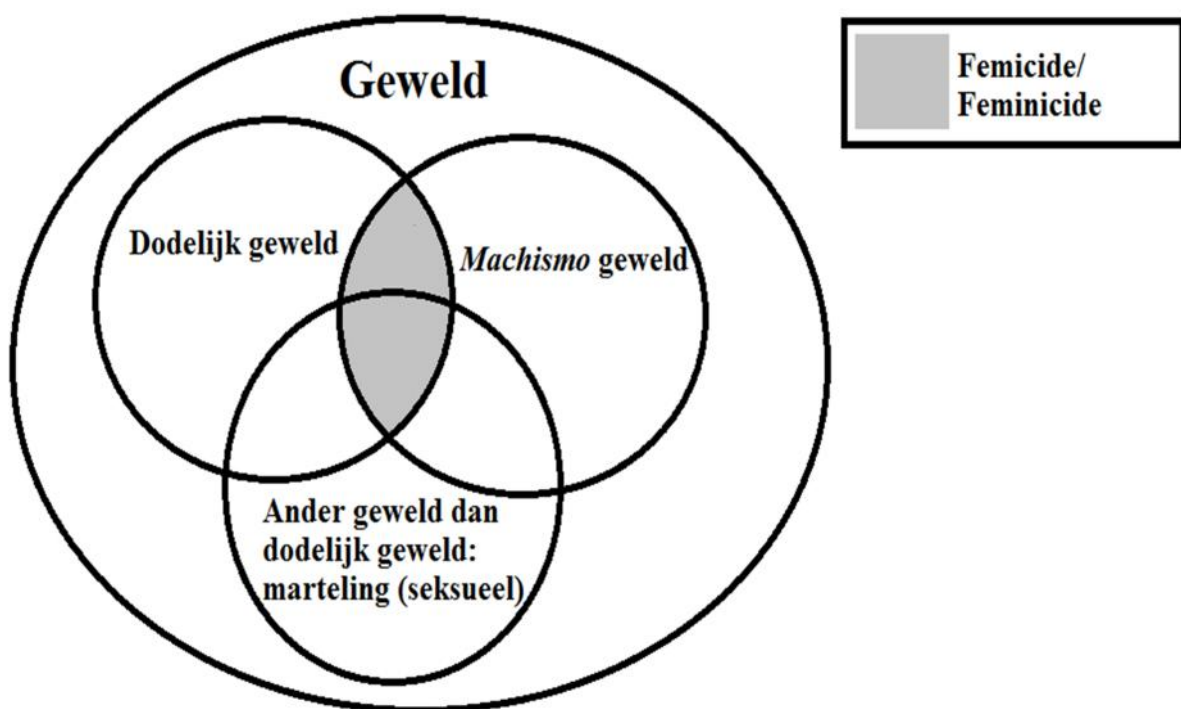
3.1. Consensus probleemdefinitie

Een eerste factor waarbij wordt stilgestaan is 'consensus inzake de probleemdefinitie'. Om te achterhalen of er eensgezindheid was over het definiëren van het probleem in termen van de straffeloosheid van femicide, moet er gekeken worden naar wat respondenten verstaan onder femicide/femicide en de moeilijkheden van dit concept.

Meer bepaald blijkt femicide/femicide te kaderen in een breder geheel van mensenrechten, waarbij femicide/femicide een subcategorie vormt van geweld. Femicide/femicide als onderdeel van geweld wordt weergegeven in figuur 3.1.

In figuur 3.1. staan drie geweldsvormen centraal. Deze figuur heeft zowel betrekking op het geweld gepleegd bij femicide als feminicide. Dit wilt niet zeggen dat femicide conceptueel wordt gelijkgesteld aan feminicide. Zo onderscheidt feminicide zich als concept van femicide omdat feminicide de nadruk legt op de straffeloosheid en de oorzaken van het geweld (GHRC, 2009, p. 1; Godoy-Paiz, 2012, p. 112; MESECVI, 2008, pp. 3-4). In deze figuur staan niet de oorzaken noch de straffeloosheid omtrent feminicide centraal, maar enkel het geweld *an sich* waardoor beide vormen in acht moeten worden genomen.

Figuur 3.1. De situering van femicide/feminicide naargelang het soort geweld

Ten eerste is femicide/feminicide dodelijk geweld maar zoals figuur 3.1. laat zien, heeft niet al het dodelijk geweld betrekking op femicide/feminicide. Slechts één respondent trekt femicide/feminicide breder dan dodelijk geweld door het te categoriseren onder al het geweld dat gericht is tegen de vrouw omwille van haar vrouw-zijn. Met andere woorden, stelt deze respondent dat moord het eindpunt is van femicide/feminicide, terwijl overige respondenten stellen dat femicide/feminicide een mogelijks eindpunt is van dodelijk geweld. Ten tweede heeft femicide/feminicide een *machismo* karakter. Een respondent noemde dit geweld dan ook ‘*machismo* geweld’. *Machismo* werd in de interviews geassocieerd met de minderwaardige status van de vrouw in vergelijking met de man waardoor het vrouw-zijn wordt beklemtoond. Tevens geldt hier dat ‘*machismo* geweld’ niet steeds moet leiden tot

dodelijk geweld. Ten derde kan femicide/feminicide in combinatie worden gepleegd met andere delicten dan moord. Deze andere delicten zijn geen noodzakelijke criteria, in tegenstelling tot de vereiste combinatie van ‘moord’ en ‘*machismo*’. Het plegen van geweld op de vrouw voorafgaand aan de moord op de vrouw wordt geassocieerd met een *overkill*. Bij een *overkill* wordt de vrouw met excessief geweld vermoord (García-Del Moral, 2016, p. 1025; GHRC, 2009, p. 1; Godoy-Paiz, 2012, p. 91; Holling, 2014, p. 325; Prieto-Carrón et al., 2007, pp. 25-26; Volk, 2015, p. 32). Door vijf van de zes respondenten werd deze *overkill* sterk in verband gebracht met seksueel geweld, wat in volgend citaat tot uiting komt: “[...] soldaten in een dorp de vrouwen verplichten om voor hen te koken, om met hen te dansen, om ze daarna te verkrachten en te doden” (Respondent zes).⁷ Meer specifiek wordt seksueel geweld geassocieerd met het gendergebaseerd karakter van femicide/feminicide, wat maakt dat het geweld op de vrouw zich onderscheidt van op de man. ‘Respondent drie’ geeft deze link kort weer: “Bijvoorbeeld, vrouwen die geassocieerd werden met een revolutionaire groep, werden gekidnapt en verkracht in tegenstelling tot de man die minder kans heeft om verkracht te worden bijvoorbeeld” (Respondent drie).⁸

De *overkill* zou kunnen helpen om het doel van femicide/feminicide te verwezenlijken, namelijk het zenden van een boodschap naar de gemeenschap. Dit betekent dat het vrouwelijk lichaam wordt gebruikt als communicatiemiddel. De boodschap die tracht te worden uitgezonden via de vrouw is tweeledig van aard waarbij de overheid de oppositie via het vrouwelijk lichaam waarschuwt om zich niet te verzetten. Dit wilt enerzijds zeggen dat de overheid via femicide/feminicide haar macht wilt laten zien. Anderzijds wilt de staat de oppositie via het geweld afschrikken zodat zij zich niet verzetten.

Daarenboven stelden vijf van de zes respondenten dat femicide/feminicide tijdens de burgeroorlog werd gepleegd. Slechts één respondent wilde niet antwoorden op de prevalentievraag wegens de afwezigheid van het concept inzake femicide/feminicide tijdens de burgeroorlog. Ook wezen twee andere respondenten op de moeizame toepassing van het concept ‘femicide/feminicide’ dat volgens hen te wijten zou zijn aan het vrouw-zijn motief van femicide/feminicide:

---

⁷ Originele citaat: [...] cuando los soldados llegaban a las comunidades, obligaban a las mujeres a cocinar para ellos, a bailar con ellos, las violaban y por último las mataban.

⁸ Originele citaat: For example, women who are being associated with a revolutionary group being kidnapped and then raped as opposed to a man who is less likely to be raped for example.

Je kunt niet spreken..., stel nu hier in België of in Guatemala, zelfs tijdens de oorlog als een vrouw overvallen werd en die werd haar tas afgepakt en die wordt geslagen of zelfs doodgemaakt, dat is niet femicide. Dat is roofoverval. Dat kan een man tegenkomen, een vrouw tegenkomen, een kind... Dat is geen feminicide. (Respondent één)

Verder wordt er een onderscheid gemaakt tussen ‘femicide’ en ‘feminicide’. Zo zou feminicide conceptueel ruimer gaan dan femicide. Echter wordt dat onderscheid niet door iedereen even precies gehanteerd in de praktijk. Meer concreet heeft ‘feminicide’ als concept een extra kenmerk dat de medeplichtigheid van de staat benadrukt. Deze statelijke medeplichtigheid slaat op de afwezigheid van statelijke mechanismen waardoor niets wordt gedaan aan de oorzaken, de risicofactoren en de gevolgen van feminicide. De overheid speelt dus een belangrijke rol in de straffeloosheid van feminicide omwille van haar afwezigheid om te interveniëren. Daarnaast is ook de symbolische rol van de overheid van belang, vermits de ernstperceptie van bepaalde delicten wordt beïnvloed door de straffeloosheid. Dit maakt ‘respondent drie’ duidelijk via volgende citaat:

Wanneer iets tot een delict wordt gemaakt en wordt behandeld als serieuze criminaliteit, en onderzocht en bestraft met een lange celstraf, toont het aan de maatschappij dat het delict iets ernstig is. Wanneer het niet op die manier wordt behandeld dan toont dit dat het niet zo serieus is. Dus er is iets symbolisch aan. De manier waarop de staat handelt... geeft een bepaalde betekenis, waardoor mensen bijvoorbeeld feminicide gaan beschouwen als iets heel ernstig of iets niet zo ernstig.⁹
(Respondent drie)

Alle respondenten waren het dan ook eens dat de overheid geen actie ondernam om de straffeloosheid van bepaalde delicten te verhelpen, met uitzondering van bepaalde ambtenaren. De rol van de staat in het plegen van feminicide tijdens de burgeroorlog komt tot uiting in volgende respondentendefinitie over feminicide: “[...] de intentie van de staat om middels de veiligheidsdiensten vrouwen te vermoorden, uit te roeien en te laten verdwijnen, enkel en alleen omdat ze vrouw zijn” (Respondent vier).¹⁰ Deze definitie vertoont tevens kenmerken van genocide omwille van de intentie om te elimineren. Sommigen beweren dat

---

⁹ Originele citaat: *When something is made a crime and treated as a serious crime, and investigated and punished with a lengthy jail sentence, it shows to society that something is a really terrible thing. When something is not treated in that way, than it indicates that it is not that serious. So there is some kind of symbolic thing to it. The way the state acts... gives a certain meaning, that makes people perceive for example the feminicide, as either something very serious of something not serious.*

¹⁰ Originele citaat: *[...] la intención que el Estado tiene a través de sus fuerzas de seguridad de eliminar, exterminar o hacer desaparecer al genero femenino, por el hecho de ser mujeres.*

femicide gelijk wordt gesteld met genocide. In de praktijk is er geen consensus over deze gelijkstelling.

3.2. Zichtbaarheid van het probleem

Een tweede factor is ‘de zichtbaarheid van het probleem’, waarbij in deze masterproef wordt gekeken naar de straffeloosheid van femicide als probleem. Ook komen bij deze factor verklaringen aan bod voor de onzichtbaarheid van femicide en haar straffeloosheid.

Aangezien femicide niet werd gehanteerd als concept tijdens de burgeroorlog, werd er gesproken van gendergerelateerde delicten als overkoepelende term. Hoewel gendergerelateerde delicten niet in het algemeen werden erkend of waargenomen als gendergerelateerd delict, vertelde ‘respondent vijf’ dat seksueel geweld wel werd waargenomen door ngo’s: “De ngo’s hebben wel rechtszaken gestart tegen verkrachtingen en seksueel geweld, maar niet tegen de gewelddadige overlijdens” (Respondent vijf).¹¹ Ook stelt ‘respondent zes’ dat vrouwen een rol speelden in het opkomen voor geweld tegen de vrouw:

Enkele groeperingen van feministische vrouwen gingen zich – bijna op het einde van de oorlog – bezighouden met het geweld tegen vrouwen. Dit viel bijna samen met de ratificatie van de Inter-Amerikaanse conventie om het geweld tegen vrouwen te voorkomen, te sanctioneren en uit te roeien (in 1995 – Conventie van Belém do Pará).¹² (Respondent zes)

Tevens stelden respondenten dat het geweld op de vrouw onzichtbaar was. Hier betekent onzichtbaarheid dat er niet werd gekeken naar hoe bepaalde delicten de vrouw anders troffen in vergelijking met delicten gepleegd op de man. Bijgevolg werd femicide en de delicten die mogelijks voorafgaand aan de femicide werden gepleegd, zoals seksueel geweld, niet in acht genomen. De onzichtbaarheid wordt door ‘respondent drie’ geïllustreerd:

Ik denk dat mensen het gendergerelateerd karakter van de delicten niet waarnamen bijvoorbeeld, zij focusten op gedwongen verdwijningen maar keken niet naar hoe het de vrouwen anders trof. Er was minder aandacht voor verkrachting en de verkrachting van vrouwen die gevangen werden gehouden of in massamoorden dan

---

¹¹ Originele citaat: *Las ONGs han llevado procesos en contra de las violaciones sexuales pero no contra las muertes violentas.*

¹² Originele citaat: *Algunas agrupaciones de mujeres feministas, empezaron a ocuparse de la violencia contra las mujeres, ya casi al final de la guerra, coincidiendo con la ratificación en Guatemala, de la Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujer (1995) -Convención de Belém do Pará-, que propició la aprobación de la denominada Ley para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia Intrafamiliar (1996).*

*de moorden op de mensen in dorpen. Dus ondanks het aanwezig was, werd het niet waargenomen als prioriteit.*¹³ (Respondent drie)

Voor het gebrek aan aandacht aan gendergerelateerde delicten worden drie oorzaken gegeven door de respondenten. Ten eerste werden vrouwen eerder dan mannen gezien als onvermijdelijke *collateral damage* of slachtoffers van interpersoonlijk geweld. Bijgevolg was er de perceptie dat vrouwen geen deel uitmaakten van de repressietactiek van de overheid. ‘Respondent één’ geeft een specifiek beeld van de vrouwelijke *collateral damage*, die tevens een terechte opmerking maakt over de prevalentie van feminicide dat afhankelijk is van het probleem perspectief waarmee er naar de burgeroorlog wordt gekeken:

Waren er echte feminicide gevallen? Euhm... ja je kan wel zeggen van wel he. Waarom? Omdat je dus zegt he, je moet geen vrouwen vermoorden, dat was niet nodig. Die vrouwen zaten daar niet tussen. Maar weer werd de vrouw misbruikt seksueel maar ook veel vermoord. Zelfs de kindjes uit de buik gesneden van zwangere vrouwen om dus druk uit te oefenen op de inheemse mannen, tegen de indianen om te tonen dat ze nog niet eens instaat zijn om hun vrouwen te beschermen. Bovendien vrouwen worden nog altijd veel gebruikt he als soort oorlogswapen. Vrouwen onteren, vrouwen vernederen, vrouwen kapot maken om de vijand te verzwakken. In die zin is feminicide aan bod vind ik in de oorlog. Maar ik zeg het... euhm het hangt er van af in welke mate je het onderscheid maakt. Sommigen zeggen nee dat is geen feminicide, die vrouwen gingen maïskoeken dragen bij de guerrilla, de vrijheidsstrijders en ze moesten dan ook maar dood dan. (Respondent één)

Een tweede reden voor de niet erkenning van gendergerelateerde delicten heeft te maken met de moorden en verminkingen op zowel mannen als vrouwen. Het geweld op beide geslachten maakte dat delicten, waaronder massamoorden, in het algemeen als prioriteit werden gezien in Guatemala. Ten derde zou de conceptuele afwezigheid van feminicide het genderaspect van bepaalde delicten verdoezeld hebben, zoals ‘respondent drie’ illustreert: “Ik denk dat de afwezigheid van het *label*, de aard van de delicten en de patriarchale logica achter deze delicten heeft verdoezeld” (Respondent drie).¹⁴

Ten slotte zou de overheid ook een rol hebben gespeeld in de zichtbaarheid van feminicide. Om de zichtbaarheid van feminicide te reduceren, hanteerde de overheid twee technieken

---

¹³ Originele citaat: *I think that people didn't perceive the gendered nature of the crimes so for example, they focused on enforced disappearances but didn't look at how it affected woman differently. There was less attention to rape and the rape of woman being detained or in massacres than the killing of people in the villages. So although it was present it wasn't perceived as a priority.*

¹⁴ Originele citaat: *I think the absence of the label obscured the nature of the crimes and obscured the patriarchal logic behind the crimes.*

waardoor ze haar verantwoordelijkheid voor het geweld, waaronder feminicide, trachtte weg te wuiven. Een eerste methodiek heeft betrekking op ‘de definiëring van het conflict in termen van het bestrijden van het communisme’. Deze redenering insinueert dat de overheid geweld moest gebruiken om zich te verzetten tegen het communisme. Een tweede tactiek heeft te maken met ‘het camoufleren van het statelijk geweld’ dat gehanteerd werd door de militairen om hun delicten te laten lijken op interpersoonlijk geweld, zoals dodelijk partnergeweld, terwijl er sprake was van statelijke feminicide.

3.3. Organisatorisch vermogen, kennis, steun en doelpubliek

Volgende factoren die worden besproken zijn ‘organisatorisch vermogen’, ‘kennis’, ‘steun’ en ‘doelpubliek’. Inzake het organisatorisch vermogen komen volgende subfactoren aan bod: ‘strategieën’, ‘stabiliteit’, ‘leiderschap’, ‘communicatieve en netwerkvaardigheden’ en ‘financieel beheer’.

Eerst wordt er dieper ingegaan op de factor ‘organisatorisch vermogen’ met als eerste subfactor ‘strategieën’. Doorheen de interviews kwamen twee strategieën naar boven, namelijk: sensibiliseren en ballingschap. Eerst zal de sensibiliseringstrategie worden besproken die in alle *face-to-face* interviews werd aangehaald. Bij deze bewustmakingsstrategie kunnen twee obstakels worden geïdentificeerd die gelinkt worden aan de subfactoren ‘stabiliteit’ en ‘communicatie’. Meer bepaald heeft ‘stabiliteit’ te maken met de statelijke repressie die een belemmerend effect had op de informatiedoorspeling en dus ook op de sensibilisering. Bij ‘communicatie’ daarentegen, was weinig media omhanden om informatie over te brengen. Zo bestond het internet in Guatemala immers niet. Wel waren de radio en de buitenlandse journalisten belangrijke communicatiemiddelen voor guerrillabewegingen en mensenrechtenorganisaties. Echter, was het voor buitenlandse journalisten vaak te gevaarlijk in Guatemala. De invloed van de repressie en het gebrek aan communicatiemogelijkheden, wordt door volgende citaat benadrukt:

*Vergeet niet..., dit was pre-internet en dat is cruciaal om te onthouden. [...] Dus je moest opereren in termen van officiële meetings en in een context met een hoge mate van censuur. Dus officiële kanalen rapporteerden dat niet of op erg vertekende manier.[...] De massieve censuur legde ten slotte het zwijgen op.*¹⁵ (Respondent twee)

---

¹⁵ Originele citaat: *Remember..., this was pre-internet and that is really crucial to remember.[...] So you were operating in terms of an official meeting and in a context of very high censorship. So the official channels would not report this stuff or would report it in a very biased way. [...] The massive censorship ultimately silences.*

Verder werd sensibilisering als strategie gehanteerd bij drie actoren. Ten eerste werd er getracht om Europa en Amerika te sensibiliseren in termen van de eeuwenlange onderdrukking van de inheemse bevolking, om zo steun voor het kapitalisme en zijn aanhangers te doorbreken. Anders geformuleerd, wilden ngo's bepaalde beleidsactoren laten afstappen van de idee dat de Guatemalteekse burgeroorlog ging over de Koude Oorlog:

[...] om te zeggen naar buiten toe, Europa en Amerika, het gaat niet over communisten. Het gaat niet over de strijd tussen het Westen en Rusland. Het gaat over armen, de inheemse bevolking die al jaren worden verknecht door grote landeigenaars die hen arm houden. Het gaat om grond te heroveren om zo terug te kunnen werken. Dat was de grote taak van ngo's toen. (Respondent één)

Om steun te genereren, beriepen ngo's zich op twee vormen van kennis, namelijk informeren en getuigenissen. Via informatie kon er druk worden gezet op bepaalde landen, die vervolgens idealiter druk uitoefenden op Guatemala: "Ik denk dat... de organisaties die bewust maakten..., wat zij wilden was dat internationale overheden en mensenrechtenorganisaties druk uitoefenden op de Guatemalteekse overheid om veranderingen door te voeren en te stoppen met wat ze bezig waren" (Respondent drie).¹⁶

Twee andere actoren die werden gesensibiliseerd, zijn de Guatemalteekse populatie en mensenrechtenorganisaties. Via deze laatste werd er gepoogd om informatie naar de buitenwereld te sturen en druk uit te oefenen op andere landen. Voorbeelden van Mensenrechtenorganisaties zijn: Amnesty International, Human Rights Watch en Peace Brigades International. Deze mensenrechtenorganisaties, internationale landen en Guatemalteken waren dus belangrijk om het statelijk geweld te laten erkennen via het uitoefenen van druk. Het belang van erkenning om de straffeloosheid tegen te gaan, wordt in volgende citaat aangehaald: "Het is belangrijk om dingen te benoemen, om het vervolgens te kunnen erkennen dat het heeft plaatsgevonden. En in termen van straffeloosheid, een hoofdkwestie inzake straffeloosheid is de eigenlijke erkenning dat iets heeft plaatsgevonden" (Respondent twee).¹⁷

Naast sensibilisering, heeft een tweede strategie betrekking op ballingschap. Zo vluchtten enkele ngo's uit Guatemala naar het buitenland eind 1970 omwille van de toenemende

---

¹⁶ Originele citaat: *I think that... the organizations that made awareness..., what they wanted was international governments and human rights organizations to put pressure on the Guatemalan government to make changes and, to stop doing what they were doing.*

¹⁷ Originele citaat: *It is important to name it, in order to even acknowledge that it even happened. And in terms of impunity, a key issue of impunity is the actual recognition that something occurred.*

repressie, zoals de Nationale Unie voor Guatemalteekse Vrouwen (*Unión Nacional de Mujeres Guatemaltecas* UNAMG). Ballingschap wordt door ‘respondent drie’ geïllustreerd: “Met UNAMG, de vrouwenrechtenorganisatie... Zij waren in Mexico en er waren veel organisaties die in ballingschap waren in Mexico en sommigen in Spanje. Wat zij deden was sensibiliseren over wat er in Guatemala gebeurde” (Respondent drie).¹⁸ Niet enkel gingen ngo’s in ballingschap, tevens werden organisaties stopgezet indien leiders werden geëlimineerd. Deze stopzetting volgde niet altijd op de moord op de leiders. Zo bleven bepaalde organisaties verder functioneren, zoals UNAMG.

Vervolgens kan er kort iets worden gezegd over de subfactor ‘financieel beheer’. Inzake het financieel beheer kon slechts ‘respondent één’ informatie geven. Hierbij gaf de respondent het voorbeeld van de afsplitsing van de Familieleden van Gevangenen en Vermisten (*Familiares de los desaparecidos* FAMDEGUA) van de Wederzijdse Steungroep (Grupo de Apoyo Mutuo GAM):

FAMDEGUA vond dat de GAM te weinig transparant omging met de gelden. We moeten weten wat er binnenkomt? Wie dat wat krijgt? En zo is er een tak afgescheurd over macht die te veel geconcentreerd wordt en te weinig verdeeld wordt... En dan gaan mensen weg. (Respondent 1)

Ten slotte was er eerder geen sprake van samenwerking tussen ngo’s vanwege het wantrouwen dat gecreëerd werd door het geweldsgevaar. Dit maakte dat de Guatemalteekse populatie verdeeld was. ‘Respondent drie’ illustreert dit wantrouwen dat gepaard ging met een nauw toezicht op het delen van informatie:

*Een van de problemen van de Guatemalteekse oorlog was dat omdat mensen werden gekidnapt en verdwenen, een deel van de statelijke strategie waren infiltranten in de politieke beweging. En dus hadden veel politieke bewegingen een heel dicht informatiesysteem. Dus ze waren niet open over informatie. Het vertrouwen van mensen was moeilijk.*¹⁹ (Respondent drie)

---

¹⁸ Originele citaat: *With UNAMG, the woman rights organization... They were in Mexico and there were a lot of organizations that were exiled in Mexico and some in Spain. What they've tended to do is raise awareness about what was happening in Guatemala.*

¹⁹ Originele citaat: *One of the problems of the Guatemalan war was that because people were kidnapped and disappeared, a part of the counterinsurgency strategy were infiltrators in the political movement. And so a lot of political movements had a very closed system of information. So they weren't open about information. Trusting people was very difficult.*

3.4. Sociale normen en impactsverandering

In dit onderdeel worden de factoren ‘sociale normen’ en ‘impactsverandering’ besproken. Bij de sociale normen gaat het voornamelijk over de genderrol. Deze rol werd kort aangehaald in het deel over de zichtbaarheid van het probleem, waarin vrouwen in ngo’s het opnamen voor seksueel geweld gepleegd op de vrouw en de straffeloosheid hieromtrent. Op deze rol zal dieper worden ingegaan.

Vrouwen zouden een belangrijkere rol hebben gespeeld omtrent het sensibiliseren van gendergerelateerd geweld. Met andere woorden, waren het voornamelijk vrouwen die in organisaties opkwamen voor geweld tegen de vrouw. Hier zijn op basis van de interviews twee redenen voor. Ten eerste zouden mannen niet geïnteresseerd zijn in geweld tegen vrouwen. Ten tweede, zou de afwezigheid van de man er toe geleid hebben dat de vrouw zich genoodzaakt voelde om mannelijke taken bijkomend op te nemen naast hun eigen traditionele gendertaken. Het opnemen van bijkomende gendertaken wordt geïllustreerd door volgend citaat:

Ja, vrouwen namen de rol van mannen over, rollen die traditioneel genomen mannelijk waren vermits mannen werden vermoord in massamoorden of ontvoerd. Ze moesten hun brood verdienen op het platteland. Mannen zouden diegene zijn die verantwoordelijk waren voor het kweken van voedsel ... Veel van de Maya gemeenschappen leven van agricultuur en dus moesten de mannen het voedsel groeien.²⁰ (Respondent drie)

De traditionele gendertaken zouden te maken hebben met *machismo*. Bij *machismo* is de plaats van de vrouw reeds op voorhand bepaald, zoals ‘respondent één’ verteld:

Machismo blijft sterk aanwezig. Men zegt dat dat niet is bij de inheemse bevolking maar ja [twijfel] dat weet ik toch niet... Als je binnen de inheemse gemeenschap blijft dan weet je uw plaats op voorhand. De man heeft zijn plaats en de vrouw heeft haar plaats. (Respondent één)

Inzake de factor ‘impactsverandering’ stelt diezelfde respondent dat in naoorlogs Guatemala nog steeds sprake is van een hoog geweldsniveau. Dit geweld heeft ook betrekking op feminicide:

---

²⁰ Originele citaat: *Yes, women had to take men’s role, roles that were traditionally male with men being kidnapped or killed in massacres. They had to try to earn a living on the countryside. Men would be the ones responsible for growing food ... A lot of Mayan communities live with subsistence agriculture and so the men who would grow the food.*

Waarom sterven vandaag nog altijd 12 tot 15 mensen gewelddadig? Omdat dat trauma zo diep is toegeslagen bij de bevolking, die zoveel gruweldaden voor hun neus hebben zien gebeuren. Hun moeder en vader zien vermoorden door die militairen en foltering en zo. Pas op je moeten weten he tijdens de oorlog hebben de militairen om zeker te zijn dat ze gingen winnen tegen het gewapend verzet ...[...] hebben ze, dat is Rios Montt, één miljoen boeren bij de plattelandsbevolking tussen 15 en 60 jaar gewoon opgeroepen, een slecht geweer gegeven. Een slecht geweer... want anders gingen ze zich misschien nog tegen het leger keren. [...] Die boeren hebben tegen hun eigen bevolking, het verzet moeten vechten. [...] Dat was een verschrikkelijke broederstrijd opgelegd door het leger van bovenuit. (Respondent één)

3.5. Overige factoren

Verder, zijn er vier overige factoren die niet werden aangehaald in de theorie van Klugman (2011), maar wel in de interviews, waaronder: ‘amnestiewetgeving’, ‘sponsoring van de V.S.’, ‘democratisering’ en ‘militarisering’.

Eerst wordt de factor ‘amnestie’ besproken wat in het algemeen een belemmerende factor zou zijn voor het tegengaan van de straffeloosheid, vermits feminicide geen wettelijk omschreven delict was tijdens de burgeroorlog. Bijgevolg zouden veroordelingen pas de laatste vijftal jaren zijn gestart. De rol van amnestiewetgeving wordt aangehaald door ‘respondent twee’: “Er is geen wettelijke ruimte indien er amnestiewetgeving is. Er is geen ruimte voor wettelijke ngo’s om wettelijke actie te ondernemen omtrent deze dingen. Amnestiewetgeving sluit wettelijke erkenning uit” (Respondent twee).²¹

Daarnaast zou de burgeroorlog niet in dezelfde extensie mogelijk zijn geweest zonder de sponsoring van de Guatemalteekse staat door de overheid van de Verenigde Staten, waarbij de V.S. wapens en militaire adviseurs stuurden naar Guatemala:

Ik denk, dat de Guatemalteekse bijstand in voorraad was gelegd door het Guatemalteeks Congres. Ik denk dat het was herroepen na de Guatemalteekse ambassade moord, maar de V.S. verzond nog steeds wapens en militaire adviseurs, zonder het weten van het congres.²² Dus de V.S. speelde een directe rol in wat er gebeurde tijdens de oorlog.²³ (Respondent drie)

---

²¹ Originele citaat: *There is no legal space if you have an amnesty law. There is no space for legal NGO's to take legal action around these things. Amnesty law precludes you from getting legal recognition.*

²² Op de Spaanse Ambassade in Panzós waren er tieltallen Guatemalteekse boeren komen klagen over de repressie tegen de inheemse bevolking. Uiteindelijk werd de Spaanse Ambassade op bevel van de overheid gebombardeerd waardoor 36 mensen levend werden verbrand (X, 2011b, p. 284; X, 2011d, p. 361).

²³ Originele citaat: *I think, Guatemalan military aid was stocked by the Guatemalan Congress. I think it was withdrawn after the Guatemalan embassy massacre. But the U.S. still sent weapons and military advisors without the Congress it's knowledge. So the U.S. had a direct role in what happened during the war.*

Bovendien zou de overheid van de V.S. zich zorgen zijn gaan maken over haar uitgaven tegen het einde van 1980 met de afloop van de Koude Oorlog. Bij het aantreden van de nieuwe President, genaamd George Herbert Walker Bush, zou er niet in dezelfde mate zijn geïnvesteerd in de Centraal-Amerikaanse conflicten zoals zijn voorganger President Ronald Reagan deed (Brown & Reimer, 2014, p. 1). Rond 1985 was er tevens sprake van een democratisch Guatemala door zijn eerste burgerregering sinds decennia. De factor 'democratisering' zou een opening hebben gevormd voor ngo's om zich meer publiekelijk te organiseren. Echter ondanks de democratisering, was de macht nog in handen van de militairen. Deze militarisering werkte belemmerend voor het werk van ngo's omtrent de straffeloosheid vermits alle beslissingen werden genomen door eenzelfde actor, namelijk het leger. 'Respondent drie' gaat dieper in op de democratisering als bevorderende factor:

Dus, ik denk dat in 1985 de militairen een overgang begonnen en ik denk dat de eerste verkiezingen in 1986 of 1987 waren. Dus formeel genomen was er een democratisch presidentschap euhm... Er waren mensenrechtenorganisaties en de Guatemalteekse overheid die probeerde om een beeld te presenteren van een democratisch Guatemala dat de mensenrechten respecteerden. Dus ik denk dat het geholpen heeft in termen van het zich meer publiekelijk organiseren van organisaties. Maar het was nog steeds gevaarlijk op het einde van 1980 en mensen werden ontvoerd en verdwenen. Maar het was..., zelfs de militairen hadden massieve controle achter de schermen. Ik denk dat deze democratische fase voor een beter klimaat zorgde om zich in te organiseren.²⁴ (Respondent drie)

---

²⁴ Originele citaat: *So I think in 1985 the military began a transition and I think the first elections were in 1986 or 1987. So formally there was a democratic presidency euhm.... There were human rights organizations and the Guatemalan state was trying to represent a democratic image and an image that respected human rights. So I think that helped in terms of organizations and groups started to organize more publically. But it was still dangerous in the late 1980 and people were still kidnapped and disappeared. But it was..., even the military behind the scenes had massive control. I think the fact that this democratic fase provided a better climate for organizing in.*

DEEL 4: DISCUSSIE

Om een antwoord te verwerven op de onderzoeksvragen, zullen de bevindingen uit de interviews kritisch worden bediscussieerd aan de hand van de literatuurstudie. Meer bepaald zal de discussie gestructureerd worden naargelang de *advocacy* factoren van Klugman (2011) : ‘consensus probleemdefinitie’, ‘zichtbaarheid van het probleem’, ‘organisatorisch vermogen’, ‘doelpubliek’, ‘kennis’, ‘steun’, ‘sociale normen’ en ‘impactsverandering’. In samenspraak met de interviewbevindingen en de literatuur, zal bepaald worden of bovenstaande belemmerende en succesfactoren van toepassing zijn op deze gevalstudie. Door de factoren na te gaan, kan uiteindelijk de rol van het werk van ESBA-ngo’s achterhaald worden in de strijd tegen de straffeloosheid van feminicide tijdens de burgeroorlog.

Verder zal het ook opvallen dat enkele factoren samen worden besproken. Deze factoren zijn immers nauw met elkaar verbonden waardoor er werd gekozen om deze samen te behandelen. Bij deze factoren zullen telkens de assumpties worden beantwoord die werden gemaakt in het conceptueel kader in 1.5. Bovendien worden in de discussie nieuwe veronderstellingen geformuleerd die ondersteund zullen worden door extra opgezochte literatuur (Boyle, 2014; Hirschauer, 2014; Shalhoub-Kevorkian, 2004; Sykes & Matza, 1957; Vitell & Grove, 1987; Whiteoak, 2015; Wikstrom, 2008). Naast het bediscussiëren van de factoren van Klugman (2011), worden tevens de ngo’s besproken die werden aangehaald in de interviews, alsook de factoren die extra in de interviews werden vermeld maar niet werden vernoemd in het werk van Klugman (2011). Ten slotte moet de bediscussiëring van de resultaten voorzichtig worden geïnterpreteerd. Zo gelden hier dezelfde opmerkingen als die in het begin van de resultatensectie werden gemaakt.

4.1. Aangehaalde ngo’s

Eerst worden de ngo’s kort bediscussieerd die werden aangehaald door de respondenten in de *face-to-face* interviews, waaronder: Coördinerende Organisatie voor Weduwen (*la Coordinadora Nacional de Viudas de Guatemala* CONAVIGUA), FAMDEGUA, GAM en UNAMG.

Slechts twee van de vier vermelde ngo’s werden opgenomen als ESBA-ngo in dit werk, namelijk: UNAMG en CONAVIGUA. Voor dit beperkt aantal vermelde ngo’s en ESBA-ngo’s, kunnen vijf niet-exclusieve verklaringen worden gegeven. Ten eerste is het onderzoek retrospectief van aard waardoor enkel de meest populaire, reeds bestaande of grootste ngo’s

herinnerd kunnen worden. Ten tweede, bestonden er geen ngo's inzake feminicide waardoor respondenten mogelijks keken naar ngo's die geassocieerd werden met de vrouw. Dit kan er toe geleid hebben dat deze vier ngo's het meest werden gelinkt aan de vrouw. Ten derde, kan ook de werkervaring of samenwerking met deze ngo's ervoor hebben gezorgd dat ze door respondenten werden aangehaald. Ten vierde, werd er niet rechtstreeks gevraagd naar ESBA-ngo's omwille van de onofficiële term. En ten slotte werd er niet naar *advocacy* ngo's gepolst om zo de respondent genoeg antwoordvrijheid te bieden. Evenwel, kan het niet worden uitgesloten dat ngo's zoals GAM en FAMDEGUA een *advocacy* functie vervulden wegens de beperkte verkregen informatie in zowel de literatuur als de interviews. Die beperkte informatie kan tevens de afwezigheid van tegenstrijdige informatie omtrent ESBA-ngo's verklaren.

4.2. Consensus probleemdefinitie

Verder wordt de factor 'consensus probleemdefinitie' besproken. Bij deze factor werd de veronderstelling gemaakt dat er geen eensgezindheid was bij ngo's om het probleem te definiëren in termen van de straffeloosheid van feminicide, aangezien 'feminicide' als concept niet werd gehanteerd tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog (Boesten, 2011, p. 293; Klugman, 2011, p. 156; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72). Deze assumptie werd uiteindelijk aanvaard. Dit betekent dat de *advocacy* succesfactor 'consensus probleemdefinitie' niet aanwezig was in Guatemala. Om de aanvaarding van de veronderstelling diepgaander te onderbouwen, wordt eerst in onderstaande uiteenzetting de invulling van het 'femicide/feminicide' concept bediscussieerd (GHRC, 2009, p. 1; Godoy-Paiz, 2012, p. 95; MESECVI, 2008, pp. 3-4; Salgado, 2016, p. 1055). Hier zullen voornamelijk enkele kritiekpunten worden gegeven die te maken hebben met de moeilijke toepasbaarheid van het concept in de praktijk. Ten tweede, wordt er nagegaan of het concept 'femicide/feminicide' werd gehanteerd tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog.

Eerst wordt er stilgestaan bij de definiëring van femicide/feminicide waarbij om te beginnen het concept 'femicide' onder de loep wordt genomen. Femicide werd door respondenten, zoals in de literatuur, gedefinieerd als het vermoorden van vrouwen omwille van hun vrouwelijk geslacht (CATAPA et al., 2008; Chew Sánchez, 2014, p. 266; GHRC, 2009, p. 1; GHRC, 2013, p. 1; Prieto-Carrón, Macdonald & Macdonald, 2007, p. 28; Russell & Radford, 1992; Weil, 2016, p. 3). Deze traditionele definitie van femicide veronderstelt een oorzakelijk verband met geslacht als verklarende factor. Echter heeft geslacht geen verklarende kracht

(Wikstrom, 2008, p. 123). Wel kunnen factoren, waaronder bepaalde vooroordelen die samenhangen met het vrouwelijk geslacht een rol spelen in femicide. De vereiste van een vooroordeel waarop het slachtofferschap is gebaseerd, komt terug in de definiëring van haatcriminaliteit waar femicide volgens Campbell en Runyan (1998, p. 347) en De schrijver (2008, p. 35) deel van uitmaakt. Hieruit vloeit voort dat er geopteerd wordt om femicide eerder als haatmisdrijf te definiëren omdat het wetenschappelijk genomen meer correct is. Op haatcriminaliteit wordt dieper ingegaan bij de factoren ‘sociale normen’ en ‘impactsverandering’ in 4.5.

Naast haatcriminaliteit, werd femicide door zowel de respondenten als De Schrijver (2008, p. 35) geassocieerd met terrorisme. In de interviews werd terrorisme impliciet aangehaald door te wijzen op het gebruik van het vrouwelijk lichaam als medium. Het doel is om via dit lichaam een boodschap te zenden naar de samenleving. De Schrijver (2008, p.35) stelt dat de boodschap intimidatie moet opwekken door het vrouwelijk lijk te provoceren. Echter, is de perceptie van intimidatie en provocatie voor iedereen anders en bijgevolg subjectief. In de interviews kwamen twee mogelijke manieren naar boven om te provoceren. Een eerste manier is door een *overkill* waarbij de vrouw met excessief geweld wordt vermoord (García-Del Moral, 2016, p. 1025; GHRC, 2009, p. 1; Godoy-Paiz, 2012, p. 91; Holling, 2014, p. 325; Prieto-Carrón et al., 2007, pp. 25-26; Volk, 2015, p. 32). Deze *overkill* wordt door respondenten gekoppeld aan het vaak voorafgaand gepleegde seksuele geweld. Een tweede manier om via provocatie een boodschap te zenden, is door het vrouwelijk lijk achter te laten op publieke plaatsen. Vermits deze twee manieren slechts illustratief zijn, blijven concrete vereisten om te kunnen spreken van terrorisme onduidelijk. Deze vaagheid weerspiegelt zich tevens in de vereiste van het vrouw-zijn motief. Immers is het niet geweten hoe er kan worden afgeleid dat vrouwen worden vermoord omwille van hun vrouwelijk geslacht.

Voorts, werd femicide door één respondent opengetrokken naar al het geweld tegen de vrouw omwille van haar vrouw-zijn. Ten eerste lijkt dit eerder niet te passen bij de dominante literatuur en interviewdata, omdat de dood van de vrouw centraal staat en niet het geweld gepleegd voorafgaand aan de moord op de vrouw (Prieto-Carrón, Macdonald & Macdonald, 2007, p. 28; Russell & Radford, 1992; Weil, 2016, p. 3). Het is wel zo dat het dodelijk geweld met andere vormen van geweld gepaard kan gaan, maar dit is geen vereiste. Ten tweede, klopt de verhouding of relatie van femicide niet met andere vormen van moord indien het woord wordt uitgebreid naar al het geweld tegen de vrouw. Zo is het ‘cide’

gedeelte van femicide afgeleid van het Latijns woord ‘*caedere*’, wat moord betekent. Het zou dan ook niet logisch zijn om femicide te definiëren als al het geweld gepleegd op de vrouw omwille van haar vrouwelijk geslacht, omdat andere woorden die ook eindigen op ‘cide’ dit niet doen, zoals infanticide, matricide, patricide, genocide enzovoort (O’Donnell, 1990, p. 51). Wel kan de vraag worden gesteld onder welk concept het geweld moet vallen dat zich onderscheidt van moord, maar nog wel gericht is tegen de vrouw omwille van haar vrouw-zijn?

Daarenboven werd er door respondenten een conceptueel onderscheid gemaakt tussen ‘femicide’ en ‘feminicide’. Hierbij zou feminicide ruimer gaan qua betekenisgeving door haar bijkomende kenmerken inzake de statelijke medeplichtigheid en haar gendergerelateerd karakter (GHRC, 2009, p. 1; GHRC, 2013, p.1; Holling, 2014, p. 315; Sanford, 2008, p. 112). Sommige respondenten benoemden zelfs de statelijke feminicide als een vorm van genocide. Enkel Sanford (2008, p. 107) sprak in de geraadpleegde literatuur over de link tussen deze twee concepten vermits bij genocide getracht wordt om de voortplanting te voorkomen waardoor de vrouw wordt gevisieerd. Omwille van onduidelijke redenen, is niet iedereen het eens over de stelling dat feminicide een vorm is van genocide.

Daarnaast werd feminicide door respondenten, net zoals in de literatuur, geassocieerd met gendergerelateerd geweld in zijn meest verregaande vorm (Chew Sánchez, 2014, p. 266; Holling, 2014, p. 315; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 28). Volgens Beltrán en Freeman (2007, pp. 2-3) omvat gendergerelateerd geweld, daden die lichamelijk, mentaal en of seksueel lijden veroorzaken dat de vrouw in disproportionele mate treft. Dit betekent dat vrouwen niet kunnen genieten van dezelfde rechten en vrijheden als mannen.²⁵ Het is niet duidelijk waarom in de literatuur enkel feminicide en niet femicide, wordt beschouwd als gendergerelateerd geweld. Hier kan volgende bedenking bij worden gemaakt voor verder onderzoek: Wilt dit zeggen dat femicide geen lichamelijk, mentaal en/of seksueel lijden behelst dat de vrouw in disproportionele mate treft (Beltrán & Freeman, 2007, pp. 2-3)?

Nu er een idee is van de invulling van het concept ‘femicide/feminicide’ dat lijkt overeen te komen met de literatuur, wordt er gekeken naar de hantering van het concept ‘femicide/feminicide’ tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. Hier stelden respondenten dat het concept niet werd gehanteerd in oorlogscontext. Dit komt overeen met de literatuur die stelt dat de eerste *case* in Centraal-Amerika pas als feminicide werd bestempeld in 1993

---

²⁵ Conv. of the Elimination of All Forms of Discrimination against women (1992).

(Boesten, 2011, p. 293; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72). Dit wilt niet zeggen dat de afwezigheid van het *label* sowieso gepaard ging met de afwezigheid van het feit. Zo werd er door vijf van de zes respondenten vermeld dat femicide/feminicide wel werd gepleegd tijdens de burgeroorlog. De conceptuele afwezigheid zou er zelfs toe hebben geleid dat het genderaspect van bepaalde geweldsdaden niet werd waargenomen. Immers kan een nieuw begrip het perspectief van de actor heroriënteren. In de volgende sectie wordt verder op de zichtbaarheid van feminicide ingegaan.

4.3. Zichtbaarheid van het probleem

Een derde factor is de ‘zichtbaarheid van het probleem’. Hier geldt de aanvaarde veronderstelling dat feminicide en haar straffeloosheid onzichtbaar waren als probleem, of niet werden waargenomen als probleem tijdens de burgeroorlog. Bijgevolg werd er niets gedaan aan de straffeloosheid van feminicide door ESBA-ngo’s (Boesten, 2011, p. 293; Klugman, 2011, p. 156; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72). De aanvaarding van deze assumptie veronderstelt dat de succesfactor ‘zichtbaarheid van het probleem’ niet aanwezig was tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. In onderstaande uiteenzetting wordt de factor ‘zichtbaarheid van het probleem’ toegelicht. Volgens de respondenten zou de zichtbaarheid zijn beïnvloed door vier algemene oorzaken en de rol van de staat.

Zoals geweten is uit 4.2., werd feminicide door respondenten geplaatst onder de bredere koepel van gendergerelateerde delicten. Evenwel werden deze feiten volgens de respondenten niet waargenomen of erkend als gendergerelateerde delicten tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. Met andere woorden, werd er tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog niet gekeken naar hoe bepaalde delicten de vrouw anders trof dan de man. Ook in de hedendaagse literatuur is er amper aandacht voor het geweld op de vrouw gepleegd in oorlogscontext. Zo zijn er volgens Whiteoak (2015, p. 707) haast geen academische bijdragen omtrent seksueel geweld gepleegd in oorlogscontext. Indien er wel literatuur bestaat, is dit vaak toegespitst op het geweld gepleegd op de vrouw in militaire kampen. Dit betekent dat geweld gepleegd buiten militaire kampen nog meer onderbelicht is als *onderzoekstopic* (Shalhoub-Kevorkian, 2004, p. 173). Deze twee bevindingen ondersteunen de vaststelling van de onderzoekster omtrent de literaire afwezigheid van feminicide in oorlogscontext (Shalhoub-Kevorkian, 2004, p. 173; Whiteoak, 2015, p. 707). Bijgevolg wordt aanvaard dat feminicide niet zichtbaar was tijdens de burgeroorlog (Boesten, 2011, p. 293; Klugman, 2011, p. 156; Prieto-

Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72). Echter wordt de zichtbaarheid van feminicide en haar straffeloosheid niet volledig uitgesloten. Zo probeerden bepaalde ngo's iets te doen aan de straffeloosheid van seksueel geweld. In de interviews werd te weinig informatie verkregen over deze ngo's. Hierdoor is het niet duidelijk of deze ngo's werkten rond de straffeloosheid van seksueel geweld in eventuele combinatie met moord. Deze combinatie kan mogelijks vallen onder de noemer van feminicide.

Doorheen de interviews werden er drie algemene oorzaken gegeven voor het gebrek aan zichtbaarheid van feminicide tijdens de burgeroorlog, namelijk: het zien van vrouwen als *collateral damage*; de conceptuele afwezigheid van feminicide; het vallen van zowel mannelijke als vrouwelijke slachtoffers. De eerste twee verklaringen tonen de kracht aan van *labeling*. Meer specifiek komt ten eerste de kracht van *labeling* tot uiting in het minimaliseren van het geweld op de vrouw door het te benomen als *collateral damage*. Ten tweede, zou de afwezigheid van het *label* 'feminicide' er voor hebben gezorgd dat feiten die normaal onder de noemer zouden vallen van feminicide, niet werden gepercipieerd als gendergerelateerd delict. Met andere woorden, wordt er via het feminicideconcept anders gekeken naar de realiteit.

Daarenboven geven zowel Hirschauer (2014, p. 6) als een respondent, een vierde verklaring voor de onzichtbaarheid. Meer bepaald stelt Hirschauer (2014, p. 6) dat seksueel geweld in oorlogscontext pas zichtbaar werd door de oorlogen in Bosnië en Rwanda. Met andere woorden, hebben deze twee *cases* vanaf 1995 voor een attitudewijziging gezorgd waardoor seksueel geweld gepleegd in oorlogscontext, zowel nationaal als internationaal, werd gezien als een probleem. Kortom wijst dit onderzoek van Hirschauer (2014) op een attitudegebrek voor zedendelicten gepleegd tijdens de oorlog vóór de periode van 1995. Deze attitude kan eventueel een onrechtstreekse verklaring bieden voor de onzichtbaarheid van feminicide aangezien feminicide eventueel gelinkt kan worden aan seksueel geweld.

Naast de drie algemene oorzaken zou op basis van de interviews, de overheid een specifieke rol hebben gespeeld in de zichtbaarheid van het feminicideprobleem door middel van het wegwuiven van haar verantwoordelijkheid voor het geweld. Dit wilt niet zeggen dat feminicide enkel door de overheid werd gepleegd tijdens de burgeroorlog. Wel is deze respondentenbenadrukking ergens terecht omdat de overheid het meeste mensenrechtenschendingen in het conflict zou hebben gepleegd (CEH, 2011, p. 386; Sanford, 2008, p. 106). Voor het wegwuiven van de statelijke verantwoordelijkheden hanteerde de

overheid twee tactieken, namelijk: 'het definiëren van het conflict in termen van het bestrijden van het communisme' en 'het camoufleren van het statelijk geweld'. Deze twee overheidstechnieken worden beschouwd als voorbeelden van de neutralisatietechnieken van Sykes en Matza (1957, p. 667). Hier zal enkel de theorie van Sykes en Matza (1957) ter theoretische ondersteuning worden aangewend om zo aan te tonen dat de overheid haar geweld trachtte te rationaliseren via het hanteren van deze twee overheidstactieken. Het is belangrijk om dit te bespreken vermits deze rationalisaties eventueel werden overgenomen door andere buitenlandse actoren waardoor de ernstperceptie van het geweld mogelijks werd gereduceerd. Deze vermindering van ernstperceptie kan vervolgens een invloed hebben gehad op de steunverwerving in het voordeel van de Guatemalteekse overheid en in het nadeel van de ESBA-ngo's. Deze twee overheidstactieken werden enkel gevonden in de interviews, wat verklaard waarom de theorie van Sykes en Matza (1957) pas in de discussie nader wordt toegelicht. Meer bepaald geven Sykes en Matza (1957, pp. 668-670) vijf neutralisatietechnieken weer om het statelijke geweld te rationaliseren. Van deze vijf neutralisatietechnieken worden er slechts twee toegepast: 'ontkenning van de verantwoordelijkheid' en 'ontkenning van de schade'. Dit neemt niet weg dat er eventueel andere neutralisatietechnieken van Sykes en Matza (1957, pp. 668-670) van toepassing zijn. Deze twee neutralisatietechnieken worden in onderstaande alinea's toegepast op 'het definiëren van het conflict in termen van het bestrijden van het communisme' en 'het camoufleren van het statelijk geweld'.

Een eerste neutralisatietechniek van Sykes en Matza (1957, p. 667) heeft betrekking op de 'ontkenning van de verantwoordelijkheid' dat in dit werk gekoppeld wordt aan het voorbeeld van het definiëren van het conflict in termen van het bestrijden van het communisme. Meer bepaald, haalden respondenten aan dat vrouwen het doelwit werden van statelijke feminicide omdat de staat deze vrouwen associeerden met het verzet. Echter kan deze redenering beschouwd worden als een poging tot rechtvaardiging van de geweldspleging. Zo was het communisme volgens een respondent geen reden om al dan niet ongewapende, inheemse vrouwen in excessieve mate te vermoorden en/of seksueel te martelen (CEH, 1999, pp. 37-40). Meer zelfs, zo waren volgens de Waarheidscommissie (1999, p. 22) de gewapende guerrilla's in het algemeen geen bedreiging voor de overheid vermits de overheidsmanschappen beter waren opgeleid en uitgerust. Kortom, stonden de motieven die de overheid opwierp, namelijk het communisme, om feminicide te plegen niet in verhouding met het reële dreigingsniveau van het communisme of de vrouw in het bijzonder. Dit wilt niet

zeggen dat feminicide in andere situaties wel gerechtvaardigd is. In plaats van het communisme, zou het dreigingsniveau tijdens de burgeroorlog volgens Shalhoub-Kevorkian (2004, p. 188) eerder verhoogd zijn door de etniciteit of cultuur van bijvoorbeeld de inheemse vrouw. Bijgevolg werd er meer statelijk geïntervenieerd en dus feminicide gepleegd. Deze tweestrijd tussen de aanhangers van de Guatemalteekse staat die het conflict willen definiëren in termen van het communisme, en diegene die de burgeroorlog willen benoemen in termen van de eeuwenlange onderdrukking van de inheemse bevolking, toont de worsteling aan om de realiteit te benoemen (Cohen, 1991, p. 23). Het definiëren van het conflict in termen van de onderdrukking van de inheemse bevolking is vrij marxistisch geïnspireerd.

Een tweede neutralisatietechniek van Sykes & Matza (1957, p. 667) heeft betrekking op ‘de ontkenning van de schade’ die in combinatie wordt gebracht met de overheidstactiek ‘het camoufleren van het statelijke geweld als interpersoonlijk geweld’. Bij ‘ontkenning van de schade’ kan de overheid niet verantwoordelijk worden gesteld voor de schade in de vorm van feminicide, indien er geen statelijke feminicide werd gepleegd. Hierbij wordt verondersteld dat de ontkenning van het plegen van feminicide werd vergemakkelijkt, vermits de staat de feminicide camouflerde als geweld zonder statelijke tussenkomst. Bijgevolg wordt de kritische bedenking gemaakt dat het delict niet door de Guatemalteekse populatie werd gerelateerd aan de oorlog, waardoor er wordt verondersteld dat het mogelijks ook aan belang verloor.

4.4. Organisatorisch vermogen, kennis, steun en doelpubliek

Voorts wordt er dieper ingegaan op volgende vier hoofdfactoren van Klugman (2011), namelijk: ‘organisatorisch vermogen’, ‘kennis’, ‘steun’ en ‘doelpubliek’. Opnieuw wordt er gekeken of deze succesfactoren aanwezig waren tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog. Bij het ‘organisatorisch vermogen’ komen tevens volgende subfactoren aan bod: ‘strategieën’, ‘stabiliteit’, ‘leiderschap’, ‘communicatieve en netwerkvaardigheden’ en ‘financieel beheer’ (Klugman, 2011, p. 151; Reisman et al., 2007, pp. 22-23). Aansluitend op deze subfactoren van het organisatorisch vermogen werden drie veronderstellingen gemaakt. Inzake de subfactor ‘strategieën’ van ESBA-ngo’s, werd de veronderstelling aanvaard die stelt dat ngo’s drie keuzemogelijkheden impliceren: ballingschap; stopzetting van de ngo; verder functioneren in Guatemala (Simon, 1988, p. 66; Ball et al., 1999, p. 5; Human Rights Watch, 1991, p. 6). Ten tweede, werd de assumptie aangenomen dat in ballingschap een sensibiliserende strategie werd gehanteerd (Burgerman, 2001, p. 67; Stewart, 2009, p. 410).

Ten derde, werd de voorspelling gefalsificeerd die stelt dat het elimineren van leiders zou leiden tot stopzetting van de organisatie (Americas Watch, 1989, p. 44). Dit laat zien dat bepaalde ngo's min of meer nog voldeden aan de succesfactor 'organisatorisch vermogen'. Vervolgens heeft een tweede hoofdfactor betrekking op 'kennis'. Hier werd bewijs gevonden voor de veronderstelling dat het delen van kennis in Guatemala werd bemoeilijkt door de repressie (*climate of terror*). Echter werd geen bewijs gevonden voor het *climate of silence* als belemmerende factor voor informatiedeling (CEH, 1999, pp. 26-27). Ook werd geen informatie gevonden over de assumptie inzake de succesfactor 'doelpubliek'. Meer bepaald is het niet geweten of ESBA-ngo's zich te veel zouden focussen op 'zondaars', namelijk actoren die de ngo nooit gaan steunen (Gonzales, 2013; PBI, z.d.). De verwerping of aanvaarding van de gemaakte veronderstellingen zullen in onderstaande alinea's diepgaander worden toegelicht.

Eerst wordt er stilgestaan bij de succesfactor 'organisatorisch vermogen'. Om te beginnen wordt bij deze factor de subfactor 'ngo-strategieën' besproken, die uit twee vormen bestaat: sensibiliseren en ballingschap. Eerst zal er dieper worden ingegaan op de ngo-strategie 'sensibiliseren'. Zowel uit de interviews als in Klugman's (2011, pp. 148-149) werk blijkt kennis, die gehanteerd wordt bij het sensibiliseren, belangrijk om steun te verwerven. De kennis die gehanteerd wordt bij het sensibiliseren kan zich zowel voordoen in de vorm van informatie als in de vorm van getuigenissen. De sensibilisering was volgens respondenten voornamelijk gericht op drie doelpubliekactoren, waaronder: internationale landen, Guatemala zelf en mensenrechtenorganisaties. Deze drie actoren maken volgens Shaw (2010, p. 3) deel uit van het doelpubliek. Dit doelpubliek waar de ESBA-ngo's zich op focusten, zou niet mogen bestaan uit 'zondaars'. 'Zondaars' zijn actoren die de ESBA-ngo's in hun strijd tegen de straffeloosheid van feminicide of enige andere geweldsvorm niet gaan steunen. Tijdens het sensibiliseren wordt er gepoogd om druk uit te oefenen op buitenlandse actoren en mensenrechtenorganisaties aan de hand van informatie. Via deze druk wordt er idealiter getracht om de houding van deze actoren te veranderen ten aanzien van de Guatemalteekse overheid en haar aanhangers. Hier kan de vraag worden gesteld of sensibilisering wel degelijk leidt tot een attitudewijziging of gedragsverandering bij doelpubliekactoren? Zo stelt Cohen (1995, p. iv) dat het verspreiden van kennis over het geweld gepleegd tijdens de burgeroorlog niet genoeg is om doelpubliekactoren tot actie te laten overgaan. Anderzijds wordt na het bewustmaken verwacht dat de gesensibiliseerde actoren op hun beurt druk gaan uitoefenen op Guatemala. Bij mensenrechtenorganisaties werd bijkomend gezegd dat ze naast

het uitoefenen van druk, ook kennis verspreidden. Indien het doelpubliek bestond uit de Guatemalteekse populatie, werd religie gebruikt als middel om te sensibiliseren. Dit toont aan dat bewustmaking via kennis niet enkel werd gehanteerd bij actoren buiten Guatemala. Ook werd er in Guatemala gesensibiliseerd ondanks het *climate of terror*, zoals in het geval van UNAMG (CEH, 1999, pp. 26-27). Afgezien van het tekort aan informatie over het *climate of silence*, wordt de veronderstelling behouden dat het delen van kennis in Guatemala werd bemoeilijkt door het *climate of silence* en de repressie (*climate of terror*) (CEH, 1999, pp. 26-27). Deze assumptie kan zelfs verscherpt worden aangezien het delen van kennis tevens werd bemoeilijkt door de beperkte communicatiemogelijkheden en de repressie die deze communicatiemogelijkheden verder inperkte.

Daarenboven kunnen er vier nieuwe assumpties worden opgeworpen inzake de relatie tussen de indeling van Shaw (2010, p. 3) omtrent de factor 'doelpubliek' en de neutralisatietechnieken van Sykes en Matza (1957). Dit werd reeds beknopt aangehaald in 4.3. Ten eerste wordt verondersteld dat de statelijke Guatemalteekse rationalisaties worden gebruikt in het buitenland. Ten tweede zouden deze 'justificaties' een rol hebben gespeeld in het categoriseren van actoren in de doelpubliek-indeling van Shaw (2010, p. 3). Deze doelpubliek-indeling bestaat volgens Shaw (2010, p. 3) uit mensen die helemaal niet vatbaar zijn voor het werk van ESBA-ngo's (zondaars) tot mensen die sowieso de ESBA-ngo's gaan steunen in hun opzet (heiligen). Met andere woorden, wordt er verondersteld dat actoren die de neutralisatietechnieken hanteerden kunnen worden gecategoriseerd als doelpubliekactoren die het werk van ESBA-ngo's eerder niet gaan steunen, of minder vatbaar zijn voor het werk van deze ngo's. Zo was er weerstand in bepaalde internationale landen, waaronder België, om hun houding ten aanzien van Guatemala te veranderen. Bijvoorbeeld, steunde de Belgische regering de V.S., en gaven Belgische bedrijven wapens aan de Guatemalteekse overheid. Dit laat zien dat het rationaliseren van het geweld door het conflict te definiëren in termen van het communisme, reikte tot in het buitenland (Matza & Sykes, 1957, p. 666). Bijgevolg wilden ngo's deze steun doorbreken door landen te laten afstappen van de idee dat de Guatemalteekse burgeroorlog ging over de Koude Oorlog. Ten derde wordt verondersteld dat deze 'justificaties' eventueel de ernstperceptie van het conflict hebben gereduceerd bij buitenlandse actoren. Ten slotte wordt verondersteld dat de Koude Oorlog eventueel sommige landen heeft afgeschrikt om een (radicale) positie in te nemen ten aanzien van de Guatemalteekse burgeroorlog om zo inmenging in de ruimere Koude Oorlog te vermijden.

Naast sensibiliseren, is 'ballingschap' een tweede ngo-strategie. Hierbij gaat de ngo zich verplaatsen naar een andere omgeving omwille van het onvermogen om te blijven functioneren in een repressief klimaat. Het zich verplaatsen naar een andere context behoort tevens tot het adaptief vermogen, wat volgens Klugman (2011, p. 151) noodzakelijk zou zijn voor het voeren van *advocacy*. Als ballingschapslanden werden Mexico en Spanje genoemd. Dit toont aan dat er wel degelijk ngo's in ballingschap gingen wegens de repressie. In ballingschap werd er een sensibiliserende strategie gehanteerd, zoals in de ESBA-ngo UNAMG (Burgerman, 2001, p. 67; Stewart, 2009, p. 410). Er is niet geweten of deze strategie altijd werd gehanteerd. Zodoende, wordt aanvaard dat ESBA-ngo's gebruik maakten van een sensibiliseringsstrategie in ballingschap (Burgerman, 2001, p. 67; Stewart, 2009, p. 410). Naast ballingschap en het verder functioneren in Guatemala, werd ook aangehaald dat bepaalde organisaties wel degelijk hun werking moesten stopzetten door de repressie. Deze stopzetting moest niet per se volgen op het vermoorden van leiders van de organisatie, zoals bij UNAMG. Bijgevolg geldt in dit onderzoek de assumptie niet dat de stopzetting van de organisatie per se moest gebeuren wegens de eliminatie van leiders (Americas Watch, 1989, p. 44). Anderzijds, wordt de assumptie behouden inzake de drie reactiemogelijkheden van ngo's op de repressie, namelijk: ballingschap; het stopzetten van de organisatie; het blijven verder functioneren in Guatemala (Simon, 1988, p. 66; Ball et al., 1999, p. 5; Human Rights Watch, 1991, p. 6). Deze drie mogelijkheden kunnen opeenvolgend in tijd worden gehanteerd.

Ten slotte zijn het financieel beheer en de samenwerking tussen ngo's volgens Klugman (2011, p. 153) belangrijk. Zo zou het gebrek aan transparantie inzake de financiën een reden zijn geweest voor medewerkers om zich van de organisatie af te scheiden en een nieuwe organisatie te vormen. Het is niet duidelijk welke invloed het capaciteitsverlies op de organisatie heeft gehad. Daarnaast beweert Klugman (2011, p. 153) dat samenwerking in een geslaagde *advocacy* centraal moet staan. Echter, zou in de burgeroorlog eerder niet zijn samengewerkt wegens het wantrouwen dat geldt zowel ten aanzien van andere organisaties als binnen bepaalde organisaties. Dit toont de angst aan bij ngo's voor statelijke repressie. Bijgevolg werd er voorzichtig omgesprongen met het delen van informatie door ngo's.

4.5. Sociale normen en impactsverandering

Vervolgens worden de succesfactoren ‘sociale normen’ en ‘impactsverandering’ besproken. De assumptie aangaande de factor ‘sociale normen’ wordt aanvaard, die stelt dat *machismo* een rol speelt in het plegen van feminicide (Bellino, 2009, p. 7; GHRC, 2009, p. 4). Dit betekent dat er geen attitudewijziging heeft plaatsgevonden. Bijgevolg wordt feminicide in stand gehouden. Tevens wordt er aangenomen dat er geen impactsverandering heeft plaatsgegrepen aangezien er geen specifiek beleid werd gevoerd naar feminicide tijdens de oorlog (Boesten, 2011, p. 293; Prieto-Carrón et al., 2007, p. 25; Vranckx & Longman, 2009, p. 72). Dit betekent dat er in dit onderzoek niet aan de succesfactoren ‘sociale normen’ en ‘impactsverandering’ wordt voldaan. Deze bevinding wordt verder verantwoord.

Eerst wordt de factor ‘sociale normen’ besproken. Net zoals de Guatemalteekse Mensenrechten Commissie (2009), stellen twee respondenten in de interviews dat *machismo* verbonden is met het plegen van feminicide. Een respondent associeerde *machismo* eerder niet met feminicide, omdat *machismo* als cultuur niet in elk land feminicide en haar straffeloosheid kan verklaren (Wikstrom, 2008, p. 123). Dit neemt echter niet weg dat *machismo* mogelijk een rol kan spelen in de prevalentie van feminicide en haar straffeloosheid. Hierdoor wordt enerzijds de veronderstelling behouden die stelt dat *machismo* een rol speelt in het plegen van feminicide. Anderzijds wordt er geponereerd dat de patriarchale structuren die eventueel gelinkt zijn aan een *machismo* cultuur, een rol spelen in de zichtbaarheid van feminicide (Shalhoub-Kevorkian, 2004, p. 172). Zo stelt Shalhoub-Kevorkian (2004, p. 172) dat de patriarchale dominante overheid het geweld tegen de vrouw onzichtbaar maakt.

Daarenboven maakt feminicide volgens Campbell en Runyan (1998, p. 347) en De Schrijver (2008, p. 35) deel uit van haatcriminaliteit. Hier kan de vraag worden gesteld of *machismo* een rol speelt in de vooroordelen waarop de dader zich baseert om de vrouw als slachtoffergroep te kiezen? *Machismo* wordt zowel in de literatuur als in de interviews geassocieerd met de minderwaardige status van de vrouw (Bellino, 2009, p. 7; GHRC, 2009, p. 4; Mayo & Resnick, 1996, p. 257). Een respondent noemde zelfs *machismo* in combinatie met geweld, ‘*machismo* geweld’. Vermits zowel mannen als vrouwen feminicide kunnen plegen, kan de vraag worden gesteld of *machismo* ook een rol speelt bij vrouwelijke daders in het plegen van feminicide? Hoe dan ook, het vrouwelijk daderschap bij feminicide is een

onderbelicht thema in de literatuur dat verder onderzoek vereist (Campbell et al., 2007, p. 259; Muftic & Baumann, 2012, p.1).

Daarnaast kan de vraag worden geponeerd of vrouwen zich probeerden te verzetten tegen hun minderwaardige positie door voor zichzelf op te komen in organisaties? Zo zouden vrouwen in dit onderzoek maar ook in de literatuur belangrijk zijn geweest voor het sensibiliseren van gendergerelateerd geweld. Ball en collega's (1999, p. 83) stellen dat vrouwen niet enkel slachtoffers waren maar ook hervormers. Volgens respondenten zou het tegengaan van het mogelijk *machismo* eventueel zijn vergemakkelijkt doordat de vrouw een andere rol kreeg toebedeeld omwille van de mannelijke afwezigheid in het huishouden. Bijgevolg moesten vrouwen taken opnemen die niet tot hun traditionele gendertakenpakket hoorden, zoals zorgen voor de agricultuur, waardoor ze werden versterkt in hun positie. Dit komt ook overeen met de bevindingen van Stewart (2009, pp. 439-440) en Ball en collega's (1999, p. 84), die concludeerden dat de rol van de vrouw verder ging dan de traditionele rol in het huishouden.

Een volgende factor in Klugman's (2011, p. 158) werk heeft betrekking op 'impactsverandering'. Zij definieert dit als de lange termijn effecten die de levens en levensomstandigheden van de inwoners veranderen. Een impactsverandering lijkt niet aanwezig te zijn, omdat er geen beleid werd gevoerd en geen steun was voor het tegengaan van de straffeloosheid van feminicide (Klugman, 2011, p. 158; Reisman et al., 2007, pp. 22-23). Dientengevolge wordt de afwezigheid van een impactsverandering voorlopig aanvaard. Ook stelt een respondent dat er geen impactsverandering kan zijn omdat er nog steeds veel geweld op de vrouw is in hedendaags Guatemala, waarbij het straffeloosheidscijfer van feminicide 98% bedroeg in 2013 (Sanford, 2008, p. 105; X, 16.12.2014). Boyle (2014, p. 45, 57) voegt hier aan toe dat dit naoorlogse geweld niet gerelateerd is aan de burgeroorlog. Dit verklaart zij door te stellen dat andere actoren dan statelijke actoren verantwoordelijk zijn voor de hedendaags gepleegde feminicide. Volgens Boyle (2014, p. 57) en Halvorsen (2014, p. 425) zou de verantwoordelijkheid bijvoorbeeld liggen bij het partnergeweld en de criminele bendes. Bijgevolg zou het interessant zijn om in verder onderzoek, een typologie van feminicide te ontwikkelen om te kijken of feminicide verschilt afhankelijk van de context.

4.6. Overige factoren

Zoals in de resultatensectie, zullen ten slotte de overige factoren besproken worden die niet in de theorie van Klugman (2011) aan bod kwamen. Deze factoren hebben betrekking op: ‘amnestiewetgeving’, ‘sponsoring van de V.S.’, ‘democratisering’ en ‘militarisering’. Net omdat deze factoren niet werden vermeld in de theorie van Klugman (2011), werden er geen assumpties over deze factoren geformuleerd. Van deze vier factoren wordt enkel ‘democratisering’ volledig beschouwd als bevorderende factor voor het werk van ESBA-ngo’s. Ten tweede heeft ‘sponsoring van de V.S.’ zowel een belemmerende als bevorderende functie gehad voor ngo’s. Ten slotte werden ‘amnestiewetgeving’ en ‘militarisering’ volledig als belemmerend gecategoriseerd. Het beschouwen van deze overige factoren als belemmerend of bevorderend wordt in deze laatste alinea’s van de discussie verduidelijkt.

Een eerste factor is ‘amnestiewetgeving’. Deze factor werd ook aangehaald in de literatuurstudie waarbij werd gesteld dat deze de vervolging en bestraffing van delicten gepleegd tijdens de burgeroorlog onmogelijk maakte (Brett, 2016, p. 289; Cassel, 1997, p. 222; Pensky, 2008, p. 7; Roht-Arriaza, 2015, p. 350; X, 2015). Hoewel feminicide geen wettelijk erkend delict was tijdens de oorlog, kon de amnestiewetgeving wel delicten die mogelijks gerelateerd waren aan feminicide onbestraft laten.

Daarnaast zou de burgeroorlog tot een bepaalde hoogte niet mogelijk zijn geweest zonder sponsoring van de overheid van de Verenigde Staten. Uit de literatuur blijkt dat er een antiguerrillacampagne werd gevoerd met behulp van het leger van de V.S. onder het presidentschap van Julio César Méndez Montenegro in 1966 (Corum, 2011, p. 269; Stewart, 2009, p. 407; X, 2011a, p. 199). Echter, naast het sturen van manschappen, werd er ook financieel gesponsord. Deze financiële sponsoring nam volgens een respondent af omwille van twee redenen. Enerzijds reduceerde de sponsoring na het aantreden van President George Herbert Walker Bush. Hij had immers een andere kijk op de Guatemalteekse burgeroorlog dan zijn voorganger Ronald Reagan. Dienvolgens, kan dit tegelijkertijd worden beschouwd als een belemmerende en bevorderende factor. Anderzijds werd de sponsoring gereduceerd op het einde van de Koude Oorlog wegens financiële bekommernissen. De V.S. investeerde immers veel geld in de Centraal-Amerikaanse oorlogen.

Tevens was er volgens een respondent in de jaren 1980 sprake van een democratisch Guatemala, waardoor ngo’s zich openlijker konden organiseren. Dit komt overeen met de

literatuur die stelt dat de eerste vrije verkiezingen in 1985 werden georganiseerd met Vinicio Cerezo van de Christen Democraten (Democracia Cristiana Guatemalteca) als winnaar (Stewart, 2009, p. 409; X, 2011d, p. 364). Volgens diezelfde respondent was de democratisering een strategische zet van de Guatemalteekse overheid omdat het gepaard ging met een beter imago. Bijhorend, wordt de assumptie voorgelegd dat deze imagoverbetering de eventuele druk van andere landen of mensenrechtenorganisaties op Guatemala reduceerde. Ondanks de democratisering bleef de macht wel voornamelijk in handen van het leger. Dit wordt ook gesteld door Lentz (2014, p. 347) en Stewart (2009, p. 410) die in hun werk weergeven dat 75% van de macht nog bij de militairen lag ondanks dat politieke moorden eind 1980 afnamen. Zo zou de totale militarisering volgens een respondent er toe geleid hebben dat alle beslissingen waaronder de beslissing om te veroordelen, werden genomen door een militair. Dit verklaart volgens de respondenten (gedeeltelijk) het onvermogen om iets aan de straffeloosheid te doen van feminicide in Guatemala. Deze bewering komt overeen met die van de Waarheidscommissie die zegt dat de grondslag van de straffeloosheid lag in de militarisering (CEH, 1999, p. 24). Shalhoub-Kevorkian (2004, p. 173) voegt hier aan toe dat de militarisering ook het geweld ten aanzien van de vrouw liet toenemen. Militarisering zou dan ook niet neutraal zijn in termen van gender aangezien het gepaard gaat met bepaalde opvattingen over de vrouw en de man. Er zou dus zelfs sprake zijn van een militaire cultuur. Echter, moet de grens tussen een militaire cultuur en een *machismo* cultuur verduidelijkt worden in verder onderzoek.

DEEL 5: BESLUIT EN AANBEVELINGEN

In dit laatste deel wordt eerst een besluit geformuleerd waarin de onderzoeksvraag zal worden beantwoord. Daarna worden enkele aanbevelingen gegeven. Tevens wordt in bijlage 7 een nieuw conceptueel schema gepresenteerd met een bijhorende toelichting in bijlage 8.

5.1. Besluit

In deze sectie wordt het besluit toegelicht. Feminicide betekent in essentie het vermoorden van vrouwen omwille van hun vrouw-zijn. Deze feminicide zou zich in hoge mate manifesteren in Centraal-Amerika. Van al de landen in deze regio werd in dit onderzoek de focus gelegd op Guatemala. Meer bepaald staat Guatemala zowel in de media als in de statistieken bekend om haar hoog naoorlogse vrouwenmoordcijfer, dat gepaard zou gaan met een bijna volledige straffeloosheid. Volgens de literatuur zou dit feminicidefenomeen haar oorsprong vinden in het tactisch geweld dat werd gepleegd op de vrouw gedurende Guatemala's 36-jarige burgeroorlog, strekkende van 1960 tot 1996. Bijgevolg werd de straffeloosheid van feminicide bestudeerd tijdens de burgeroorlog om zo inzicht te verkrijgen in feminicide en haar straffeloosheid gepleegd na de burgeroorlog. Het bestuderen van die straffeloosheid werd gedaan aan de hand van *Self-beneficiary Social movement Advocacy NGO's* (ESBA-ngo). ESBA-ngo's zijn in dit werk niet-gouvernementele organisaties die een *advocacy* functie hebben om zo de praktijk en/of het beleid in Guatemala te veranderen. Zo voerde de Guatemalteekse staat een geweldsbeleid ten aanzien van iedereen die geassocieerd werd met het verzet. Omdat de overheid zowel in de interviews als in de literatuur wordt beschouwd als de grootste actor in het plegen van mensenrechtenschendingen, wordt in dit onderzoek voornamelijk gefocust op de statelijke feminicide. Dit is de feminicide die wordt gepleegd in naam van de overheid. De straffeloosheid van feminicide werd bestudeerd aan de hand van volgende onderzoeksvraag: Welke rol heeft het werk van ESBA-ngo's, die werden opgericht tijdens de burgeroorlog in de periode van 1960 tot 1996, gespeeld in het tegengaan van de straffeloosheid inzake feminicide gepleegd tijdens de burgeroorlog? Om de rol van het werk van ESBA-ngo's te achterhalen, werd de theorie van Klugman (2011) aangewend om zo Klugman's belemmerende en succesfactoren voor een succesvolle *advocacy* af te toetsen aan het werk van ESBA-ngo's in hun strijd tegen de straffeloosheid van feminicide. Deze factoren hebben betrekking op: 'organisatorische vermogen', 'steun', 'doelpubliek', 'kennis', 'consensus beleidskeuzes en probleemdefinitie', 'zichtbaarheid van de probleemdefinitie', 'sociale normen' en 'impactsverandering'.

In dit beschrijvende/explorerende kwalitatief onderzoek met Guatemala als gevalstudie, werd de centrale onderzoeksvraag onderzocht door middel van zes interviews. Het belangrijkste knelpunt om deze taak tot een goed einde te brengen, was het beperkt aantal *face-to-face* interviews. Hierdoor kon er slechts in drie interviews diepgaandere informatie verzameld worden. Bijgevolg, omwille van de beperkte informatie konden enerzijds niet alle veronderstellingen worden getest. Anderzijds werden in dit onderzoek assumpties moeilijk weerlegd. Dit maakt dat het besluit voorzichtig moet worden geïnterpreteerd.

Vervolgens zal een antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag. In deze masterproef wordt geconcludeerd dat ESBA-ngo's niet streden voor het tegengaan van de straffeloosheid van feminicide vermits zij met meer belemmerende dan succesfactoren werden geconfronteerd. Meer bepaald was er tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog geen consensus over het definiëren van de straffeloosheid van feminicide als probleem. Feminicide was eerder een onzichtbaar fenomeen vermits gendergerelateerde delicten in het algemeen niet werden waargenomen als gendergerelateerd delict. Er werd dus niet gekeken naar hoe bepaalde delicten de vrouw anders trof dan de man. Wel, was de succesfactor 'organisatorisch vermogen' in bepaalde mate aanwezig bij ESBA-ngo's. Zo hadden bepaalde ngo's aan de ene kant nog een adaptief vermogen tegenover de repressie waardoor ze verder konden functioneren. Aan de andere kant bemoeilijkte de repressie de factor 'organisatorisch vermogen' wegens het rechtstreekse geweld dat werd uitgeoefend op de organisatie, en het wantrouwen als gevolg van het geweld waardoor er eerder niet werd samengewerkt tussen ngo's onderling. Ook werd de communicatie van ESBA-ngo's bemoeilijkt wat een nadelig effect had op de sensibiliserende rol van deze ngo's. Ten vierde, heeft er geen verandering plaatsgevonden in sociale normen die gepaard gaan met het plegen van feminicide. Zo staat hedendaags Guatemala nog steeds bekend om zijn *machismo* klimaat. Een laatste factor van Klugman (2011, p. 158) heeft betrekking op 'impactsverandering' die tevens niet aanwezig leek te zijn tijdens de burgeroorlog. De factoren 'doelpubliek' en 'steun' konden niet worden getest.

Daarnaast kwamen er nog vier overige factoren aan bod die niet werden vermeld in de theorie van Klugman (2011) maar wel een rol speelden in het werk van ESBA-ngo's in de strijd tegen de straffeloosheid van feminicide. Hierbij zouden de factoren 'amnestiewetgeving' en 'militarisering van Guatemala' eerder belemmerend hebben gewerkt. 'De democratisering van Guatemala' werd daarentegen beschouwd als een bevorderende factor. Ten slotte is de

‘sponsoring van de V.S’ zowel een belemmerende als een bevorderende factor, waarbij het niveau van sponsoring afhankelijk lijkt te zijn van de financiële toestand en het leiderschap.

Uit zowel de overige factoren als de factoren van Klugman (2011) kan er voorzichtig worden geconcludeerd dat er geen directe actie werd ondernomen door ESBA-ngo’s om te strijden tegen de straffeloosheid van feminicide. Er was eerder een sensibiliseringproces over het geweld in algemene zin.

5.2. Aanbevelingen

Om het onderzoek af te ronden, zullen er nog enkele aanbevelingen worden geformuleerd. Deze aanbevelingen hebben betrekking op vier thema’s, namelijk: ‘feminicide als concept’, ‘de zichtbaarheid van feminicide’, ‘organisatorisch vermogen’ en ‘militarisering’.

Ten eerste wil deze studie een aantal aanbevelingen geven over onderzoek omtrent het feminicideconcept. Meer bepaald wil deze studie onderzoekers aanzetten om het feminicideconcept te verscherpen om zo de conceptuele toepassing in de praktijk vlotter te laten verlopen. Zo zijn enerzijds de criteria onduidelijk om te kunnen spreken van femicide/feminicide, en anderzijds is er een vaag verschil tussen femicide/feminicide en andere delicten, zoals genocide. Daarnaast moet feminicide en gendergerelateerd geweld in het algemeen meer worden onderzocht in oorlogscontext. Dit leunt aan bij de aanbeveling, die stelt dat er een feminicide-typologie moet worden ontwikkeld om zo een duidelijker beeld te verwerven over hoe feminicide contextueel kan verschillen.

Ten tweede wil deze studie opteren om het feminicideconcept zichtbaarder te maken bij beleidsmakers, onderzoekers, activisten enzovoort. Zo heeft de afwezigheid van het feminicideconcept een rol gespeeld in de onzichtbaarheid van feminicide tijdens de burgeroorlog. Dit betekent dat het benoemen van feminicide gepaard kan gaan met een heroriëntering van de actorperceptie op het delict. Daarnaast moet er ook worden gewaarschuwd voor de naïeve toepassing van het feminicidebegrip. Immers kan het *labelen* van feiten als feminicide stigmatiserend werken voor de mannelijke bevolking, aangezien de mannelijke bevolking in de literatuur eerder wordt geassocieerd met het plegen van feminicide. Dit houdt tevens in dat er meer onderzoek moet worden gevoerd naar de vrouwelijke daderrol.

Ten derde werd er voornamelijk gesensibiliseerd om de houding van actoren ten aanzien van het Guatemalteekse overheidsbeleid te veranderen. Maar is sensibiliseren op basis van kennis wel een goede strategie om de houding van actoren te wijzigen? Volgens Cohen (1995, p. iv) zou informeren niet genoeg zijn. Wat is dan wel een goede strategie? Dit zou verder onderzocht moeten worden. Daarnaast was het een goede zaak voor enkele ESBA-ngo's om zich in ballingschap te vestigen omwille van de repressie. Dit wordt dan ook aangemoedigd wanneer ngo's worden geconfronteerd met een repressieve omgeving. Immers door zich in een andere omgeving te plaatsen, kunnen er ook meer communicatiemogelijkheden beschikbaar zijn. Zo kunnen andere landen bijvoorbeeld op technologisch vlak meer ontwikkeld zijn waardoor sneller contacten kunnen worden gelegd met mensenrechtenorganisaties of internationale beleidsactoren. Ook wordt de fysieke integriteit meer gewaarborgd indien personen van organisaties via de technologie kunnen communiceren dan via persoonlijke ontmoetingen, zoals in Guatemala. Bovendien kan het zich verwijderen van het repressief klimaat tevens als gevolg hebben dat bepaalde organisaties zich veiliger voelen waardoor er minder wantrouwen is en sneller de stap wordt gezet richting samenwerking.

Ten vierde, zou militarisering gepaard gaan met een geweldsverhoging naar de vrouw. Meer bepaald zouden in de militaire cultuur specifieke opvattingen liggen ingebed over de vrouw en de man. Echter, moet de grens tussen een militaire cultuur en een *machismo* cultuur verduidelijkt worden in verder onderzoek. Ook wekt dit de nieuwsgierigheid op van waar deze opvattingen vandaan komen: Kiezen mannen die eerder zelf deze opvattingen hebben over de vrouw om in het leger te gaan? Of is er iets aan de legeropleiding waardoor opvattingen over de vrouw negatief worden beïnvloed? Dit zou tevens verduidelijkt moeten worden in verder onderzoek. Afhankelijk van het antwoord op bovenstaande vragen, kan er bijvoorbeeld worden *gescreend* op opvattingen in militaire toelatingsproeven, of kunnen er stappen worden ondernomen om de opleiding te veranderen of aan te passen.

Bovenstaande vier aanbevelingen brengen het onderzoek ten slotte bij een laatste opmerking. Desondanks er voorzichtig met de bevindingen moet worden omgesprongen, kunnen de in kaart gebrachte factoren een leidraad zijn om de strijd tegen de straffeloosheid te analyseren. Na de gemaakte analyse, kan er vervolgens worden ingespeeld op zowel de belemmerende

als bevorderende factoren om zo de straffeloosheid tegen te gaan. Vergeet niet: “Het hopen op straffeloosheid, is de grootste aanleiding om slechte dingen te doen” (Cicero, n.d.).²⁶

---

²⁶ Originele citaat: The hope of impunity, is the greatest inducement to do wrong.

Bibliografie

1. Regelgeving en reglementering

Conv. on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (19 december 1948), General Assembly of the United Nations.

Conv. of the Elimination of All Forms of Discrimination against women (1992).

General recommendation No. 19: Violence against Women from the Conv. of the Elimination of All Forms of Discrimination against women (1992).

2. Sociaal-wetenschappelijke bronnen

Alisic, E., Krishna, N. R., Groot, A., & Frederick, J. W. (2015). Children's mental health and well-being after parental intimate partner homicide: a systematic review. *Clinical Child Family Psychology Review*, 18, 328-345. doi: 10.1007/s10567-015-0193-7

Anderson, K. (1989). *Persecuting human rights monitors*. Verenigde Staten: Americas Watch.

Azziz-Baumgartner, E., Mckeown, L., Melvin, P., Dang, Q., & Reed, J. (2011). Rates of femicide in women of different races, ethnicities, and places of birth: Massachusetts, 1993-2007. *Journal of Interpersonal Violence*, 26 (5), 1077-1090. doi: 10.1177/0886260510365856

Baarda, B., van der Hulst, M., & De Goede, M. (2012). *Basisboek interviewen. Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews*. Nederland: Noordhoff Uitgevers.

Baines, E. K. (2000). Refuge and return: the challenges of transition for Guatemalan women's organizations. *Canadian Women Studies*, 19 (4), 115-120.

Ball, P. (1999). AAAS/CIIDH database of human rights violations in Guatemala. Geraadpleegd op website Human Rights Data Analysis Group: <https://hrdag.org/guatemala-ciidh-data/>

Ball, P., Kobrak, P., & Spirer, H. F. (1999). *State violence in Guatemala, 1960-1996: a quantitative Reflection*. Verenigde Staten: AAAS.

Baxter, P., & Jack, S. (2008). Qualitative case study methodology: study design and implementation for novice researchers. *The Qualitative Report*, 13 (4), 544-559.

Bellino, M. (2009). Femicide and silence in "postwar" Guatemala. *Women's Policy Journal of Harvard*, 7, 5-10.

Beltrán, A., & Freeman, L. (2007). Hidden in plain sight. Violence against women in Mexico and Guatemala. Geraadpleegd op website WOLA: <https://www.wola.org/sites/default/files/downloadable/Central%20America/past/ViolenceA Women.pdf>

- Berger, A. S. (2010). *Guatemaltecas: the women's movement, 1986-2003*. Verenigde Staten: University of Texas Press.
- Blue, S. A. (2005). Including women in development Guatemalan refugees and local NGO's. *Latin Americas Perspectives*, 32 (5), 101-117.
- Boesten, J. (2011). Terrorizing women. Femicide in the Americas. *Canadian Journal of Latin American & Caribbean Studies*, 36 (71), 293-295.
- Bosdriesz, H., & Wirken, S. (2014). An imperfect success. The Guatemalan genocide trial and the struggle against impunity for international crimes. *International Criminal Law Review*, 14 (6), 1067-1094.
- Boyle, M. J. (2014). *Violence after war: explaining instability in post-conflict states*. Verenigde Staten: Johns Hopkins University Press.
- Brett, R. (2016). Peace without social reconciliation? Understanding the trial of Generals Ríos Montt and Rodríguez Sánchez in the wake of Guatemala's genocide. *Journal of Genocide Research*, 18 (2-3), 285-303. doi: 10.1080/14623528.2016.1186955
- Brodhead, T. (1987). NGOs: In one year, out the other? *World Development*, 15, 1-6.
- Brown, A., & Reimer, M. (2014). The Elder statesman: George H. W. Bush in retrospect. *American Diplomacy*, 1-5.
- Burgerman, S. (2001). *Moral victories. How activists provoke multilateral action*. Verenigde Staten: Cornell University Press.
- Campbell, J. C., Glass, N., Sharps, P. W., Laughon, K., & Bloom, T. (2007). Intimate partner homicide. Review and implications of research and policy. *Trauma, violence and abuse*, 8 (3), 246-269.
- Campbell, J. C., & Runyan, C. W. (1998). Femicide. *Homicide Studies*, 2 (4), 347-352. doi: 10.1177/1088767998002004001
- Carey-Webb, A., & Benz, S. (1996). *Teaching and testimony. Rigoberta Menchú and the North American classroom*. Verenigde Staten: State University of New York Press.
- Cassel, D. (1997). Lessons from the Americas: guidelines for international response to amnesties for atrocities. *Law and Contemporary Problems*, 59 (4), 197-230.
- CATAPA, Wereldsolidariteit, & Steungroep voor Rechtvaardigheid en Vrede in Guatemala (2008). Politiek dossier. Een dossier samengesteld naar aanleiding van het bezoek van een officiële delegatie van 8 vakbondsvertegenwoordigers uit Guatemala. Geraadpleegd op website Wereldsolidariteit:
https://www.wereldsolidariteit.be/publicaties/andereartikels/item/download/67_5d9c08cfe2f4fd8830695512eea718cd

- CEH (1999). Memoria de silencio. Geraadpleegd op website American Association for the Advancement of Science: https://www.aaas.org/sites/default/files/migrate/uploads/mos_en.pdf
- CEH (2011). Acts of genocide. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 386-394). London: Duke University Press.
- Chew Sánchez, M. I. (2014). Femicide. Theorizing border violence. *Latin American Research Review*, 49 (3), 263-276. doi: 10.1353/lar.2014.0051
- Cohen, S. (1991). Talking about torture in Israel. *Tikkun*, 6 (6), 23-30.
- Cohen, S. (1995). *Denial and acknowledgement: the impact of information about human rights violations*. Jerusalem: The Hebrew University of Jerusalem Center for Human Rights.
- Corradi, C., Marcuello-Servós, C., Boira, S., & Weil, S. (2016). Theories of femicide and their significance for social research. *Current Sociology*, 64 (7), 975-995. doi: 10.1177/0011392115622256
- Debacker, J., Dreesen, S., Kolen, J., & Molenberghs, S. (2015). *Methodologie deel 1,2 en 3. Handleiding voor het refereren via het systeem van de American Psychological Association (APA) binnen de opleiding Criminologische Wetenschappen* (Onuitgegeven document). Leuven: KU Leuven.
- Decorte, T. (2010). Kwalitatieve data-analyse in het criminologisch onderzoek. In T. Decorte, & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 174-197). Leuven: Acco.
- Desai, V., & Potter, R. (2006). *Doing development research*. London: Sage Publications.
- De Schrijver, G. (2008). In nauwe schoentjes. Vrouwen in Midden-Amerika. Geraadpleegd op website Steungroep voor Rechtvaardigheid en Vrede in Guatemala: <http://users.skynet.be/am259751/fim/fim6.pdf>
- Doiron, F. (2010). Widows, mothers, activists. Indigenous Achí women's experiences of la violencia in Rabinal, Guatemala. *Journal of the Motherhood Initiative*, 1 (1), 77-90.
- Echeburúa, E., Fernández-Montalvo, J., de Corral, P., & López-Goñi, J. J. (2009). Assessing risk markers in intimate partner femicide and severe violence. A new assessment instrument. *Journal of Interpersonal Violence*, 24 (6), 925-939. doi: 10.1177/0886260508319370
- Fernández-Aballí, A. (2016). Advocacy for whom? Influence for what? Abuse of discursive power in international NGO online campaigns. *American Behavioral Scientist*, 60 (3), 360-377.
- Frantz, T. R. (1987). The role of NGOs in the strengthening of civil society. *World Development*, 15, 121-127.

- García-Del Moral, P. (2016). Transforming feminicidio: Framing, institutionalization and social change. *Current Sociology*, 64 (7), 1017-1035.
- Gellert, G. (1999). Migration and the displaced in Guatemala City in the context of a flawed national transformation. In L. N. North, & A. B. Simmons (Eds.), *Journeys of Fear: Refugee Return and National Transformation in Guatemala* (pp. 112-129). Canada: McGill-Queen's Press.
- Gen, S., & Wright, A. C. (2013). Policy advocacy organizations: a framework linking theory and practice. *Journal of Policy Practice*, 12 (3), 163-193. doi: 10.1080/15588742.2013.795477
- Gender Equality Observatory for Latin America and the Caribbean (2014). Femicide or feminicide. Geraadpleegd op website Gender Equality Observatory for Latin America and the Caribbean: <http://oig.cepal.org/en/indicators/femicide-or-feminicide>
- GHRC (2013). Fact sheet. Femicide and feminicide. Geraadpleegd op website GHRC: <http://www.ghrc-usa.org/wp-content/uploads/2011/12/Femicide-FACTsheet-2013.pdf>
- Godoy-Paiz, P. (2012). Not just "another woman": femicide and representation in Guatemala. *The Journal of Latin American and Caribbean Anthropology*, 17 (1), 88-109.
- Gonzales, S. (2013). Peace Brigades International (PBI) protects and aids Guatemalan Mutual Support Group (GAM), 1984-1989. Geraadpleegd op website Global Nonviolent Action Database: <http://nvdatabase.swarthmore.edu/content/peace-brigades-international-pbi-protects-and-aids-guatemalan-mutual-support-group-gam-1984->
- Halvorsen, R. (2014). Women caught in a culture of violence in Guatemala. *Nursing for Women's Health*, 18 (5), 425-428. doi: 10.1111/1751-486X.12151
- Hartzell, C. A. (2000). Latin America's civil wars: conflict resolution and institutional change. *Latin American Essays*, 19, 65-83.
- Henkin, A. H. (2000). *Honoring Human Rights*. Nederland: Kluwer Law International.
- Hirschauer, S. (2014). *The securitization of rape: women, war and sexual violence*. Verenigd Koninkrijk: Palgrave Macmillan.
- Holling, M. A. (2014). "So my name is Alma, and I am the sister of...": a feminicidio testimonio of violence and violent identifications. *Women's Studies in Communication*, 37 (3), 313-338.
- Jordan, L., & van Tuijl, P. (2000). Political responsibility in transnational NGO advocacy. *World Development*, 28 (12), 2051-2065.
- Keck, M., & Sikkink, K. (1998). *Activists beyond borders: advocacy networks in international politics*. New York: Cornell University Press.

- Klugman, B. (2011). Effective social justice advocacy: a theory-of-change framework for assessing progress. *Reproductive Health Matters*, 19 (38), 146-162. doi: 10.1016/S0968-8080(11)38582-5
- Layder, D. (1998). *Sociological practice: linking theory and social research*. London: Sage Publications.
- Lessa, F., Olsen, T., Payne, L., Pereira, G., & Reiter, A. (2014). Overcoming impunity: pathways to accountability in Latin America. *The International Journal of Transitional Justice*, 8, 75-96. doi: 10.1093/ijtj/ijt031
- Leys, M., Zaitch, D., & Decorte, T. (2010). De gevalstudie. In T. Decorte, & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 174-197). Leuven: Acco.
- Lucassen, P. L. B. J., & Hartman, O. T. C. (2007). *Kwalitatief onderzoek: praktische methode voor de medische praktijk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Martineau, J., Hannum, K., & Reinelt, C. (2007). *Handbook of leadership development evaluation*. San Francisco: Jossey-Bass/Center for Creative Leadership.
- Mathews, S., Jewkes, R., & Abrahams, N. (2015). 'So now I'm the man': intimate partner femicide and its interconnections with expressions of masculinities in South Africa. *Brittisch Journal of Criminology*, 55, 107-124. doi: 10.1093/bjc/azu076
- Mayo, Y. Q., & Resnick, R. P. (1996). The impact of machismo on Hispanic women. *Affilia*, 11 (3), 257-277.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook. Qualitative data analyses*. Verenigde Staten: Sage Publications.
- Molden, B. (2016). The reconciliation trap: disputing genocide and the land issue in postwar Guatemala. *Journal of Genocide Research*, 18 (2-3), 323-342. doi: 10.1080/14623528.2016.1186958
- Mortelmans, D. (2010). Het kwalitatief onderzoeksdesign. In T. Decorte, & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 174-197). Leuven: Acco.
- Muftić, L. R., & Baumann, L. M. (2012). Female versus male perpetrated femicide: an exploratory analysis of whether offender gender matters. *Journal of Interpersonal Violence*, 27 (14), 2824-2844. doi: 10.1177/0886260512438282
- Nelson, M. D. (1998). *A finger in the wound. Body politics in quincennial Guatemala*. Verenigde Staten: University of California Press.
- Nowak, M. (2012). Femicide: a global problem. *Research Notes Armed Violence*, 14, 1-4.
- O'Donnell, J. (1990). *Words and concepts you need to know. Where they come from, what they mean. Word Gloss*. Ierland: Aston Colour Press Limited.

- Paz y Paz Bailey, C. (2006). Guatemala. Gender and reparations for human rights violations. In R. Rubio-Marín (Ed.), *What Happened to the Women? Gender and Reparations for Human Rights Violations* (pp. 92-135). New York: Social Science Research Council.
- Pensky, M. (2008). Amnesty on trial: impunity, accountability, and the norms of international law. *Ethics & Global Politics, 1* (1-2), 1-40. doi: 10.3402/egp.v1i1.1816
- Pilisuk, M., & Rountree, J. A. (2005). *Who benefits from global violence and war. Uncovering a destructive system*. Verenigde Staten: Greenwood Publishing Group.
- Prieto-Carrón, M., Macdonald, T., & Macdonald, M. (2007). No more killings! Women respond to femicides in Central America. *Gender & Development, 15* (1), 25-40. doi: 10.1080/13552070601178849
- Reisman, J., Gienapp, A., & Stachowiak, S. (2007). *A guide to measuring advocacy and policy*. Seattle: Organizational Research Services.
- Rodríguez, N., & Jonas, S. (2015). *Guatemala-U.S. migration. Transforming regions*. Verenigde Staten: University of Texas Press.
- Roht-Arriaza, N. (2015). After amnesties are gone: Latin American national courts and the new contours of the fight against impunity. *Human Rights Quarterly, 37* (2), 341-382. doi: 10.1353/hrq.2015.0032
- Ross, J. (2013). Advocacy. A guide for small and diaspora NGOs. Geraadpleegd op website INRAC: https://www.inrac.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/09/Advocacy_A-Guide-for-Small-and-Diaspora-Organisations-1.pdf
- Russel, D. E. H., & Radford, J. (1992). Introduction. In D. E. H. Russel, & J. Radford (Eds.), *Femicide: the politics of woman killing* (pp. 3-12). New York: Twayne.
- Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1996). The international classification of nonprofit organizations. Geraadpleegd op website Center for Civil Society Studies: http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2011/09/CNP_WP19_1996.pdf
- Salgado, M. P. C. (2016). Femicide in Mexico: an approach through academic, activist and artistic work. *Current Sociology, 64* (7), 1054-1070. doi: 10.1177/0011392116637894
- Sánchez, J. S. (2008). Doctrines regarding "the fight against impunity" and "the victim's right for the perpetrator to be punished". (Symposium: Victims and the Criminal Justice System). *Pace Law Review, 28* (4), 865-884.
- Sanford, V. (2008). From genocide to feminicide: impunity and human rights in twenty-first century Guatemala. *Journal of Human Rights, 7* (2), 104-122. doi: 10.1080/14754830802070192

- Sela-Shayovitz, R. (2010). The role of ethnicity and context: intimate femicide rates among social groups in Israeli society. *Violence Against Women*, 16 (12), 1424-1436. doi: 10.1177/1077801210389579
- Shalhoub-Kevorkian, N. (2004). Racism, militarisation and policing: police reactions to violence against Palestinian women in Israel. *Journal for the Study of Race, Nation and Culture*, 10 (2), 171-193. doi: 10.1080/1350463042000227344
- Shaw, R. (2001). *The activist's handbook. A primer*. Verenigde Staten: University of California Press.
- Shaw, C. (2010). *The campaign manager. Running and winning local elections*. Verenigde Staten: Westview Press.
- Sikkink, K. (2011). *The justice cascade. How human rights prosecutions are changing world politics*. New York : Norton.
- Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research: a practical handbook*. Los Angeles: Sage.
- Simon, J. (1988). *Closing the space: human rights in Guatemala May 1987- October 1988*. Verenigde Staten: Americas Watch.
- Stamatel, J. P. (2016). The effects of detrimental drinking patterns and drug use on female homicide victimization rates across Europe. *Current Sociology*, 64 (7), 1090-1107. doi: 10.1177/0011392115617815
- Starling, S. (2010). Monitoring and evaluating advocacy: lessons from Oxfam GB's Climate Change campaign. *Development in Practice*, 20 (2), 277-286. doi: 10.1080/09614520903564215
- Steenkamp, C. (2011). In the shadows of war and peace: making sense of violence after peace accords. *Conflict, Security & Development*, 11 (3), 357-383. doi: 10.1080/14678802.2011.593813
- Steinberg, G.M. (2011). The politics of NGO's, human rights and the Arab-Israel conflict. *Israel Studies*, 16 (2), 24-54.
- Stewart, A., & MacIntyre, G. (2013). *Advocacy: models and effectiveness*. Schotland: Institute for Research and Innovation in Social Services.
- Stout, K. (1992). Intimate femicide: an ecological analysis. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 29, 29-50.
- Suarez, J., & Jordan, M. (2007). Three thousand and counting: a report on violence against women in Guatemala. Geraadpleegd op website GHRC: <http://www.ghrc-usa.org/Programs/ForWomensRighttoLive/ThreethousandandCounting,AREportonViolenceAgainstWomeninGuatemala.pdf>
- Sykes, M., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: a theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22 (6), 664-670.

- Vanthuyne, K. (2009). Becoming Maya? The politics and pragmatics of “being Indigenous” in postgenocide Guatemala. *Political and Legal Anthropology Review*, 32 (2), 195-217.
- Varona, G. (2013). The meaning of impunity: what do victims, offenders and society think of restorative encounters in the context of ETA terrorism in Spain? *Restorative Justice*, 1 (2), 215-243. doi: 10.5235/20504721.1.2.215
- Velasco, N. J. (2008). The Guatemalan femicide: an epidemic of impunity. *Law and Business Review of the Americas*, 14 (2), 397-423.
- Vitell, S. J., & Grove, S. J. (1987). Marketing ethics and the techniques of neutralization. *Journal of Business Ethics*, 6 (6), 433-438.
- Volk, S. S. (2015). The historiography of femicide in Ciudad Juárez. Critical and revisionist approaches. *Journal of the International Association of Inter-American Studies*, 8 (2), 20-45.
- Vranckx, R., & Longman, C. (2009). Opinie. Gender gerelateerd geweld en femicidewetgeving in Latijns-Amerika. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 4, 71-77.
- Weil, S. (2016). Making femicide visible. *Current Sociology*, 1 (14), 1-14. doi: 10.1177/0011392115623602
- Whiteoak, A. E. (2015). Review: the securitization of rape: women, war and sexual violence. *Journal of Gender Studies*, 24 (6), 707-708. doi: 10.1080/09589236.2016.1090555
- Widmer, M., & Pavesi, I. (2016). A gendered analysis of violent deaths. *Research Notes Armed Violence*, 63, 1-8.
- Wikstrom, P. O. (2008). In search of causes and explanations of crime. In R. D. King, & E. Wincup (Eds.), *Doing Research on Crime and Justice* (pp. 117-137). Oxford: Oxford University Press.
- Wright, M. W. (2013). Femicidio, narcoviolence, and gentrification in Ciudad Juárez: the feminist fight. *Environment and Planning D: Society and Space*, 31 (5), 830-845.
- Yaziji, M., & Doh, J. (2009). *NGO's and corporations. Conflict and collaboration*. New York: Cambridge University Press.
- Zaitch, D., Mortelmans, D., & Decorte, T. (2010). Participerende observatie in de criminologie. In T. Decorte, & D. Zaitch (Eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 174-197). Leuven: Acco.

3. Niet-wetenschappelijke bronnen

- CALDH (n.d.). Centro de Acción Legal de los Derechos Humanos [informatie website]. Geraadpleegd op <https://www.insightonconflict.org/conflicts/central-america/peacebuilding-organisations/caldh/>
- CIA (2011a). A plan for assassination. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 242-245). London: Duke University Press.
- CIA (2011b). Denied in full. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 256-261). London: Duke University Press.
- Cicero, M. T. (n.d.). Cicero quote [informatie website]. Geraadpleegd op <http://izquotes.com/quote/362555>
- CIIDH (n.d.). Centro Internacional para Investigaciones en Derechos Humanos [informatie website]. Geraadpleegd op <http://www.internationalbudget.org/groups/centro-internacional-para-investigaciones-en-derechos-humanos-ciidh/>
- Corstange, M. D. (2000). Guatemala: the party system from 1963 to 2000 [informatie website]. Geraadpleegd op <http://www.janda.org/ICPP/ICPP2000/Countries/4-CentralAmerica/44-Guatemala/Guatemala63-00.html>
- Corum, J. S. (2011). Guatemala and Vietnam. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 269-270). London: Duke University Press.
- Cullather, N. (2011). Operation PBSUCCESS. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 230-237). London: Duke University Press.
- Driver, A. (2012). The femicide debate [informatie website]. Geraadpleegd op <http://www.womensmediacenter.com/feature/entry/the-femicide-debate>
- Education Working Group (z.d.). De holocaust, genocide en misdaden tegen de menselijkheid. Geraadpleegd op website International Holocaust Remembrance Alliance: http://www.holocaustremembrance.com/sites/default/files/dutch_holocaust_and_other_genocides_0.pdf
- EIGE (n.d.). Forms of gender-based violence [informatie website]. Geraadpleegd op <http://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-gender-based-violence/forms-gender-based-violence>
- FAR, EGP, ORPA, & URNG (2011). Guerilla armies of the poor. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 335-339). London: Duke University Press.
- GAM (n.d.). Grupo de Apoyo Mutuo (GAM) [informatie website]. Geraadpleegd op <http://www.worldcoalition.org/Grupo-de-Apoyo-Mutuo.html>

- GGM (s.f.). ¿Quiénes somos? [informatie website]. Geraadpleegd op <http://ggm.org.gt/quienes-somos/>²⁷
- GHRC (n.d.). Guatemala Human Rights Commission/USA. ... Working for human rights in Guatemala since 1982. GHRC History [informatie website]. Geraadpleegd op <http://www.ghrc-usa.org/AboutGHRC/GHRCHistory.htm>
- GHRC (2009). Guatemala's femicide law: progress against impunity? Geraadpleegd op website: GHRC: http://www.ghrc-usa.org/Publications/Femicide_Law_ProgressAgainstImpunity.pdf
- Global Ministries (2014). National Coordinator of Widows of Guatemala [informatie website]. Geraadpleegd op <http://www.globalministries.org/lac/projects/dignity-for-the-victims-of-the-i.html>
- Google Maps (05.05.2017). Guatemala [kaartendienst Google]. Geraadpleegd op <https://www.google.be/maps/place/Guatemala/@15.7663602,-92.4761255,7z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x8588135036e7506b:0x35982b375b84d5bb!8m2!3d15.783471!4d-90.230759>
- Guevara, C. (2002). *Guerrilla warfare*. Verenigde Staten: Rowman & Littlefield Publishers.
- Guinan, J. (08.04.2015). *Guatemala's women relive violence*. CNN. Geraadpleegd op <http://edition.cnn.com/2015/04/02/world/iyw-guatemala-gender-violence/>
- Human Rights Watch (1991). Guatemala: slaying of rights activists, impunity prevail under new government. Geraadpleegd op website Human Rights Watch: <https://www.hrw.org/legacy/reports/pdfs/g/guatemla/guatemal914.pdf>
- Human Rights Watch (1994). Human rights in Guatemala during President De Leon Carpio's first year. Geraadpleegd op website Human rights Watch: <https://www.hrw.org/report/1994/06/01/human-rights-guatemala-during-president-de-leon-carpio-first-year-0>
- IACHR (2015). Situation on human rights in Guatemala: diversity, inequality and exclusion. Country report Guatemala. Geraadpleegd op website Organization of American States: <http://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/guatemala2016-en.pdf>

---

²⁷ In een document verkregen van de Katholieke Universiteit Leuven ter ondersteuning van het vak methodologie, wordt vermeld dat ontbrekende informatie omtrent het jaartal moet worden ingevuld door de afkorting 'z.d.' (zonder datum) voor Nederlandstalige bronnen en 'n.d.' (*no date*) voor Engelstalige bronnen. Echter werd in dit document niets vermeld over Spaanstalige bronnen. Hierdoor zal de afkorting 's.f.' worden gebruikt, wat betekent *sin fecha* dat in het Nederlands 'zonder datum' betekent (Debacker, Dreesen, Kolen & Molenberghs, 2015, p. 21).

- IAP (2014). Prosecuting hate crimes: a practical guide. Geraadpleegd op website Organization for Security and Co-operation in Europe: <http://www.osce.org/odihr/prosecutorsguide?download=true>
- Konefal, B. (2011). Blood in our throats. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 327-334). London: Duke University Press.
- Lentz, H. M. (2014). *Heads of states and governments. A worldwide encyclopedia of over 2.300 leaders, 1945 through 1992*. London: Routledge.
- McAllister, C. (2011). An Indian dawn. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 352-359). London: Duke University Press.
- MESECVI (2008). Declaration on femicide. Geraadpleegd op website Organization of American States: <http://www.oas.org/es/mesecvi/docs/declaracionfemicidio-en.pdf>
- NISGUA (n.d.). About us [informatie website]. Geraadpleegd op <http://nisgua.org/about/>
- Onyanga-Omara J., & Gomez, A. (01.12.2016). *Colombia's congress ratifies peace deal with FARC rebels*. USA Today. Geraadpleegd op <http://www.usatoday.com/story/news/world/2016/11/30/colombia-farc-rebelscongress/94706128/>
- PBI (n.d.). History of PBI in Guatemala [informatie website]. Geraadpleegd op <http://www.pbi-guatemala.org/los-proyectos/pbi-guatemala/sobre-pbi-guatemala/historia-del-proyecto/?L=1>
- Piette, C. (05.12.2015). *Where women are killed by their own families*. BBC. Geraadpleegd op <http://www.bbc.com/news/magazine-34978330>
- Red Feminista Centroamericana contra la Violencia hacia las Mujeres (2016). La Red [informatie website]. Geraadpleegd op: <http://www.redfeminista-noviolenciaca.org/node/3>
- Smets, H. (z.d.). Guatemala [informatie website]. Geraadpleegd op <http://www.fairtourism.nl/guatemala/>
- Smith, C. A. (2011). Anthropology discovers the Maya. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 185-191). London: Duke University Press.
- Stewart, L. (2009). *Rough guide. Guatemala*. New York: Rough Guides.
- UNAMG (s.f.). Tribunal de Conciencia [informatie website]. Geraadpleegd op <http://unamg.org/tribunal-de-conciencia>
- WHO (2012). Understanding and addressing violence against women. Femicide. Geraadpleegd op website WHO: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/77433/1/WHO_RHR_12.35_eng.pdf
- X. (2011a). Ten years of spring and beyond. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 197-200). London: Duke University Press.

- X. (2011b). Roads to revolution. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 281-285). London: Duke University Press.
- X. (2011d). Intent to destroy. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 361-365). London: Duke University Press.
- X. (2011e). Introduction. In G. Grandin, T. D. Levenson, & E. Oglesby (Eds.), *The Guatemala Reader* (pp. 1-9). London: Duke University Press.
- X. (16.12.2014). Femicide and impunity: a humanitarian crisis in Central America, and a growing problem worldwide [informative website]. Geraadpleegd op <https://viacampesina.org/en/index.php/main-issues-mainmenu-27/women-mainmenu-39/1715-femicide-and-impunity-a-humanitarian-crisis-in-central-america-and-a-growing-problem-worldwide>
- X. (2015). Juridisch woordenboek [informatie website]. Geraadpleegd op <http://www.juridischwoordenboek.be/woordenboekBeafw.html#2494>
- X. (20.05.2017). Koude Oorlog samenvatting [informative website]. Geraadpleegd op <http://www.koude-oorlog.nl/>
- X. (z.d.). Nederlands woordenboek: guerrilla [informatie website]. Geraadpleegd op <http://www.woorden.org/woord/guerrilla>

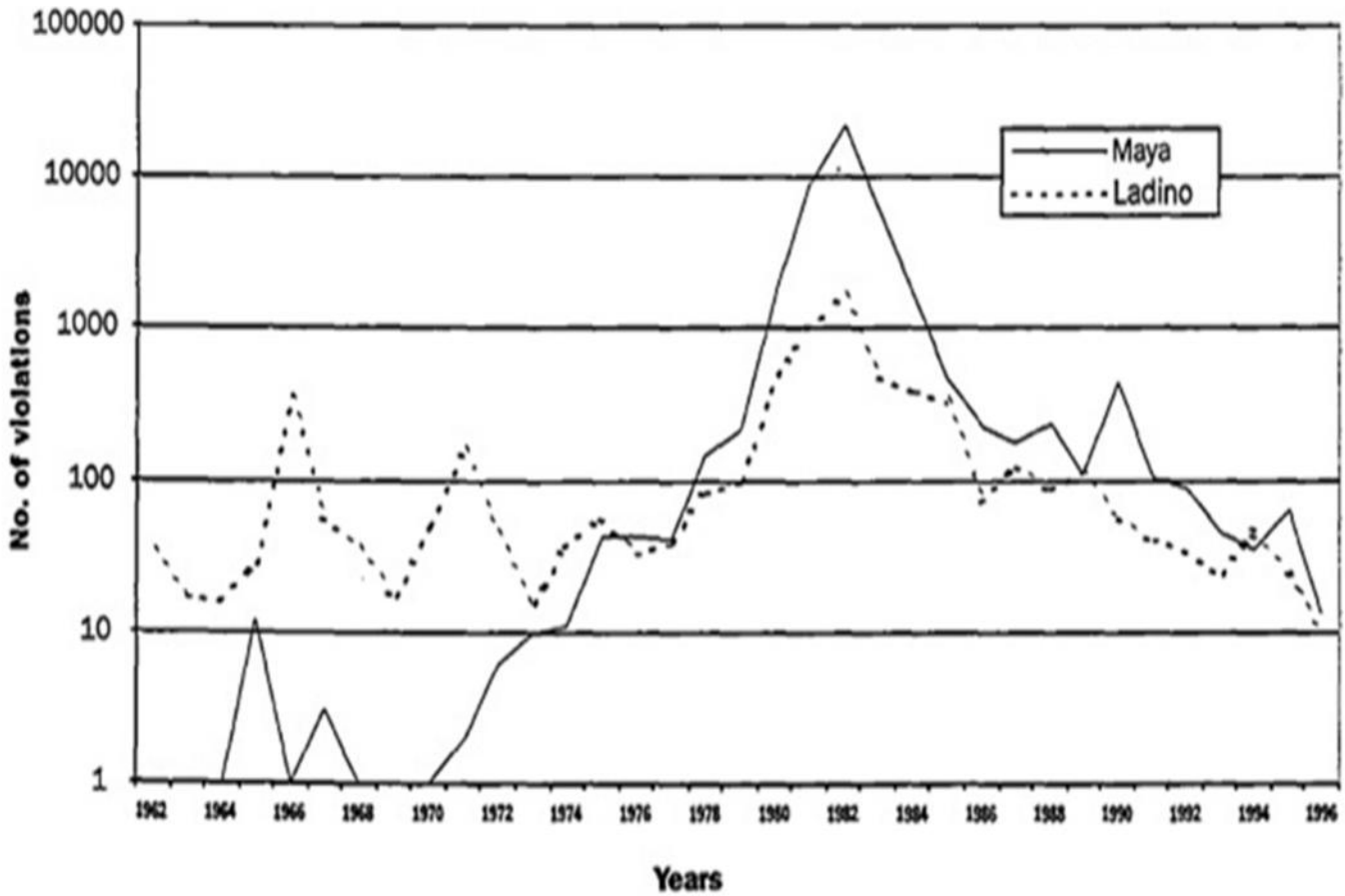
Lijst van bijlagen

Bijlage 1. Tabel inzake de Latijns-Amerikaanse burgeroorlogen, 1945 tot 2016

<i>case</i>	<i>datum</i>
Argentinië	15/06/1995-19/06/1995
Bolivia	9/04/1952-11/04/1952
Colombia	april 1948 tot mei 1957 maart 1984 tot 2016
Costa Rica	12/03/1948 tot 17/04/ 1948
Cuba	15/06/1958 tot 2/01/ 1959
Dominicaanse Republiek	25/04/ 1965 tot 31/08/ 1965
El Salvador	1/07/ 1979 tot 16/01/1992
Guatemala	18/06/ 1954 tot 29/06/1954 1960 tot 29/12/1996
Nicaragua	9/09/1978 tot 19/07/1979 November 1981 tot augustus 1989
Paraguay	30/03/ 1947 tot 20/08/ 1947
Peru	mei 1980 tot 12/09/1992

Bron: Samengesteld door Debecker op basis van Hartzell, 2000, p. 79 en Onyanga-Omara, 01.12.2016, para. 1

Bijlage 2. Figuur inzake het totaal aantal mensenrechtenschendingen en geweldsplegingen per etnische groep (Guatemala 1962-1996)

SOURCE: CEH Database

NOTE: The lines of the vertical scales – number of violations – follow a progression of multiples of ten.

Bron: CEH, 1999, p. 85

Bijlage 3. Tabel inzake de chronologische verantwoording voor de niet-opname van organisaties/ngo's

Organisatie	Functie	Reden van het niet opnemen van de organisatie/ngo
Vereniging van Universiteitsstudenten (<i>Asociación de Estudiantes Universitarios</i> AEU) van de Universiteit van San Carlos	In 1966 ijverde ze voor de vrijlating van gedetineerden, oppositiepartijen en vakbondsleiders (Americas Watch, 1989, pp. 43-45; Ball et al., 1999, p. 16).	Op basis van deze beschrijving lijken ze geen <i>advocacy</i> functie uit te oefenen, maar eerder dienstverlening voor enkele mensen uit een doelgroep (Ross, 2013, p. 2; Yaziji & Doh, 2009, p. 9).
Nationale Front tegen Geweld	De organisatie is ontstaan in 1970. In deze organisatie zaten oppositieleiden, kerkgroepen, arbeidsorganisaties en leden van universiteiten (Ball et al., 1999, p. 19; Pilisuk & Rountree, 2005, p. 19).	Over deze organisatie werd geen verdere informatie gevonden, waardoor er niet geweten is wat de specifieke taken en doelen van deze organisatie waren. Bijgevolg kan het concept 'ESBA-ngo's' niet worden toegepast.
Nationale Mensenrechtencommissie	Ontstaan in de Jaren 1970 (Americas Watch, 1989, p. 44; Ball et al., 1999, p. 4).	Omwille van de bedreiging door de overheid en de verdwijning van zijn oprichtster Irma Flaquer, werd de organisatie niet meer voortgezet (Americas Watch, 1989, p. 44). Omwille van de stopzetting van de organisatie en het gebrek aan informatie, kon er niet worden nagegaan of het concept 'ESBA-ngo's' van toepassing was.
Commissie voor Familieleden van Verdwenen Personen	In het begin van de jaren 70 werd deze organisatie opgericht door de AEU (Ball et al.,	Deze organisatie moest zijn werking stopzetten door de moord op oprichter Edmundo Guerra Theilheimer

---

1999, p. 4).

in maart 1974 (Americas Watch, 1989, p. 44).
Omwille van de stopzetting van de organisatie en het gebrek aan informatie kon er niet worden nagegaan of het concept 'ESBA-ngo' van toepassing was.

Wederzijdse Steungroep (*Grupo de Apoyo Mutuo* GAM)

Door de zware repressie begin 1980, was er geen ESBA-ngo die in Guatemala zelf functioneerde, met uitzondering van GAM (Simon, 1988, p. 66; Ball et al., 1999, p. 5; Human Rights Watch, 1991, p. 6). Meer concreet wilde het vermiste slachtoffers identificeren (Americas Watch, 1989, p. 46; Burgerman, 2001, pp. 68-69). Deze organisatie bracht zowel landelijke als stedelijke slachtoffers samen om de overheid te confronteren met de vermiste familieleden (Ball et al., 1999, p. 28; GAM, n.d.)

GAM lijkt op basis van de geraadpleegde literatuur eerder een dienstverlening-ngo.

Vereniging voor de Vooruitgang van de Sociale Wetenschappen in Guatemala (*Asociación para el Avance de las Ciencias Sociales en Guatemala* AVANCSO)

In 1986 werd deze organisatie opgericht (Desai & Potter, 2006, p. 223). Deze organisatie was één van de leidende onderzoekscentra in Guatemala tijdens de burgeroorlog. Het onderzocht mensenrechtenschendingen. Naar aanleiding van onderzoek naar Guatemalteken

Op basis van de beschrijving is de functie van deze organisatie enkel om onderzoek te verrichten. Bijgevolg wordt deze organisatie niet gezien als ESBA-ngo.

---

die omwille van het geweld vluchtten, werd oprichtster Myrna Mack vermoord. Hierdoor werd onderzoek naar dit thema in AVANCSO stopgezet (Gellert, 1999, p. 124).

Centrum voor Onderzoek, Studie en Promotie van Mensenrechten (<i>Centro de Investigación, Estudio y Promoción de los Derechos Humanos en Guatemala</i> CIEPRODH)	In 1987 werd dit onderzoekscentrum opgericht (Simon, 1988, p. 73; Americas Watch, 1989, pp. 52-53). Meer specifiek realiseerde het discussiegroepen in steden en verwezenlijkte het mensenrechtencomités (Simon, 1988, p. 73; Americas Watch, 1989, pp. 52-53; Burgerman, 2001, 69)	Deze organisatie lijkt eerder, zoals de literatuur beschrijft, op een onderzoekscentrum dan een ngo. Tevens lijkt dit centrum ook geen <i>advocacy</i> functie uit te oefenen.
---	---	--

Guatemaleekse Vrouwengroep (<i>Grupo Guatemalteco de Mujeres</i> GGM)	In 1988 ontstond deze organisatie naar aanleiding van een discussie over 'geslacht' bij de Guatemaleekse vrouwen en de vrouwen die naar Mexico vluchtten (GGM, s.f.). In de jaren 1990 veranderde GGM haar focus naar huiselijk geweld waarbij ze een opvangcentrum voor vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld oprichtte (Berger, 2010, pp. 97-108).	Deze ngo lijkt eerder een dienstverlening-ngo.
--	---	--

Internationaal Centrum voor Onderzoek naar Mensenrechten	Daarnaast werd in 1993 het CIIDH opgericht. Dit centrum ondersteunde slachtoffers van de	Deze organisatie lijkt eerder, zoals de literatuur beschrijft, op een onderzoekscentrum dan een ngo.
--	--	--

(*Centro Internacional Para Investigaciones en Derechos Humanos* CIIDH) burgeroorlog. Tevens onderzocht het Tevens lijkt dit centrum ook geen *advocacy* functie uit mensenrechteninbreuken (CIIDH, n.d.). De te oefenen maar eerder dienstverlening. commissie werd gevormd door de bevolking van Quiché (Human Rights Watch, 1994, p. 62).

Familieleden van Gevangenen en Vermisten (*Familiares de los desaparecidos* FAMDEGUA) De functie van de organisatie was om vermisten te zoeken, lijken op te graven en vervolgens deze te begraven (Ball et al., 1999, p. 31, 70; Paz y Paz Bailey, 2006, p. 101). Dit lijkt eerder een ngo te zijn die aan dienstverlening doet.

Vereniging voor de Integrale Ontwikkeling van Slachtoffers van Geweld in de Verapaces, Maya Achí (*Association for the Integral Development of the Victims of the Violence in the Verapaces, Maya Achí* ADIVIMA) Deze ngo werd in 1994 opgericht door weduwen van Rabinal. ADIVIMA verzamelde getuigenissen en wilde slachtoffers tot spreken aanzetten (Doiron, 2010, p. 85, 88). ADIVIMA lijkt eerder een organisatie te zijn die aan dienstverlening doet.

Bijlage 4a. Interviewschema: Nederlands

Hallo,

Mijn naam is Emma Debecker. Ik studeer criminologie aan de KU Leuven. Voor mijn thesis bestudeer ik de straffeloosheid rond feminicide gepleegd tijdens de burgeroorlog van 1960 tot 1996. Ik wil u heel hard bedanken om tijd vrij te maken om mijn vragen te beantwoorden! Het interview omvat vier hoofdthema's. Ten eerste zou ik graag uw definitie van feminicide weten of de definitie die u in uw werk/organisatie hanteert. Tevens zou ik u graag willen bevragen over het voorkomen van feminicide tijdens de burgeroorlog. Ten tweede wil ik u bevragen over de rol van de overheid in het bestraffen van feminicide tijdens de burgeroorlog. Ten derde zou ik het interview willen eindigen met enkele zeer belangrijke vragen over de rol van ngo's/ non-gouvernementele organisaties inzake de strijd tegen de straffeloosheid van feminicide. Ten slotte zou ik u een laatste vraag willen stellen in verband met een verdere doorverwijzing naar andere contactpersonen.

Vervolgens ga ik praten over enkele voorwaarden waar ik mezelf aan ga houden voor deze masterproef. Ten eerste, zal ik uw identiteit verborgen houden ten aanzien van derden door bijvoorbeeld uw naam of persoonlijke kenmerken niet te vermelden. Ten tweede zou ik het interview graag willen opnemen met uw toestemming? De opnames zullen het mogelijk maken om het interview te transcriberen of uit te typen. Deze transcripties die worden gemaakt op basis van de opnames, zullen mij helpen om de informatie die u mij geeft diepgaand te analyseren. Na de analyse, zullen de opnames verwijderd worden. Verder zal enkel informatie verwerkt worden in de thesis met uw toestemming. Indien u bepaalde informatie niet in de thesis wenst, laat dit zeker duidelijk weten. Heeft u nog vragen?

A. Definitie en prevalentie feminicide

1. Hoe zou u feminicide definiëren?
2. Werd er tijdens de burgeroorlog in Guatemala, feminicide gepleegd op de vrouw?
  - Ja, kan u uw antwoord verduidelijken waarom u meent dat er feminicide op de vrouw werd gepleegd tijdens de burgeroorlog? (*Ga naar thema 2, vraag 1*)

- Neen, kan u verduidelijken waarom u meent dat er geen feminicide op de vrouw werd gepleegd? Werden er andere delicten op de vrouw gepleegd, andere dan feminicide? (*Ga naar thema 2, vraag 2*)

B. Rol van de overheid inzake het tegengaan van de straffeloosheid omtrent feminicide

1. Heeft de overheid iets al dan niet strafrechtelijk gedaan tijdens de burgeroorlog aan feminicide gepleegd op de vrouw?
  - Ja, wat heeft de overheid al dan niet strafrechtelijk gedaan tijdens de burgeroorlog aan feminicide gepleegd op de vrouw? (*Ga naar thema 3, vraag 1*)
  - Neen, waarom heeft de overheid al dan niet strafrechtelijk ingegrepen op feminicide gepleegd op de vrouw? (*Ga naar thema 3, vraag 1*)
2. Deze vraag geldt enkel voor diegenen die bij de eerste vraag hebben geantwoord dat er geen feminicide werd gepleegd tijdens de burgeroorlog. Heeft de overheid al dan niet strafrechtelijk ingegrepen tijdens de burgeroorlog op delicten die werden gepleegd op de vrouw, andere dan feminicide?

Ja, wat heeft de overheid al dan niet strafrechtelijk gedaan tijdens de burgeroorlog aan delicten die werden gepleegd op de vrouw, andere dan feminicide? (*Ga naar thema 3, vraag 2*)

Neen, waarom heeft de overheid al dan niet strafrechtelijk ingegrepen? (*Ga naar thema 3, vraag 2*)

C. Rol van ngo's in de straffeloosheid van feminicide

1. Hebben ngo's, tijdens de burgeroorlog, iets gedaan aan de straffeloosheid aangaande feminicide gepleegd op de vrouw?

Ja:

- Wat hebben deze ngo's gedaan om iets aan feminicide, die werd gepleegd tijdens de burgeroorlog, te doen?
- Welke factoren hebben bijgedragen aan het werk van die ngo's in hun strijd tegen de straffeloosheid ten aanzien van feminicide?
- Welke factoren hebben het werk van die ngo's belemmerd in hun strijd tegen de straffeloosheid ten aanzien van feminicide? (*Ga naar thema 4*).

Neen:

- Waarom hebben ngo's tijdens de burgeroorlog niets gedaan aan feminicide?
- Op welke andere thema's inzake de vrouw tijdens de burgeroorlog, focusten ngo's zich? (*Ga naar thema 4*)

2. Deze vraag geldt enkel voor diegene die bij de eerste vraag hebben geantwoord dat er geen feminicide werd gepleegd tijdens de burgeroorlog. Hebben ngo's tijdens de burgeroorlog iets gedaan aan delicten die werden gepleegd op de vrouw, andere dan feminicide?

▫ Ja:

- Wat hebben deze ngo's gedaan tijdens de burgeroorlog om iets te doen aan de straffeloosheid inzake delicten die werden gepleegd op de vrouw, andere dan feminicide?
- Welke factoren hebben bijgedragen aan het werk van die ngo's in hun strijd tegen de straffeloosheid inzake delicten die werden gepleegd op de vrouw, andere dan feminicide?
- Welke factoren hebben het werk van die ngo's belemmerd in hun strijd tegen de straffeloosheid inzake delicten die werden gepleegd op de vrouw, andere dan feminicide? (*Ga naar thema 4*)

▫ Neen:

- Waarom hebben ngo's tijdens de burgeroorlog niets gedaan aan de straffeloosheid inzake delicten die werden gepleegd op de vrouw, andere dan feminicide?
- Op welke andere thema's inzake de vrouw tijdens de burgeroorlog, focusten ngo's zich? (*Ga naar thema 4*)

D. Doorverwijzing

- Weet u een andere contactpersoon waar u mij naar kan doorverwijzen om mogelijks te bevragen? Heel hard bedankt voor uw tijd en medewerking!

Bijlage 4b. Interviewschema: Engels

Hello,

My name is Emma Debecker. I study criminal justice/ criminology at the KU Leuven. For my thesis I study the impunity of femicide committed during the civil war. So I would really like to thank you for taking the time to take an interview with me. This interview contains four main topics. First I would like to talk to you about a definition on femicide or a definition that you use in your work or organization and the prevalence of femicide. Next, I will ask you some questions about the role of the government concerning the impunity of femicide. Finally, the role of NGO's or non-governmental organizations will be discussed in their fight against the impunity of femicide.

Next, I'm going to talk about the conditions to which I will hold myself to during this thesis. First of all, I will keep your identity hidden from third parties by for example hiding your name and personal characteristics. Secondly, do you mind if I record the interview? After the recording of the interview, I will transcribe the interview. This will help me to analyse the interesting information you give me. The recordings will be destroyed after the transcription of the interview. Thirdly the information shall only be used with your consent. If you don't want me to use certain information, you can always tell me. Do you have any questions? Let's get started with the interview.

A. Definition femicide and the prevalence of femicide

1. How would you define femicide or how would you define femicide according to your organization/work?
2. During the civil war in Guatemala (1960-1996), were there crimes of femicide committed on women?
  - Yes, can you clarify your answer? (Why were there femicides committed on women during the civil war?) (*Go to topic 2, question 1*)
  - No:
    - Can you clarify why there were no femicides committed on women during the civil war?
    - What were crimes committed on women, other than femicide? (*Go to topic 2, question 2*)

B. Role of the government in the fight against the impunity of femicide

1. Did the government do something during the civil war about the impunity of crimes of femicide?
  - Yes, can you clarify your answer? What did the government do during the civil war about the impunity of femicide? (*Go to topic 3, question 1*)
  - No, why did the government not do anything about the impunity of femicide during the civil war? (*Go to topic 3, question 1*)
2. Did the government do something during the civil war about the impunity of crimes against women, other than femicide?
  - Yes, what did the government do during the civil war about crimes committed on women, other than femicide? (*Go to topic 3, question 2*)
  - No, why did the government not do anything about the impunity of crimes committed on women? (*Go to topic 3, question 2*)

C. Role of NGO's

1. Did NGO's do something about the impunity of femicide?
  - Yes:
    - What did the NGO's do about the impunity of femicide, committed during the civil war?
    - Which factors contributed to the work of NGO's in taking action against the impunity of femicide?
Which factors hampered the work of NGO's in taking action against the impunity of femicide? (*Go to topic 4*).
  - No:
    - Why did NGO's do nothing about the impunity of femicide?
    - On which topics did the NGO's focus instead of the impunity of femicide? (*Go to topic 4*)
2. Did NGO's do something during the civil war about the impunity of crimes committed on women, other than femicide?
  - Yes:
    - What did NGO's do during the civil war about the impunity of crimes committed on women other than femicide?
    - Which factors contributed to the work of NGO's in their fight against impunity of crimes committed on women, other than femicide?

- Which factors hampered the work of NGO's in their fight against impunity of crimes committed on women, other than femicide? (*Go to topic 4*)
- No:
- Why did NGO's not do anything during the civil war about the impunity of crimes committed on women, other than femicide?
- On which topic did NGO's focus instead? (*Go to topic 4*)

D. Doorverwijzing

Finally, can you refer me to someone you know who might be interested in taking an interview with me? Thank you very much for your cooperation!

Bijlage 4c. Interviewschema: Spaans

Señor, Señora

Me llamo Emma Debecker y soy estudiante de maestría en criminología de la Universidad Católica de Lovaina en Bélgica. En mi tesis, investigo la impunidad de feminicidio cometido durante la guerra civil de 1960 hasta 1996 en Guatemala. Quiero agradecerle por su colaboración y por su tiempo en responder a todas mis preguntas. La entrevista contiene cuatro temas principales. Primero, quiero saber cuál es su definición de “feminicidio” o cuál es la definición que utiliza su organización y del acontecimiento de feminicidio durante la guerra civil. Segundo, quiero saber su opinión sobre la importancia del gobierno en la penalización de feminicidio durante la guerra civil. Tercero, quiero finalizar la entrevista con algunas preguntas importantes sobre la significancia de ONG’s (organizaciones no gubernamentales) en el asunto de feminicidio. Y finalmente quiero preguntarle si Usted pudiera ponerme en contacto con otras personas o organizaciones interesantes.

Después explicaré las condiciones de mi tesis. Primero, su identidad será guardada secreto por todos los demás. Segundo, los informes suministrados serán utilizados solamente con aprobación suya. Si Usted tiene otras preguntas es posible contactarme por éste correo. Si Usted prefiere que otros informes no son incluidos en los anexos de mi tesis, por favor dímelo.

¡Muchas gracias! Sus respuestas pueden ser breves o muy detalladas pero no son limitadas de ninguna manera.

A. Feminicidio

1. ¿En su opinión, qué es la definición del término “feminicidio” o cuál es la definición que utiliza su organización”?
2. ¿Durante la guerra civil de Guatemala (1960-1996), las mujeres han sido víctimas de feminicidio?
  - SI: Ud puede explicar por qué Ud. piensa que las mujeres fueron víctimas de feminicidio durante la guerra civil (*Por favor, pasen a tema 2, pregunta 1*)

- NO: Ud. puede explicar por qué Ud piensa que las mujeres no fueron víctimas de feminicidio durante la guerra civil; quizás fueron víctimas de otros delitos (*por favor, pasen a tema 2, pregunta 2*)

B. La parte del gobierno

1. ¿Durante la guerra civil, el gobierno ha hecho alguna cosa para remediar la impunidad de femicidio?

- SI: ¿Cuáles son las medidas legales o penales del gobierno durante la guerra civil contra la impunidad de feminicidio? (*por favor, pasen a tema 3, pregunta 1*)
- NO: ¿Por qué el gobierno no ha intervenido de manera legal o penal contra la impunidad de femicidio? ¿El gobierno ha hecho alguna cosa para remediar la impunidad general de delitos cometidos durante la guerra civil? (*por favor, pasen a tema 3, pregunta 1*)

2. Esta pregunta es para las personas que han contestado que las mujeres no fueron víctimas de feminicidio durante la guerra civil. ¿ El gobierno ha hecho alguna cosa para remediar la impunidad de otros delitos contra las mujeres?

- SI: ¿Cuáles son las medidas legales o penales del gobierno durante la guerra civil en otras formas de violencia contra la mujer? (*por favor, pasen a tema 3, pregunta 2*)
- NO: ¿Por qué el gobierno no ha intervenido penalmente? (*por favor, pasen a tema 3, pregunta 2*)

C. La parte de las ONG's

1. ¿Durante la guerra civil, las ONG's han hecho alguna cosa para remediar la impunidad de femicidio?

- SI:
  - ¿Cuáles son las acciones de las ONG's contra la impunidad de femicidio cometido durante la guerra civil?

- ¿Qué factores han contribuido al labor y la lucha de las ONG's contra la impunidad de femicidio?
  - ¿Qué factores han obstruido el labor y la lucha de las ONG's contra la impunidad de femicidio? *(por favor, pasen a tema 4)*
- NO:
- ¿Por qué las ONG's no han hecho nada contra la impunidad de femicidio durante la guerra civil?
  - ¿Cuáles son los temas en cuanto a la mujer durante la guerra civil que fueron más importante que el femicidio? *(por favor, pasen a tema 4)*
2. Esta pregunta es para las personas que han contestado que las mujeres no fueron víctimas de femicidio durante la guerra civil. ¿Durante la guerra civil, las ONG's han hecho alguna cosa para remediar la impunidad de otros delitos contra mujeres?
- SI:
- ¿Qué son las acciones de ONG's en delitos contra las mujeres, delitos a excepción de femicidio?
  - ¿Qué factores han contribuido al labor y la lucha de las ONG's contra la impunidad de otros delitos contra las mujeres?
  - ¿Qué factores han obstruido el labor y la lucha de las ONG's contra la impunidad de otros delitos contra las mujeres? *(por favor, pasen a tema 4)*
- NO:
- ¿Por qué las ONG's no han hecho nada durante la guerra civil en la lucha contra la impunidad de delitos cometidos contra las mujeres (delitos a excepción de femicidio)?
  - ¿Cuáles son los temas en cuanto a la mujer durante la guerra civil que fueron más importante que el femicidio? *(por favor, pasen a tema 4)*

D. Referencias

¿Ud puede referirme a otras personas interesantes para entrevistar?

Muchísimas gracias por su colaboración

Bijlage 5. Codeboom

- Aangehaalde ngo's
  - CONAVIGUA
  - GAM
  - UNAMG
  - FAMDEGUA
- Factoren van Klugman
  - Doelpubliek en steun
    - Guatemala
    - Mensenrechtenorganisaties
    - Internationale landen
  - Kennis en media
  - Sociale normen en rol van gender
  - Consensus probleemdefinitie
    - Definitie
      - Femicide
        - Geweld op vrouwen
        - Klassieke definitie
        - *Machismo*
        - Mensenrechten
        - Doel
          - *Overkill*
          - Boodschap
      - Feminicide
        - Genocide
        - Statelijke medeplichtigheid
      - Terminologie door elkaar hanteren
  - Moeilijkheid toepassing femicide/feminicide
    - Afwezigheid concept
    - Motief
  - Rol van de overheid
    - Dader
    - Erkenning

- Zichtbaarheid van probleem
  - Prevalentie
  - Onzichtbaar
    - Gendergerelateerde delicten
    - Uitzondering seksueel geweld
  - Ontkenningsmethodiek
    - Definiëring conflict in termen van het bestrijden van het communisme
    - Camoufleren delicten
- Organisatorisch vermogen
  - Geen samenwerking
  - Wantrouwen
  - Leiders elimineren
  - Strategie
    - Ballingschap
    - Sensibiliseren
- Impactsverandering en geweld in hedendaags Guatemala
- Overige factoren
  - Amnestie
  - Democratisering
  - Militarisering
  - Gesponsorde repressie V.S.
- Aanbeveling
- Geen code

Bijlage 6. Tabel aangaande de ‘als dan test’

Data-analyse: ‘als dan test’				
	Factor	Als...	dan...	Falsificatie? Aanvaarding?
1. Organisatorisch vermogen	Adaptief vermogen aan burgeroorlog/ strategieën	er een repressief klimaat was tijdens de Guatemalteekse burgeroorlog	<ul style="list-style-type: none"> • konden sommige ESBA-ngo’s overleven door in ballingschap te gaan. • moesten sommige ESBA-ngo’s hun organisatie stopzetten in Guatemala. • konden sommige ESBA-ngo’s verder functioneren in Guatemala. 	<u>Voorlopige aanvaarding</u> Dit kwam tevens in de interviews naar boven.
		ESBA-ngo’s in ballingschap waren	wordt er verondersteld dat er een sensibiliserende rol door ESBA-ngo’s werd opgenomen.	<u>Voorlopige aanvaarding</u> Er werd geen andere strategie vermeld in de interviews.

	Leiderschap	leiders werden vermoord	werd de ESBA-ngo stopgezet.	<u>Voorlopige verwerping</u> Sommige organisaties konden nog verder functioneren.
2. Kennis	Kennis: persoonlijke getuigenissen en wetenschappelijk onderzoek	kennis werd gedeeld	werd het delen van kennis in Guatemala bemoeilijkt door het <i>climate of silence</i> en de repressie (<i>climate of terror</i>).	<u>Voorlopige aanvaarding</u> De veronderstelling wordt voorlopig aanvaard, ondanks er geen vermelding werd gemaakt van <i>climate of silence</i> in de data.
		Verscherping assumptie Het delen van kennis in Guatemala wordt bemoeilijkt door het <i>climate of silence</i> , de repressie (<i>climate of terror</i>), de beperkte communicatiemogelijkheden en het wantrouwen.		
3. Doelpubliek	Doelpubliek	ESBA-ngo's zich op een bepaald doelpubliek richtten	was het voornamelijk op zondaars.	<u>Voorlopige aanvaarding</u> Te weinig informatie, waardoor de hypothese voorlopig wordt behouden.

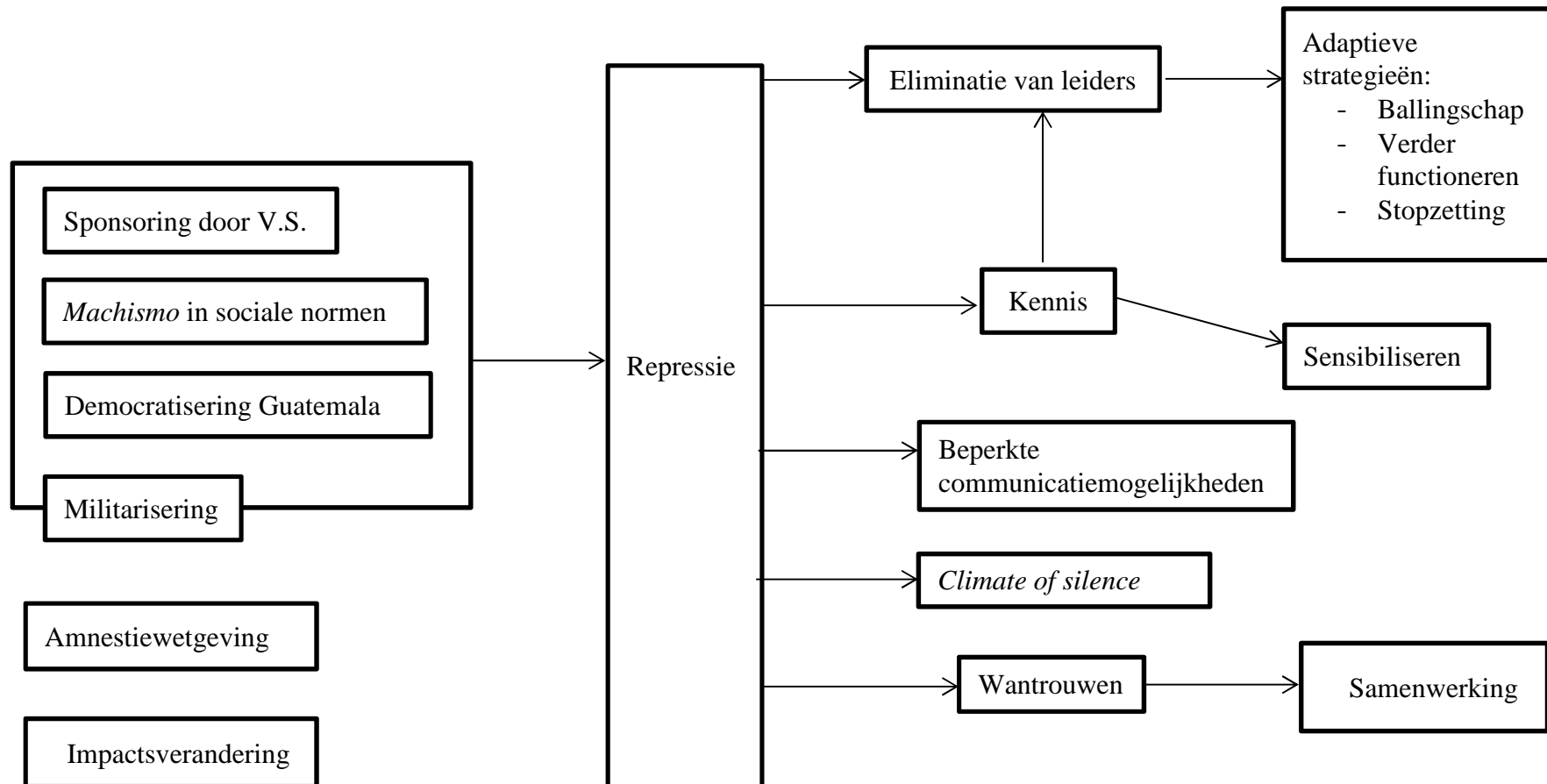
		<p>Nieuwe assumpties inzake de invloed van neutralisatietechnieken op de doelpubliekindeling van Shaw (2010, p. 3) :</p> <p>De neutralisatietechnieken hebben een invloed gehad op het indelen van actoren in de doelpubliekcategorieën:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Het redeneren in termen van het communisme heeft de ernst van het conflict gereduceerd in de ogen van actoren van internationale landen. b. Het communisme aspect van de oorlog zou sommige landen hebben afgeschrikt om een (radicale) positie in te nemen ten aanzien van de burgeroorlog, om zo inmenging in de Koude Oorlog te vermijden. 		
4. Steun	Steun (strategieën):	/	/	Geen veronderstellingen geformuleerd door een gebrek aan data.
5. Consensus probleem-definitie	Consensus probleem-definitie	het feminicide-concept niet werd gehanteerd tijdens de burgeroorlog in Guatemala	was er geen consensus om het probleem te definiëren in termen van de straffeloosheid inzake feminicide.	<u>Voorlopige aanvaarding</u> <ul style="list-style-type: none"> • Concept was afwezig tijdens de burgeroorlog. • Concept zou helpen om het genderspect te zien van bepaalde feiten. • Extra bevestiging dat genderdelicten in geheel eerder onzichtbaar waren.

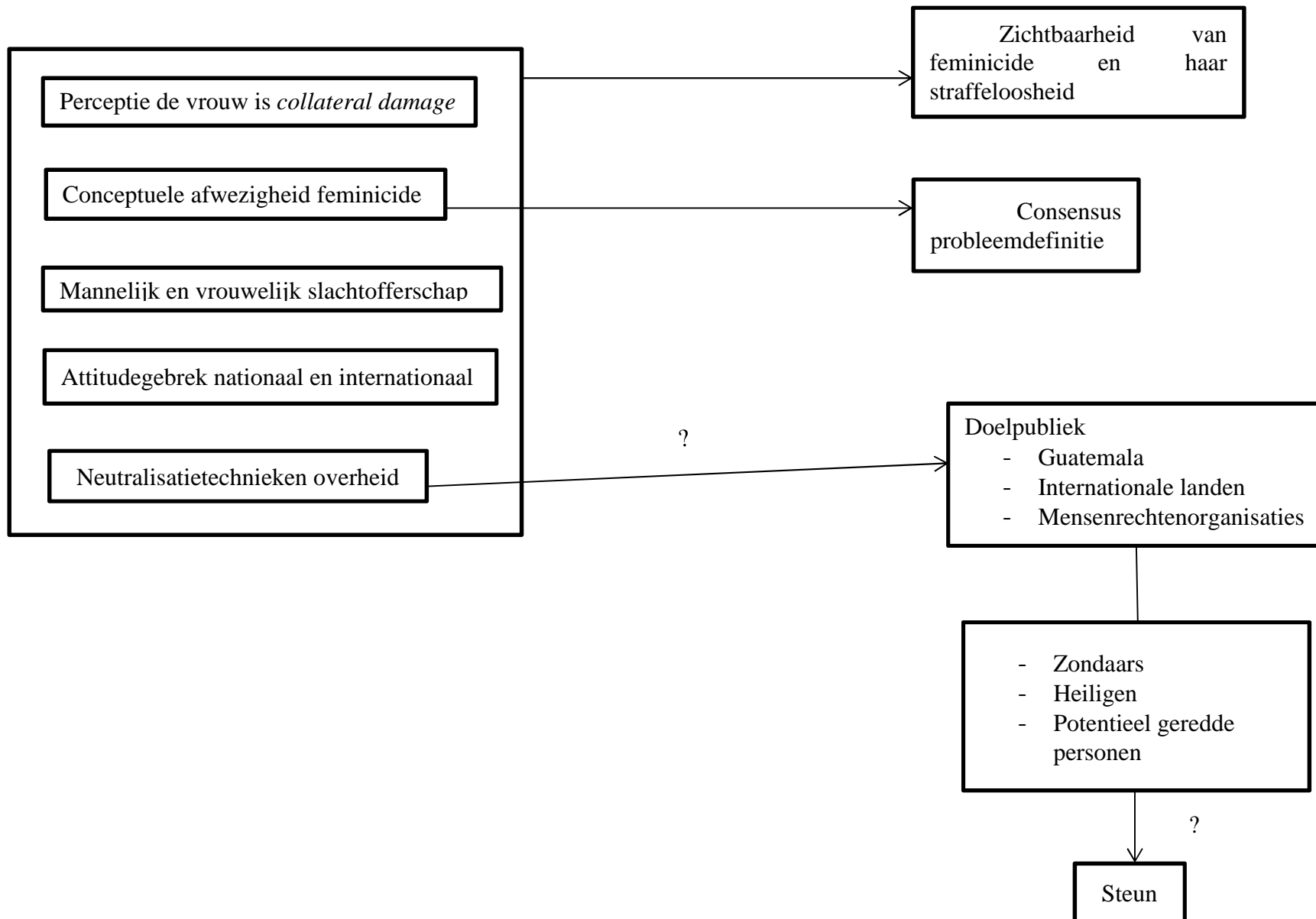
6. Impacts- verandering	Impacts- verandering	er geen specifiek beleid werd gevoerd naar de straffeloosheid van feminicide	heeft er geen impactsverandering plaatsgevonden.	<u>Voorlopige aanvaarding</u> Dit lijkt overeen te komen met de informatie uit de interviews.
7. Zichtbaarheid van het probleemperspectief	Zichtbaarheid van het probleem- perspectief	feminicide onzichtbaar was als probleem of niet werd waargenomen als probleem	werd er niets gedaan aan de straffeloosheid van feminicide door ngo's.	<u>Voorlopige aanvaarding</u> Tijdens de burgeroorlog werd er niet gekeken naar hoe bepaalde delicten de vrouw anders trof dan de man. Nieuwe assumpties: <ol style="list-style-type: none"> 1. Het ontkennen van de schade in de vorm van feminicide werd vergemakkelijkt, vermits feminicide door de staat werd gecamoufleerd als geweld zonder statelijke tussenkomst. 2. Het camoufleren van de statelijke feminicide heeft de link met de oorlog vervaagd, waardoor er minder aandacht naar deze feminicides ging.

8. Sociale normen	Sociale normen	<i>machismo</i> een rol speelt in het plegen van feminicide in Guatemala	is er geen verandering in sociale normen.	<u>Voorlopig aanvaarding</u> Dit lijkt overeen te komen met de bevindingen uit de interviews.
<p>Nieuwe assumpties:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De patriarchale structuren die eventueel gelinkt zijn aan de <i>machismo</i> cultuur spelen een rol in de zichtbaarheid van feminicide in Guatemala. 2. De vrouwelijke minderwaardigheid zou kunnen dienen als basis voor het vormen van een vooroordeel over de vrouw. 3. Vrouwen probeerden zich te verzetten tegen hun minderwaardige positie door voor zichzelf op te komen in organisaties. 4. De afwezigheid van de man in het huishouden heeft er voor gezorgd dat vrouwen zich versterkt voelden. 				

Bijlage 7. Figuur inzake het nieuw conceptueel schema: factoren die een rol spelen in de strijd tegen de straffeloosheid van feminicide door ESBA-ngo's

Legende bij het nieuwe conceptueel schema	
symbool	betekenis
	Concept
	Spelen mogelijk een rol in
	Bestaat uit
?	Relatie onbekend

Bijlage 8. Toelichting nieuw conceptueel schema

Nu de nieuwe conceptuele schema's zijn gepresenteerd, worden deze in onderstaande uiteenzetting toegelicht. Conceptuele definities komen hier niet aan bod vermits deze reeds werden verduidelijkt in hoofdstuk 1.5. Voor meer uitleg over de gebruikte symbolen in de conceptuele schema's, kan de legende in bijlage 7 worden geraadpleegd.

Meer bepaald zijn er vier factoren die een rol spelen in de repressie. Deze factoren zijn: 'sponsoring door V.S.', '*machismo* in sociale normen', 'democratisering van Guatemala' en 'militarisering'. Het concept 'militarisering' werd niet volledig in het kader geplaatst van de factoren die een rol spelen in de repressie, aangezien de factor 'militarisering' ook een directe rol kan spelen in de straffeloosheid van feminicide. Zo had het leger de macht in handen waardoor zij het aanklaarten van de straffeloosheid niet toelieten bij het gerecht.

De repressie kan vervolgens een rol spelen in het optreden van vijf factoren. Ten eerste kan de repressie als gevolg hebben dat leiders van ESBA-ngo's worden geëlimineerd. Hierdoor kan het zijn dat de organisatie zijn strategieën moet aanpassen aan de repressie. De ESBA-ngo heeft drie opties. Enerzijds kan de organisatie beslissen om in ballingschap te gaan. Anderzijds kan de ngo ondanks het geweld blijven verder functioneren in Guatemala. Eveneens is het mogelijk dat de organisatie haar werking stopzet. Ten tweede heeft de repressie een rol gespeeld in zowel het verzamelen als verspreiden van informatie waardoor het sensibiliseren mogelijk moeizamer verliep. Het bezitten van kennis door ESBA-ngo's om bijvoorbeeld te sensibiliseren, kan er toe geleid hebben dat leiders werden vermoord. Immers werd het bezitten van informatie in het nadeel van de Guatemalteekse overheid gezien als een bedreiging. Ten derde legde de repressie restricties op het aanwenden van bepaalde media waardoor de reeds beperkte communicatiemiddelen nog meer werden ingeperkt. Ten vierde werd ook in Guatemala gezwegen over het geweld omwille van angst voor geweld. Ten slotte kan de repressie voor wantrouwen zorgen, waardoor organisaties eerder niet wilden samenwerken. Naast de reeds opgesomde factoren is er geen impactsverandering geweest omdat er noch beleid, noch steun was van de gemeenschap voor het definiëren van de straffeloosheid van feminicide als probleem (Klugman, 2011, p. 158; Reisman et al., 2007, pp. 22-23). Eveneens houdt amnestiewetgeving de straffeloosheid in stand.

Daarenboven hebben vijf factoren mogelijks een rol gespeeld in de onzichtbaarheid van feminicide en haar straffeloosheid. Meer bepaald hebben deze factoren betrekking op: 'perceptie dat de vrouw *collateral damage* is', 'conceptuele afwezigheid van feminicide', 'mannelijk en vrouwelijk slachtofferschap', 'attitudegebrek nationaal internationaal' en 'neutralisatietechnieken overheid'. Hierbij zou tevens de afwezigheid van het feminicideconcept er voor hebben gezorgd dat er geen consensus was over het definiëren van het probleem in termen van de straffeloosheid van feminicide. Om af te ronden wordt in het conceptueel schema de vraag gesteld of de neutralisatietechnieken van de overheid een rol hebben gespeeld in het indelen van actoren op basis van de steun die zij hebben voor de ESBA-ngo's? Er zijn drie mogelijkheden waar actoren deel van kunnen uit maken, waarbij elke categorie een bepaald niveau van steun vertegenwoordigd, namelijk: 'zondaars', 'heiligen' en 'potentieel geredde personen'. Met andere woorden, wordt er gevraagd of de neutralisatietechnieken een rol hebben gespeeld in de steun van de actor voor de ESBA-ngo? Dit conceptueel schema laat zien dat het niet geweten is welke actoren en hoeveel actoren de ESBA-ngo's hebben gesteund in hun opzet, en naar welke actoren de ESBA-ngo zich specifiek richtte. Bijgevolg is het niet geweten of ESBA-ngo's zich voornamelijk focusten op 'zondaars', 'heiligen' of 'potentieel geredde personen'.

Bijlage 9. Analyses and assessment tabel: Klugman's theorie (2011)

A&A criteria: theorie Klugman (2011)	Betekenis	Mijn notities
Type theorie	Substantief/normatief, etiologisch of niet, Henry en Milov., Bottoms en Cohen's categorieën,...	<ul style="list-style-type: none"> - Het is sowieso niet een normatieve theorie. - Op basis van Klugman's (2011) werk is het niet duidelijk of ze eerder wilt beschrijven en/of wilt verklaren. Naar mijn mening eerder beschrijven, maar dit kan niet met zekerheid worden gezegd. Bijgevolg kan er niet worden geantwoord op de vraag of het onderzoek etiologisch van aard is. - De ngo kan worden beschouwd als zowel een actieve als passieve actor, vermits de ngo enerzijds op factoren geen vat kan hebben. Anderzijds biedt de theorie ruimte voor ngo's om op deze factoren in te spelen. - Daarenboven is de theorie eerder sociaal georiënteerd dan individueel gericht. Enerzijds omdat beleidsverandering centraal staat waardoor er op het niveau van de samenleving verandering tracht te worden gebracht. Anderzijds heeft deze theorie voornamelijk aandacht voor diegenen die nadelig worden getroffen door het beleid, en zijn er steun en allianties nodig van verschillende actoren om de <i>advocacy</i> te doen

		slagen.
Onderzoeksvragen en reikwijdte	Onderzoeksvragen	Er zijn geen duidelijke specifieke onderzoeksvragen. Af te leiden van de tekst kunnen dit mogelijke onderzoeksvragen zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Welke factoren vergemakkelijkten en verhinderden het strijden voor een beleid inzake de reproductieve rechten in de overgang van Apartheid naar een democratisch Zuid-Afrika (Klugman, 2011, p. 146)? - Wat zijn de dynamieken tussen deze factoren (Klugman, 2011, p. 150)?
Ontologische assumpties	Externe wereld: ja/nee Objectieve ervaring: ja/nee Man: vrije wil/ determinisme	Externe wereld: ja Hier is te weinig informatie over.
Epistemologische assumpties	Neutraliteit/ betrokkenheid van onderzoeker. Verklaren/interpreteren	Hier is te weinig informatie over.
Methode. theorieën/data-verzameling	Hypoth-deductief/ grounded/adaptieve theorie/ kwantitatief/kwalitatief	Gevalstudie (Klugman, 2011, p. 146) Kwalitatief onderzoek Literatuurstudie (Klugman, 2011, p. 150)
Gerelateerde theorieën:	Kingdon's benadering	Kingdon, J. (2002). <i>Agendas, Alternatives and Public Policies</i> . New York: Longman.
Wetenschappelijke	Interne consistentie van de	- Niet alle concepten worden even goed gedefinieerd, zoals:

kwaliteit	theorie/ empirische confirmatie/ begrijpen van causale mechanisme/ integratie van verschillende verklaringsniveaus/ sterktes (in context)of zwaktes	<p>‘bondgenootschappen’ en ‘zichtbaarheid van het probleemperspectief’.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ook worden de relaties tussen de concepten niet goed uitgelegd waardoor conceptuele onduidelijkheden bestaan. Er is wel een schema in haar werk dat de relaties schematisch weergeeft tussen de concepten (2011, p. 149). Echter is dit schema niet duidelijk omwille van een gebrek aan zowel een schriftelijke uitleg als een legende. - Klugman’s (2011) methodologie is onvoldoende uitgewerkt. Zo blijft het vaag hoe ze concreet te werk is gegaan. - De acht factoren geven verschillende niveaus weer. Zo is er bijvoorbeeld het organisatorisch niveau (organisatorisch vermogen) en het samenlevingsniveau (sociale normen). - Over causaliteit worden geen uitspraken gedaan omdat er er geen duidelijke onderzoeksvragen zijn geformuleerd, noch is de methodologie duidelijk. Ook is het niet duidelijk of Klugman (2011) doelde op het leggen van causale verbanden.
Andere voor-en nadelen	Innovatief/ beleidsrelevant, onderwerp of benadering, andere sterktes of zwaktes.	<p>Nadelen: Zie wetenschappelijke kwaliteit.</p> <p>Voordelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het is innovatief, vermits het de idee wilt erkennen dat alle factoren moeten geëvalueerd worden en niet enkel de beleidsuitkomst.

Bijgevolg staat het proces centraal (Klugman, 2011, p. 159).

- De theorie houdt er ook rekening mee dat zowel de politieke context als beleidscontext kan veranderen (Klugman, 2011, p. 159).
- Ook leunt de theorie aan bij de eensgezindheid omtrent het nodig hebben van een *theory of change* voor het volbrengen van *advocacy* en de evaluatie ervan (Klugman, 2011, p. 147).

Beleidsimplicaties	Beleidsmaatregelen die genomen kunnen worden op basis van de theorie.	Op basis van de factoren die Klugman (2011, p. 146) beschrijft, kunnen bijvoorbeeld ngo's hun vooruitgang evalueren. Na deze evaluatie kunnen ze hun strategieën aanpassen om zo aan <i>effective social justice advocacy</i> te doen. Bij <i>social justice</i> wordt er getracht om drie dingen te bereiken: een eerlijkere verdeling van de middelen; komaf te maken met discriminatie; het stimuleren van participatie van diegene die worden getroffen door het huidige beleid (Klugman, 2011, p. 147).
---------------------------	---	--